

Årsrapport 2002

*Delrapport for samfunnsvitenskapelige
institutter*

Forord

Forskningsrådet har levert en systematisk årsrapportering for alle instituttene siden 1997. Disse har vært konsentrert om faglige, organisatoriske og administrative nøkkelparametere. *Årsrapporten for forskningsinstituttene* ble restrukturert i 2001 og følger samme mal i 2002. Det er spesielt lagt vekt på en bedre koordinering mellom områdene, og de fire sektorvise instituttrapportene og samlerapporten er nå strukturert etter samme disposisjon. Dette gjør sammenligninger på tvers av de områdevisse rapportene enklere, og det blir også lettere å se på utviklingen innenfor de enkelte sektorene i forhold til den totale utviklingen i sektoren. Lengre tidsserier gjør det dessuten mulig å sammenstille data og analysere utviklingen over tid. Man har også søkt å vurdere utviklingen i instituttsektoren i et forskningspolitisk perspektiv.

Forskningsrådets årsrapport for instituttene for 2002 gir en samlet oversikt over hvordan bevilgningene er brukt og hvilke resultater som er oppnådd. Selv om resultatene ses i forhold til målsettinger og føringer i tildelingene fra departementene for 2002, vil resultateksempelene i stor grad skyldes forskningsbevilgninger gitt tidligere år. Årsrapporten vil derfor ikke gi et fullstendig bilde av de samlede samfunnsmessige effekter av forskningsbevilgningene for budsjettåret.

Årsrapporten for forskningsinstituttene for 2002 kommer i tillegg til Forskningsrådets ordinære årsrapport og består av én samlerapport og fire rapporter for følgende instituttgrupperinger: De teknisk-industrielle instituttene, primærnæringsinstituttene, de samfunnsvitenskapelige instituttene og miljø- og utviklingsinstituttene. De medisinske og helsefaglige instituttene er omtalt i samlerapporten. Rapporten omfatter forskningsinstitutter som har forskning som hovedaktivitet og som omfattes av "Retningslinjer for statlig finansiering av forskningsinstitutter". Forskningsrådet har et strategisk ansvar for utviklingen av disse instituttene, men forskningsinstituttene er selv ansvarlig for sin egen virksomhet. I 2002 har det ikke skjedd spesielle strukturelle endringer i instituttsektoren. Det henvises til samlerapporten og de fire delrapportene for sektorspesifikke vurderinger.

Instituttrapportene er basert på bidrag fra instituttene selv og data innhentet av Norsk institutt for studier av forskning og utdanning (NIFU) på oppdrag fra Forskningsrådet. Dataene omfatter finansiering, økonomiske forhold, personale, samarbeid med andre FoU-institusjoner, kontakt med brukere og resultater av forskning og annen faglig virksomhet. NIFU har også bistått Forskningsrådet med analyse av og kommentarer til tallene for 2002 i rapporten.

Oslo, juni 2003

Christian Hambro
adm. direktør

Arvid Hallén
områdedirektør
Området for kultur og samfunn

Forord.....	1
Årsrapport for de samfunnsvitenskapelige instituttene.....	3
Innledning.....	3
Rapport fra virksomheten i 2002.....	3
Vurdering av utviklingen	12
Rapport fra det enkelte institutt.....	15
Agderforskning.....	15
Møreforskning	18
Nordlandsforskning	21
Nord-Trøndelagsforskning	23
NORUT Finnmark.....	26
NORUT Samfunnsforskning.....	28
Rogalandsforskning Samfunn	31
Telemarksforskning Bø.....	34
Telemarksforskning Notodden.....	36
Vestlandsforskning.....	38
Østfoldforskning.....	41
Østlandsforskning (ØF).....	44
Arbeidsforskningsinstituttet (AFI).....	47
CICERO	51
Forskningsstiftelsen Fafo	54
Fridtjof Nansens Institutt (FNI)	56
Institutt for forsvarsstudier (IFS)	59
Institutt for fredsforskning (PRIO).....	61
Institutt for samfunnsforskning (ISF).....	63
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)	66
Norsk institutt for studier av forskning og utdanning (NIFU)	69
Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI).....	72
Samfunns- og næringslivsforskning (SNF).....	74
SINTEF Teknologiledelse.....	76
Statens institutt for forbruksforskning (SIFO)	79
Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS)	82
STEP-gruppen	85
Stiftelsen ALLFORSK	87
Transportøkonomisk institutt (TØI).....	90
VOX (Voksenopplæringsinstituttet)	92

Vedlegg

Årsrapport for de samfunnsvitenskapelige instituttene

Innledning

Instituttsektoren står sentralt i norsk forskning. Vitale institutter er viktig for å nå nasjonale mål for forskningspolitikken og for deler av sektorpolitikken. Instituttene er også sentrale i realiseringen av Forskningsrådets strategier. De 30 instituttene som er knyttet til Området for kultur og samfunn (KS) og som har sin tyngde innen samfunnsvitenskapelig forskning, er en del av denne sektoren.

Årsrapporten for 2002 presenterer virksomheten ved disse instituttene. Av de 30 instituttene kanaliserte KS basisbevilgning til 20. Dette er de 12 regionale instituttene, de utenrikspolitiske instituttene CICERO, PRIO og FNI samt ISF, Fafo, SNF, TØI og SINTEF Teknologiledelse. I tillegg fikk NIFU basisbevilgning fra Strategiområdet. Sju institutter får basisbevilgning direkte fra departementene. Dette er AFI, IFS, NOVA, NUPI, SIFO, SIRUS og VOX. Allforsk og STEP-gruppen hadde ikke basisbevilgning i 2002.

Kultur og samfunn forvalter midler til basisbevilgning til navngitte institutter fra fire departementer UFD, NHD, SD og AAD. I tillegg til de 20 instituttene som får basisbevilgning fra KS er NUPI med i konkurransen om strategiske instituttprogrammer (SIP) til utenrikspolitiske institutter. I tillegg til ordningen med basisbevilgninger ble det i 2002 kanalisert SIP-midler fra Utenriksdepartementet til NUPI, PRIO og ARENA-programmet. I 2002 var den samlede rammen for basisbevilgninger på 91,684 mill. kroner. Hovedtyngden av midlene kom fra UFD og NHD.

I årsrapporten presenteres og kommenteres de mest sentrale forholdene ved instituttene virksomhet. Dette er basert på instituttene egen beskrivelse og innrapporterte nøkkeltall med påfølgende bearbeiding og sammenstilling av NIFU (vedlegg 4). Siden det nå er tilnærmet sammenlignbare nøkkeltall for perioden 1997 – 2002, er situasjonen for 2002 sett i sammenheng med virksomheten i hele denne seksårsperioden.

Gjennom arbeidet med å tildele basisbevilgning følger Kultur og samfunn utviklingen både for sektoren og ved hvert institutt. Dialogmøter, systematiske evalueringer og årlig rapportering er tiltak som gjør det mulig å fremme kvalitet i forskningen, rekruttering, samarbeidsrelasjoner og hensiktsmessig arbeidsdeling. I årsrapporten har vi også tatt inn en samlet vurdering av utviklingen i sektoren.

Rapport fra virksomheten i 2002

I forståelsen av det framlagte tallmaterialet må en legge følgende forhold til grunn:

- Finnmarksforskning gikk 1. januar 2001 inn i NORUT-gruppen som NORUT Finnmark AS. I tabeller med tidsserier er det tallmateriale for Finnmarksforskning som ligger til grunn for årene før 2001.

- Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt ble fra 1. januar 2001 en del av VOX - Voksenopplæringsinstituttet. Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt er imidlertid beholdt som en egen avdeling, Avdeling for forskning, utvikling og analyse, og det er kun tallmateriale for denne avdelingen som inngår. I tabeller med tidsserier er det tallmateriale for Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt som ligger til grunn for årene før 2001.
- Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) ble opprettet 1. januar 2001 ved en sammenslåing av Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning (SIFA) og dokumentasjonsseksjonen og biblioteket i Rusmiddeldirektoratet. I tabeller med tidsserier er det tallmateriale for SIFA som ligger til grunn for årene før 2001. Siden SIRUS har flere funksjoner enn SIFA er ikke tallmaterialet direkte sammenlignbart.
- Norsk senter for bygdeforskning ble 1. januar 2001 skilt ut fra Allforsk. Senteret inngikk tidligere i tallmaterialet for Allforsk. Tallmaterialet for Allforsk fra og med 2001 er derfor ikke direkte sammenlignbart med tidligere år. Norsk senter for bygdeforskning omtales i rapporten for primærnæringsinstituttene.

NIFU og STEP-gruppen hørte i 2002 formelt inn under Strategiområdet, men rapporterer sammen med KS-instituttene. I tabellene i vedlegg 4 skiller vi mellom de 12 regionale forskningsinstituttene på den ene siden og de øvrige 18 samfunnsvitenskapelige instituttene på den andre.

Struktur og organisering

I vedlegg 1 er det gitt en oversikt over instituttene, deres organisasjonsform og budsjettansvarlig departement.

SINTEF Teknologiledelse ved avdelingene IFIM og Ny praksis har fom. 2002 kommet inn under basisbevilgningsordningen i Forskningsrådet. SINTEF Teknologiledelse rapporterer for øvrig sin totale virksomhet til Området for naturvitenskap og teknologi.

Økonomi

De 30 samfunnsvitenskapelige instituttene hadde til sammen 851,7 mill. kroner i inntekter i 2002 (jf. Tabell 4). Da er finansinntekter og ekstraordinære inntekter holdt utenfor. Dette er en økning på 42 mill. kroner eller 5 prosent fra 2001. Holdes SINTEF Teknologiledelse utenfor, er økningen fra 2001 til 2002 på 15 millioner eller 2 prosent.¹ Økningen har skjedd ved de 18 øvrige samfunnsvitenskapelige instituttene som har hatt en inntektsøkning på 20,0 mill. kroner. For de regionale instituttene gikk inntektene ned med 4,7 mill. kroner sammenlignet med 2001.

I figur 1 ser vi inntektsutviklingen for de 12 regionale instituttene, de 8 øvrige instituttene som får basisbevilgning fra Kultur og samfunn og de resterende 10 instituttene. Vi ser at inntektene har økt mest for de øvrige instituttene som får basisbevilgning fra Kultur og samfunn, dette gjelder både totale midler fra Forskningsrådet og øvrige inntekter. For de regionale instituttene har det i seksårsperioden vært en økning i basisbevilgningen, mens de øvrige inntektene er redusert med 8,4 mill. kroner i nominelle kroner.

---

¹ SINTEF Teknologiledelse rapporterer nøkkeltall til KS fom. 2002.

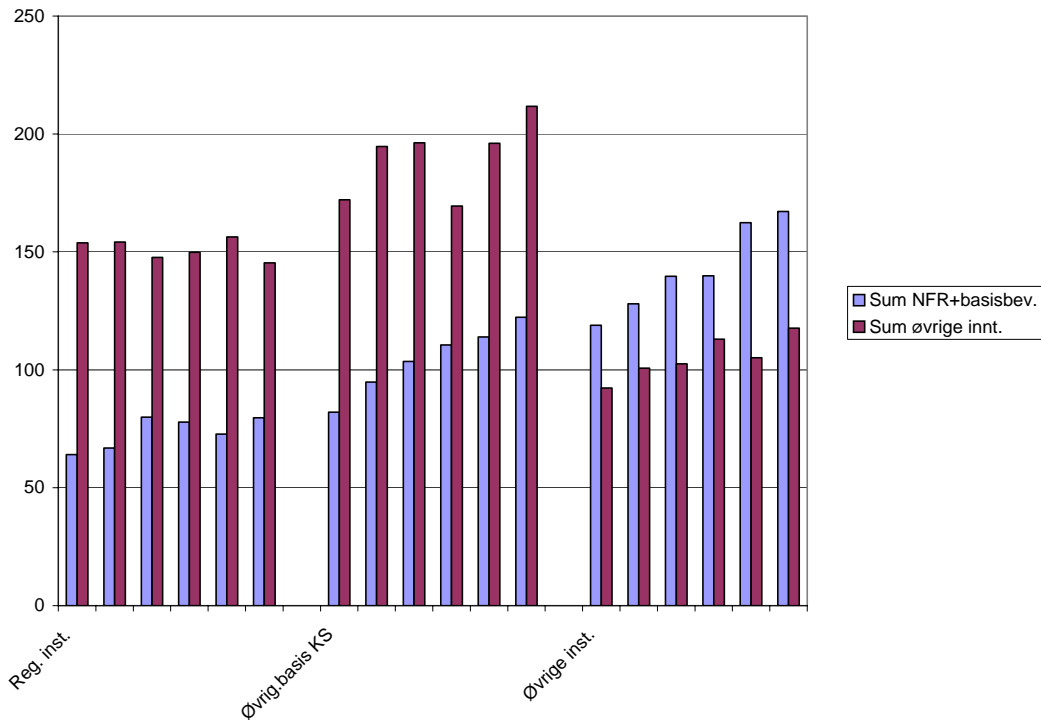

Fig. 1 Samlede inntekter (inkl. basisbevilgning) fra Forskningsrådet og øvrige inntekter for perioden 1997-2002(mill. kroner).

I de statlige retningslinjene skilles det mellom basisbevilgning og prosjektinntekter. Prosjektinntektene gir en god indikasjon på instituttene inngrep med oppdragsmarkedet og på deres evne til å konkurrere om forskningsrådsmidler. Offentlig forvaltning står for den største andelen av oppdragsinntektene for alle tre gruppene av institutter. Dette gjelder både i absolutte tall og hvis vi ser det i forhold til antall forskerårsverk (figur 2). Gruppen øvrige institutter som får basisbevilgning fra KS har den største andelen fra offentlig forvaltning, men prosjektbevilgninger fra Forskningsrådet utgjør også en betydelig andel. Av de tre gruppene så har de regionale instituttene størst finansiering per forskerårsverk fra næringslivet, og det utgjør mer enn hva de får i prosjektbevilgninger fra Forskningsrådet. Den internasjonale finansieringen er fortsatt begrenset.

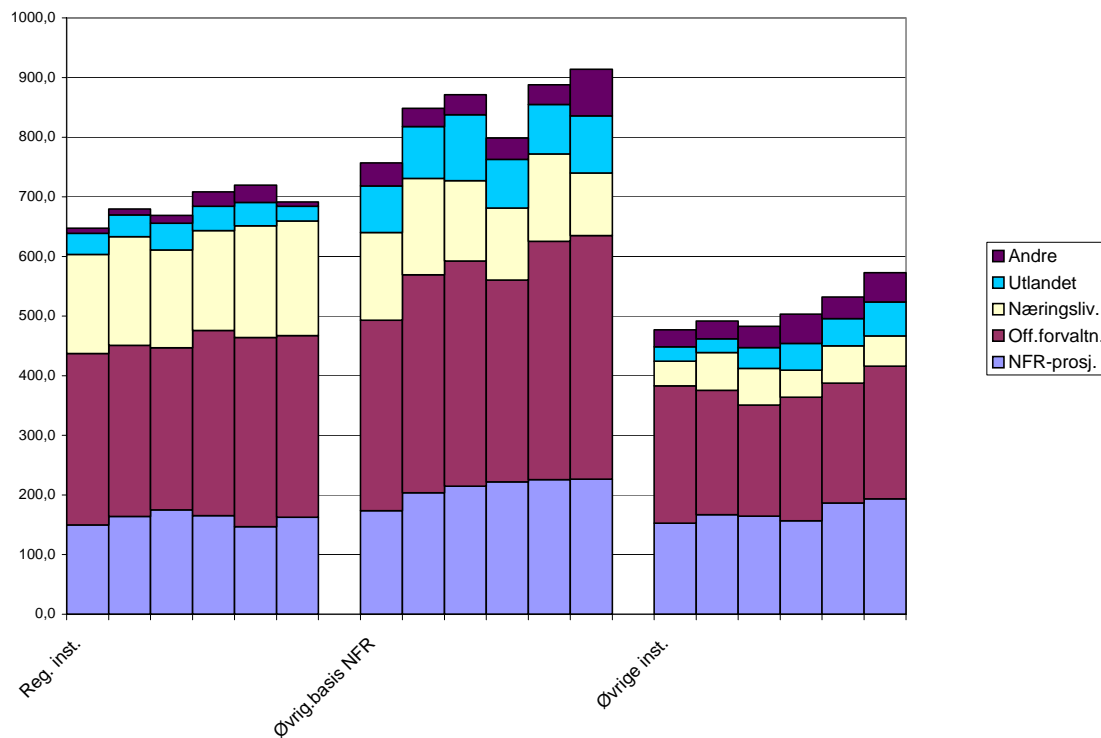

Fig. 2: Oppdragsinntekter (utenom basisbevilgning) fordelt på finansieringskilder for perioden 1997-2002. Per forskerårsverk.

I figur 3 viser vi utviklingen av basisbevilgning per forskerårsverk for perioden 1997-2002 fordelt på de tre gruppene: regionale forskningsinstitutter, øvrige institutter som får basisbevilgning fra Kultur og samfunn og øvrige institutter. Diagrammet viser at alle tre gruppene har hatt en viss økning i perioden, at de regionale får lavest tildeling og de som får basisbevilgning direkte fra departement ligger høyest til tross for at denne gruppen inneholder to institutter som ikke får basisbevilgning. Denne siste gruppen har en økning i 2001. Dette skyldes SIRUS som da ble etablert ved en sammenslåing av SIFA og dokumentasjonsseksjonen og biblioteket i Rusmiddeldirektoratet.

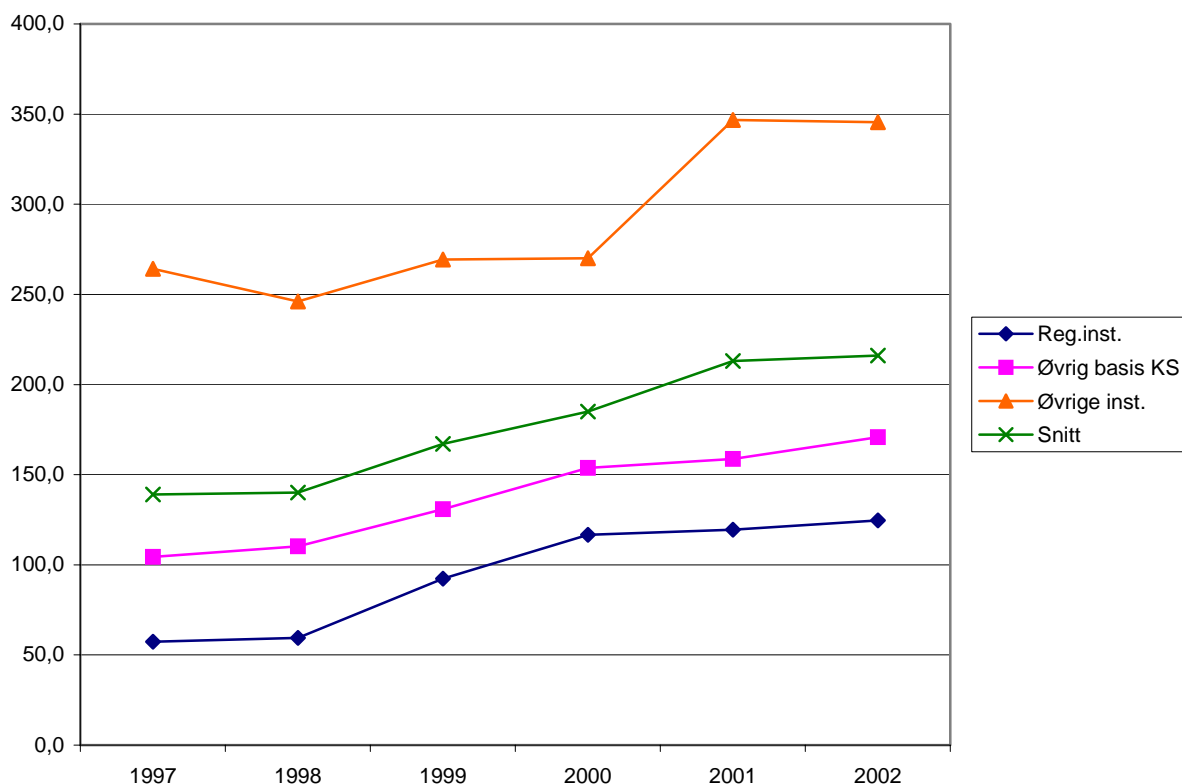

Fig. 3: Basisbevilgning per forskerårsverk 1997-2002 (i 1000 kr).

Instituttens driftsregnskaper for 2002 viser samlet et *negativt* resultat på 12,7 mill. kroner. Det er en forverring fra 2001 da driftsresultatet viste et overskudd på nesten 4 mill. kroner. I 2002 hadde ingen av de regionale instituttene positivt driftsresultat. Samlet hadde disse instituttene et negativt resultat på nesten 16 mill. kroner. De øvrige instituttene hadde et samlet overskudd på 3,2 mill. kroner og 11 av 18 institutter hadde positivt resultat. For de øvrige åtte instituttene som får basisbevilgning fra KS har tre negativt resultat.

Personale

Samlet ble det utført 1126 årsverk ved de 30 samfunnsvitenskapelige instituttene i 2002 (jf. Tabell 12). Av dette stod forskere og annet faglig personale for til sammen 900 årsverk, dvs. 80 prosent av totalt antall årsverk. Både totalt antall årsverk og andelen utført av forskere har ligget relativt stabilt gjennom perioden 1997 til 2002. De regionale instituttene har størst andel forskere med et snitt på 84 prosent, mens de alle de øvrige instituttene har et snitt på 78 prosent. Noen av disse instituttene har vedtektsfestede oppgaver som ikke betjenes av forskere.

Det fremgår av figur 4 at antall forskerårsverk i denne delen av instituttsektoren har vært relativt stabil, men noe lavere i 2001 og 2002 enn i de foregående årene. Vi har også illustrert utviklingen i antall forskere med doktorgrad, samlet og for kvinner. Sett i forhold til det synkende antall forskerårsverk så har det vært en økning i antallet som har dr. grad. For kvinner har det vært en liten, men jevn vekst både i antall forskere og i antall med doktorgrad.

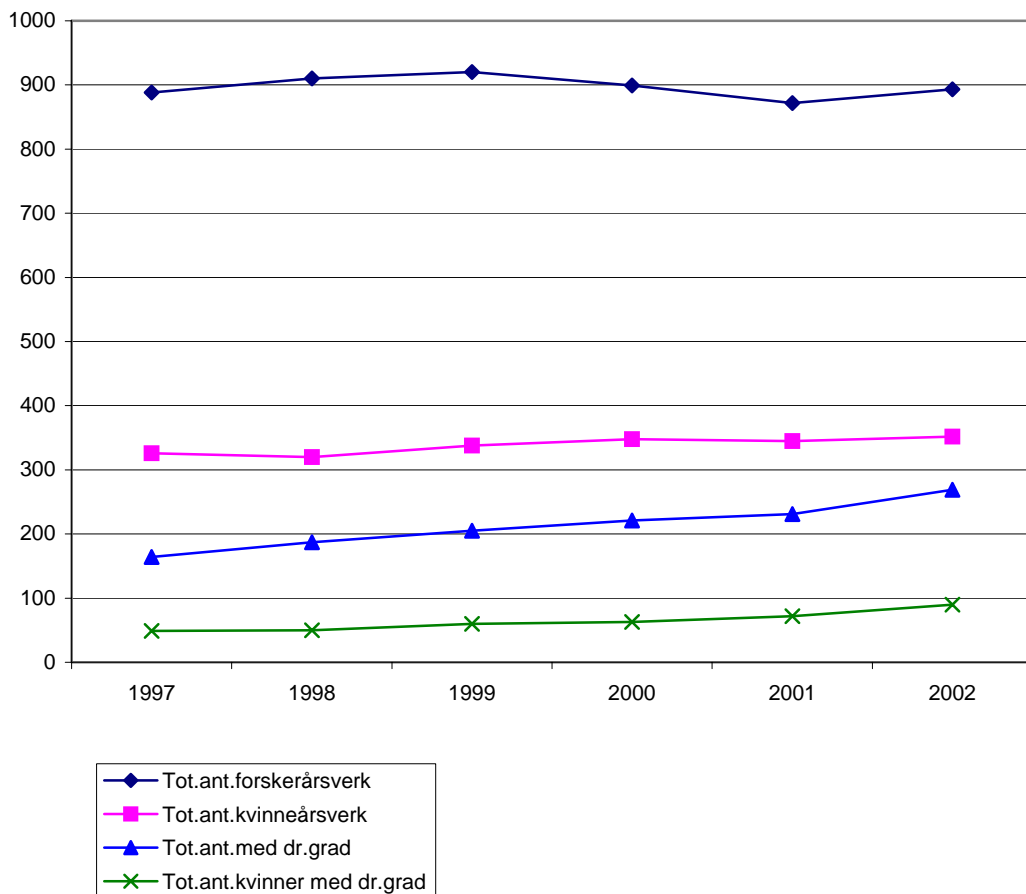

Fig. 4: Antall forskerårsverk ved de 30 samfunnsvitenskapelige instituttene i perioden 1997-2002.

I 2002 var kvinneandelen av årsverk utført av forskere på 40 prosent, som er høyere enn noen gang tidligere i perioden (jf. Tabell 12). Kvinneandelen er lavere blant de regionale forskningsinstituttene (34 %) enn blant de øvrige samfunnsvitenskapelige instituttene (42 %).

Selv om antallet forskerårsverk har vært relativt stabil over femårsperioden, så har det vært en viss avgang og tilvekst i hele perioden. Tabell 13 viser at det i 2002 var en avgang på 71 forskere, mens det ble ansatt 97 nye medarbeidere, altså en tilvekst på 26 personer. I 2001 var det en nettoavgang på 17 personer. Av de 71 personene som sluttet ved instituttene gikk 23 til universitets- og høyskolesektoren, 18 til offentlig virksomhet og 7 til næringslivet (jf. Tabell 13). Bare 7 personer gikk til andre forskningsinstitutter. Av de nyansatte forskere og annet faglig personale kom 18 fra universitets- og høyskolesektoren, 16 fra offentlig virksomhet, 15 fra næringslivet, 13 fra andre forskningsinstitutt, mens 21 var nyutdannede. Mønstrene varierer imidlertid noe mellom de to gruppene av institutter. Avgangen fra de regionale forskningsinstituttene i 2002 gikk i større grad til næringslivet og universitets- og høyskolesektoren, mens de som sluttet ved de øvrige samfunnsvitenskapelige instituttene hovedsakelig gikk til universitets- og høyskolesektoren og til offentlig virksomhet. Mens tilveksten til de regionale forskningsinstituttene først og fremst kom fra næringslivet og universitets- og høyskolesektoren, hadde de øvrige samfunnsvitenskapelige instituttene tilvekst fra alle gruppene. Motsatt rekrutterte de regionale forskningsinstituttene flere forskere fra næringslivet. De regionale instituttene rekrutterte ingen fra utlandet, mens de øvrige

samfunnsvitenskapelige instituttene rekrutterte fem personer. I vedlegg 2 vises avgang og tilvekst av forskere i perioden 1997-2002.

Resultater

Publisering

For alle instituttene samlet har det vært en viss vekst i antall artikler publisert i vitenskapelige tidsskrifter med referee målt per forskerårsverk i perioden 1997-2002.

Til sammen publiserte instituttene personale 371 vitenskapelige artikler i tidsskrifter med referee i 2002 (jf. Tabell 25 og 26). Dette er litt mer enn i 2001 (358 artikler), men veksten tilsvarer omtrent artikkelproduksjonen ved SINTEF teknologiledelse slik at det ikke var noen realvekst. I figur 5 går det fram hvordan utviklingen har vært for de instituttgruppene som rapporterer til Kultur og samfunn. Det er en viss variasjon mellom de ulike gruppene og fra år til neste, men snittet viser en positiv utvikling i seksårsperioden. De regionale har et resultat på 0,24 artikkel per forskerårsverk, mens de øvrige som får basisbevilgning fra KS har et snitt på 0,59. De instituttene som ikke får basisbevilgning fra Kultur og samfunn har en publiseringfrekvens nær snittet for hele gruppen som rapporterer til KS.

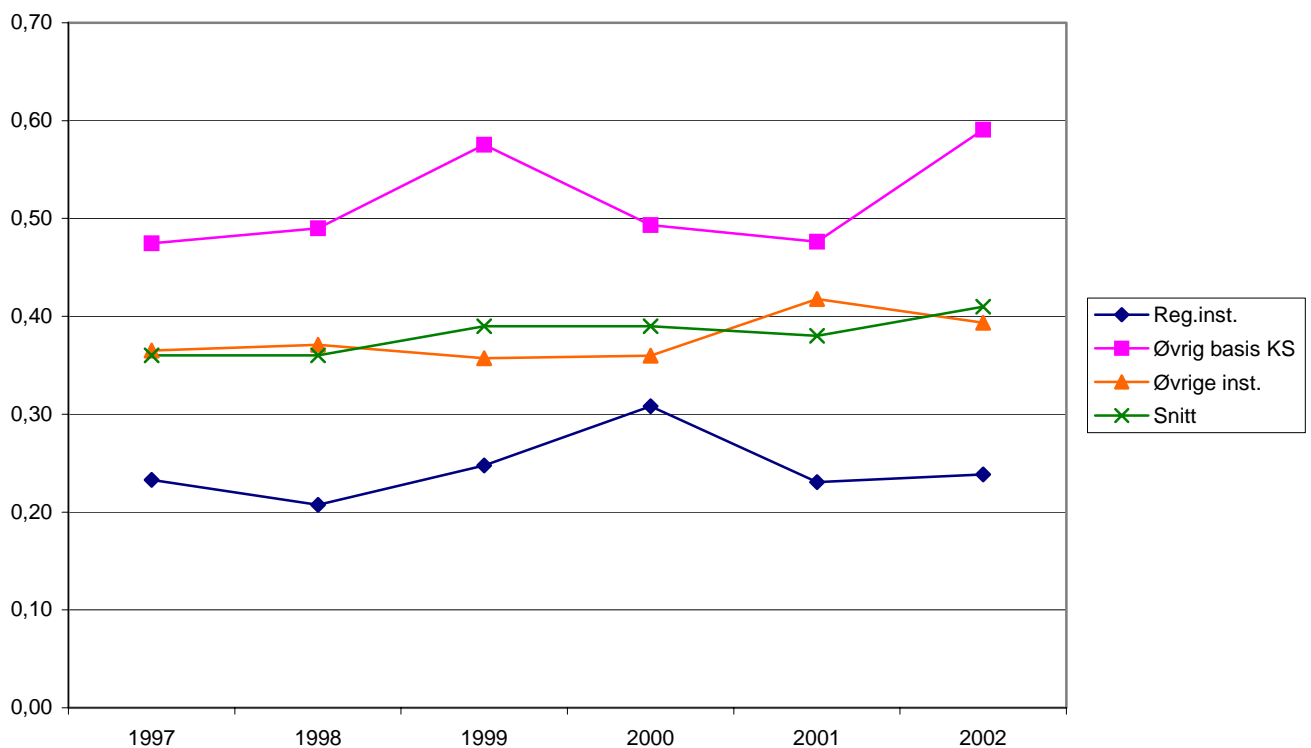

Fig. 5: Antall vitenskapelige artikler i tidsskrift med referee per forskerårsverk (1997-2002).

Forfattere fra instituttene leverte i tillegg til vitenskapelige artikler 87 bidrag til fagbøker, lærebøker og andre selvstendige utgivelser i 2002, og bidro med ytterligere 491 kapitler og artikler i lærebøker og andre bøker, allmenntidsskrifter m.m. Utover dette publiserte instituttene 1021 rapporter i egne eller eksterne serier eller for oppdragsgivere i 2002. Instituttene medarbeidere holdt dessuten nesten 1900 foredrag og presentasjoner av papers eller posters og mer enn 1200 populærvitenskapelige presentasjoner.

Tilsatte med doktorgrad

Antall tilsatte med doktorgrad målt per forskerårsverk har hatt en positiv utvikling for alle tre instituttgruppene både i forhold til 2001, og i hele seksårsperioden.

I alt ble det avlagt 26 doktorgrader av ansatte ved de samfunnsvitenskapelige instituttene i 2002, halvparten var kvinner. Seks av doktorgradene ble avlagt av ansatte ved de regionale forskningsinstituttene, mens de øvrige instituttene som får basisbevilgning fra KS og de øvrige instituttene stod for 10 doktorgrader hver. Ved 13 doktorgrader avlagt i 2002 hadde instituttene bidratt med veiledning. Tilsvarende tall i 2001 var 10 (jf. Tabellene 17 og 19).

I alt hadde 269 tilsatte ved de 30 samfunnsvitenskapelige instituttene doktorgraden i 2002. Det er 38 flere enn i 2001, men nesten halvparten av veksten skyldes inkluderingen av SINTEF Teknologiledelse (Tabell 20). I 2002 var det dermed 0,30 personer med doktorgrad per forskerårsverk. I figur 6 har vi illustrert utviklingen for de ulike instituttgruppene som er knyttet til Kultur og samfunn. Vi ser en klar og positiv utvikling for alle tre gruppene i seksårsperioden. Doktorgradsandelen er lavest blant de regionale instituttene (0,21) og høyest for de øvrige som får basisbevilgning fra Kultur og samfunn (0,37).

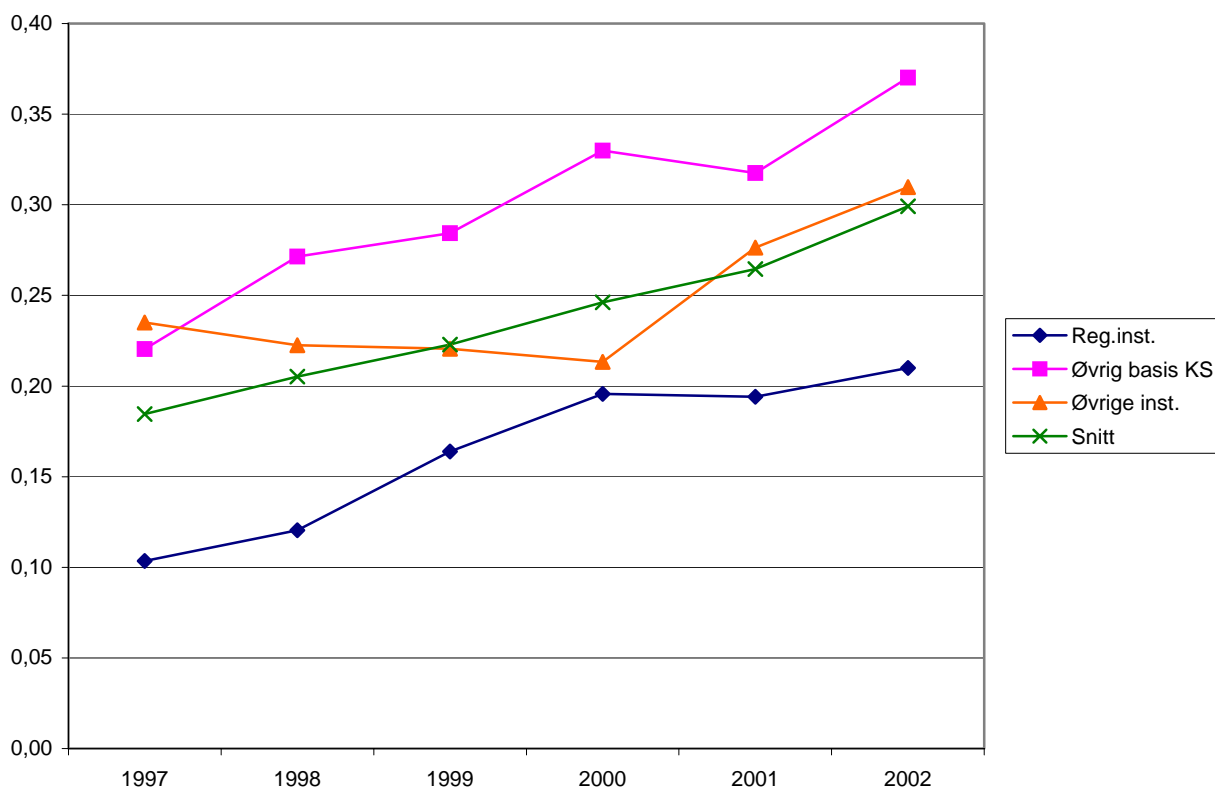

Fig. 6: Antall dr. grader per forskerårsverk (1997-2002) ved de instituttene som mottar basisbevilgning fra Kultur og samfunn.

Samarbeid

Instituttens medarbeidere medvirket i samarbeid med andre institusjoner i et omfang av 238 årsverk i 2002, hvorav mer enn to tredeler gjaldt samarbeid med innenlandske og nesten en tredjedel med utenlandske institusjoner. Den innenlandske porteføljen var jevnt fordelt på samarbeidsprosjekter med universiteter og høyskoler, næringslivet, og andre

forskningsmiljøer. I forhold til utlandet gjaldt 40 prosent av samarbeidsvolumet universiteter og høyskoler, og 45 prosent andre forskningsmiljøer, mens samarbeid med utenlandsk næringsliv utgjorde 14 prosent av totalen (jf. Tabell 27).

I alt utførte instituttene forskere nesten 19 årsverk ved andre institusjoner i kraft av en bistilling. Til gjengjeld utførte forskere og annet faglig personale med hovedstilling ved andre institusjoner 39 årsverk ved instituttene i kraft av sine bistillinger. I all hovedsak gjelder slike samarbeidsavtaler i forhold til UoH-sektoren (jf. Tabell 15 og 16).

116 av de ansatte ved instituttene deltok i faglig veiledning av hovedfags- og doktorgradskandidater i 2002, noe som er en liten oppgang på 4 sammenlignet med året før (jf. Tabell 17 og 18).

En annen samarbeidsindikator er forskerutveksling i forhold til andre land. Til sammen mottok instituttene 9 gjesteforskere i 2002, mens 25 forskere fra instituttene hadde faglige utenlandsopphold med varighet i 2 måneder eller mer. Flest gjesteforskere kom fra EU-land, ekskl. Norden (4). 10 av forskerne som reiste ut dro til USA, mens 6 reiste til EU-land (jf. Tabellene 21 og 22).

Prosjektportefølje

Samlet arbeidet instituttene med 2.539 prosjekter i 2002 (jf. Tabell 24) som i beløp utgjorde 651,8 mill. kroner. Av disse var ca. en fjerdedel mindre enn 100.000 kroner, men i volum utgjorde disse prosjektene 5 prosent av porteføljen. 8 prosent av prosjektene var større enn 2 mill. kroner, men utgjorde 30 prosent av prosjektvolumet. Prosjekter i intervallet 101 - 500 000 kroner utgjorde 40 prosent av prosjektene, men bare 26 prosent av volumet. Tilsvarende tall for prosjektkategorien 501.000 - 2 000 000 var henholdsvis 26 og 38 prosent. I figur 7 vises de tre instituttgruppens andel av antall oppdrag i de ulike beløpsintervallene. Det er en klar forskjell i prosjektporteføljen for de tre gruppene. I intervallet 101 000-500 000 har de regionale instituttene og de øvrige instituttene som får basisbevilgning fra Kultur og samfunn omtrent lik andel (ca. 40%). Men mens de regionale instituttene har en stor andel under 100 000, har de øvrige instituttene som får basisbevilgning fra Kultur og samfunn et betydelig antall i intervallet 501 000-2 000 000.

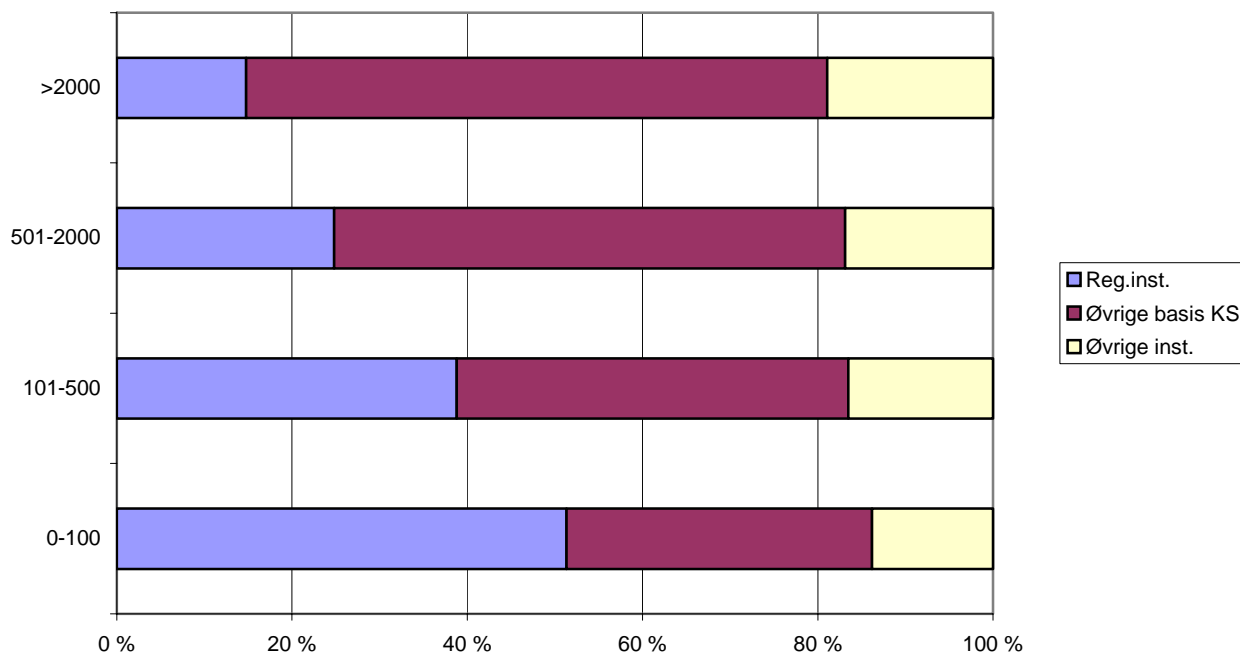

Fig. 7: Instituttgruppenes andel av antall oppdrag i de ulike beløpsintervallene.

Instituttens samlede kontraktsomfang ved prosjekter utført for internasjonale organisasjoner var på 84 (64,7 i 2001) mill. kroner i 2002 (jf. Tabell 23). Dette er nesten 20 mill. kroner mer enn i 2001. Av denne porteføljen ble i gjennomsnitt 70 prosent finansiert av internasjonale organisasjoner. 6 av de regionale forskningsinstituttene og 13 av de øvrige samfunnsvitenskapelige instituttene oppgir å ha prosjektfinansiering fra EU.

Vurdering av utviklingen

Vi har valgt å rapportere for 2002 etter samme mal som årsrapporten for 2001, og i likhet med Forskningsrådets årsrapporter for de ulike instituttgruppene. Vi forutsetter at det planlagte prosjektet for en samlet gjennomgang av instituttsektoren vil trenge dypere inn i og finne årsaker til utviklingen ved hvert enkelt institutt og for sektoren som helhet.

Driftsresultat

Som "non-profit" organisasjoner, er det ikke et mål å generere betydelige overskudd, og driftsresultatet har normalt vist små variasjoner fra år til år, sektoren sett under ett. Etter et svakt år i 2000 med et samlet negativt driftsresultat på 11,8 mill. kroner, var situasjonen bedre for 2001. For 2002 er bildet forverret, alle de regionale forskningsinstituttene har negativt driftsresultat som til sammen utgjør 15,9 mill. kroner, og for de øvrige samfunnsvitenskapelige instituttene har 11 av 18 et positivt resultat. For de åtte øvrige instituttene som får basisbevilgning fra Kultur og samfunn har tre negativt driftsresultat. Siden vi ikke har sett noen volumvekst i sektoren, tyder de negative tallene på at oppdragsmarkedet er vanskeligere, og dette kan fremtvinge en omstrukturering i deler av sektoren. Vi vet noe om enkeltårsaker, men årsakene vil bli nøyere kartlagt.

Volum på virksomheten

Når det gjelder bemanning viser årsrapporten for de samfunnsvitenskapelige forskningsinstituttene at dette er en sektor med relativt stor grad av stabilitet. Imidlertid er det

en liten nedgang i 2002 i forhold til tidligere i perioden når en holder SINTEF Teknologiledelse utenfor. For de regionale instituttene er det en liten vekst i forhold til 2001, mens de øvrige som får basisbevilgning fra Kultur og samfunn har en reduksjon på 15 årsverk i forhold til 2001.

Det har vært enkelte strukturelle endringer, både i form av mobilitet og i form av organisatoriske endringer, men det samlede antall institutter som omfattes av de statlige retningslinjene har vært konstant i perioden.

Når det gjelder instituttene størrelse så er det gjennomsnittlig 23 forskerårsverk ved de regionale instituttene i 2002, det samme som i 2001, mens det er hhv. 45 og 46 ved de øvrige instituttene. Det er imidlertid betydelig variasjon innen gruppene. Ser en dette i forhold til det svake driftsresultatet for 2002, regner vi med at det foretas justeringer ved hvert institutt samtidig med at dette vurderes i forhold til det å ha nødvendig kompetanse til å møte oppdragsmarkedet. Det er nødvendig å gjennomføre grundigere analyser av hva som kan ligge bak denne utviklingen.

Basisbevilgning

For de instituttene som mottar basisbevilgning fra Forskningsrådet har bevilgningen hatt en reell økning i perioden. Forskningsrådet har i hovedsak latt økningen finansiere strategiske instituttprogram, slik at det nå er minimum en SIP ved hvert institutt. Den tematiske fordelingen av SIPene sikrer at det utvikles nye og sentrale kjerneområder ved instituttene, og at det er en rasjonell og kompetansemessig arbeidsdeling innad i sektoren.

For å stimulere til økt vitenskapelig produksjon og doktorgradsutdanning, er grunnbevilgningen styrket ved noen institutter. Vi registrerer at dette har bidratt til økt oppmerksomhet om disse forhold.

Vi konstaterer at de instituttene som mottar basisbevilgning direkte fra departementene, fortsatt ligger på et høyere støttenivå enn de øvrige. Det er ikke etablert tydelige prinsipper som begrunner ulikhetene. Det fragmenterte finansieringsmønsteret reduserer Forskningsrådets muligheter til å følge opp instituttpolitikken gjennom tildeling av basisbevilgning.

Resultater

Den gradvise økningen i antall dr. grader viser at instituttene prioriterer kompetanseheving og kvalitetssikring i tråd med kriteriene for basisbevilgningen. Det samme gjelder publisering av vitenskapelige artikler. Det er selvfølgelig også her betydelige variasjoner internt i instituttgruppene. Bortsett fra noen få institutter, er det imidlertid ikke en slik utvikling når det gjelder rekrutteringen av kvinnelige forskere. Det vil bli vurdert tiltak for å bedre denne situasjonen. En mulighet kan være å ta dette opp i dialogen rundt basisbevilgning.

Samarbeid

De samfunnsvitenskapelige instituttene har et betydelig samarbeid med andre FoU-miljøer, spesielt UoH-sektoren. En savner imidlertid et større internasjonalt engasjement, ikke minst knyttet til mobilitet av forskere. Omfanget av utenlandske gjesteforskere bør økes. Omfanget av internasjonalt samarbeid gjennom EUs rammeprogram er svært ulikt fordelt på instituttene. Dette engasjementet bør styrkes.

Evaluering

Det har ikke vært gjennomført evaluering av noen institutter i 2002. Oppfølging av tidligere evalueringer har gitt seg uttrykk i tildeling av basisbevilgninger, spesielt i forholdet mellom SIP og grunnbevilgning.

Rapport fra det enkelte institutt

Agderforskning

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
Grunnbevilgning	2,5	9,0	Årsverk totalt	39
SIP	0,7	2,5	herav kvinner	16
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	33
Prosjektbev. fra NFR	2,3	8,4	herav kvinner	12
Offentlig forvaltning	15,3	54,6	Antall ansatte med doktorgrad	7
Næringsliv	11,4	40,7	herav kvinner	1
Utlandet	0,8	2,9		
Annet	-5,1	-18,1		
Sum inntekter	27,9	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	32,8		Antall artikler med referee	13
Driftsresultat	-4,9		Antall bøker	1
			Antall kapitler i bøker	3

<http://www.agderforskning.no/>

Agderforskning er en uavhengig stiftelse som ble opprettet i 1985. Agderforskning har i dag ca 40 ansatte og gjennomfører prosjekter for ca 35 mill. kroner årlig for private bedrifter og offentlig sektor regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Agderforskning skal være en anerkjent kompetansebedrift som gjennom forskning, rådgivning og videreutdanning tilfører sine oppdragsgivere og samfunnet nyttig kompetanse og viten.

Agderforskning skal:

- Være en drivkraft for å utvikle landsdelens nærings- og samfunnsliv
- Basere sin virksomhet på egen kompetanse, samarbeid med Høgskolen i Agder, samarbeid med næringsliv og offentlig sektor samt nasjonale og internasjonale nettverk
- Ha en solid økonomi som gjør det mulig å utvikle virksomheten

Den faglige virksomheten er konsentrert innen økonomi- og samfunnsfag, og har følgende tematiske profil:

- Styring i offentlig sektor
- Regional utvikling
- Arbeidslivsforskning
- Virksomhetsutvikling
- Internasjonal økonomi og skipsfart.

Agderforskning samarbeider tett med en rekke andre forskningsmiljøer og universiteter/høgskoler. Høgskolen i Agder er hovedsamarbeidspartner. Agderforskning er deleier av selskapet FiloNova AS som driver etter- og videreutdanning med basis i

Agderforskning og Høgskolen i Agder. Agderforskning er deleier i Sørlandets Teknologisenter AS og Kristiansand Kunnskapspark AS.

Agderforskning har også god kontakt med utenlandske forsknings- og rådgivningsmiljøer, og er Norges partner i ENSR, et nettverk av FoU-miljøer i Europa som arbeider med forskning omkring små- og mellomstore bedrifter. Videre har Agderforskning en rekke kontakter i u-land, særlig i det sørlige Afrika hvor instituttet de senere år har gjennomført en rekke prosjekter.

Viktigste oppgaver i 2002

- Agderforskning har i løpet av 2002 styrket sin rolle i den regionale innovasjonssystemet. Programmet Verdiskapning 2010 på Sørlandet drives av Agderforskning i nært samarbeid med den regionale verdiskapningsalliansen som består av partene i arbeidslivet, regionale myndigheter, regionale statlige myndigheter og undervisning/forskningsinstitusjoner.
- Agderforskning har i løpet av året markert seg tydeligere som et nasjonalt forskningsinstitutt på utvalgte områder. Instituttets posisjon innen storbyforskning er styrket gjennom betydelige oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet samt storbyene i Norge. Et annet område hvor Agderforskning markerte seg i fjor, er innen elektronisk forretningsdrift/e-handel hvor instituttet har gjennomført studier på oppdrag fra bl.a. Nærings- og Handelsdepartementet og Europakommisjonen.
- Internt har Agderforskning satt betydelig fokus på kompetanseheving. Ved inngangen til 2003 er det 8 stipendiater ved instituttet, og det arbeides også bevisst med å øke kompetansen omkring vitenskapelig publisering. Grunnbevilgningen samt støtten fra Sørlandets kompetansefond, er avgjørende for å realisere denne satsningen.
- I løpet av 2002 ble det igangsatt en prosess for å vurdere forholdet mellom Agderforskning og Høgskolen i Agder. Dette skjer med bakgrunn i de nye rammebetingelsene for U&H-sektoren. Prosessen vil forhåpentlig resultere i en ny modell som styrker miljøet innen oppdragsforskning på Sørlandet.

Fritt sykehusvalg for leger?

Loven om pasientrettigheter trådte i kraft 1. januar 2001. Denne sier bl.a. at pasienten fritt kan velge ved hvilket sykehus eller distriktpsykiatriske senter han/hun vil bli behandlet på. På tross av innføringen av fritt sykehusvalg viser en fersk undersøkelse gjennomført av Agderforskning at de henvisende legene i stor grad avgjør hvilke sykehus pasienten blir behandlet ved. Samtidig er disse i stor grad lojale overfor sitt lokale sykehus.

Gjennom et prosjekt finansiert av Vest-Agder sykehus har Agderforskning kartlagt henvisningspraksisen til alle legene i Vest-Agder fylke. Legene opplever at pasientene kun i begrenset grad er klar over muligheten til fritt å velge sykehus. 1 av 3 leger oppgir at pasientene i meget liten eller liten grad er klar over denne muligheten. De oppgir da også at enda færre pasienter har klare preferanser med henhold til behandling ved en bestemt institusjon. I overkant av 60% av de henvisende legene opplyser at pasientene kun i meget liten eller liten grad har slike ønsker. Da er det ikke overraskende at legene i 1 av 3 tilfeller i stor eller meget stor grad påvirker pasientenes valg av behandlingssted.

Legene tilgodeser i de fleste tilfeller det lokale sykehuse når de direkte eller indirekte avgjør hvilke sykehus pasienten skal behandles ved. Om lag 70% av legene oppgir at det er viktig eller meget viktig for dem å bruke det lokale sykehuset mest mulig. Hvorvidt dette går ut over

pasienten med henhold til ventetid og medisinsk faglighet er usikkert, men ventetid på innleggelse og på poliklinisk behandling samt sykehusets medisinskfaglige dyktighet er samtidig de viktigste kriteriene ved legenes valg av sykehus.

Undersøkelsen omfattet i tillegg også befolkningen i Vest-Agder samt kommunehelsetjenesten i omkringliggende kommuner. Disse undersøkelsene fokuserte i stor grad på tilfredshet med og viktighet av ulike aspekter ved deres kontakt med sykehuset.

E-Handelsprosjekter

Agderforskning er i ferd med å avslutte et 2-årig prosjekt, ANTRA, finansiert av EUs Leonardo da Vinci program. Målet har vært å identifisere hvilken kompetanse som er kritisk for små- og mellomstore bedrifter for å drifte e-handel i Norge, Finland og Spania. For å gjennomføre prosjektet samarbeider Agderforskning med Høgskolen i Agder i tillegg til partnere i Finland, Spania og Skotland. Prosjektet konkluderer med at kritisk kompetanse for å oppnå suksess i e-handelsstrategien, er koblet til:

- Strategi og visjon
- Prosessintegrasjon mellom it og forretning
- System og infrastruktur

Undersøkelsen identifiserte et gap mellom SMBs behov for kompetanse og den kompetanse de blir tilbudt. Et av hovedfunnene er at spanske leverandører har et bedre kompetansetilbud for SMB enn det man finner blant norske og finske leverandører. Til et visst nivå kan det være med å forklare hvorfor e-strategi blant SMB ser ut til å være mer suksesspreget i Spania enn i de to andre landene.

Agderforskning utførte en utredning om elektronisk forretningsdrift på oppdrag fra NHD. Formålet med prosjektet var å gi en status for elektronisk forretningsdrift i Norge, analysere hvilke hindringer eller barrierer som hemmer utviklingen og på basis av denne innsikten foreslå tiltak som kan stimulere bruk av elektronisk forretningsdrift. Gjennom studier av undersøkelser fra andre land, intervjuer, rundebordskonferanser og møter med en ekstern referansegruppa er hindringer identifisert og analysert. I arbeidet brukes også to teorimodeller, "The technology acceptance model" (TAM) og "The theory of planned behavior" (TPB) til å forklare intensjoner om å bruke og faktisk bruk av IT. TAM viser at nytteverdien synker med synkende bruksvennlighet, enkelhet i bruk har en egenverdi. Empiriske studier viser at dette kan forklare hvorfor bedrifter og enkeltbrukere ikke tar systemene i bruk. TPB forklarer atferd, som for eksempel en leders beslutning om å investere i IT, som en funksjon av blant annet oppfatning av sosialt press, ettergivelse for press, samt oppfatning av kontroll over egen adferd.

Aggregerte Styringsdata for Samarbeidende Storkommuner (ASSS)

Formålet med prosjektet er å samle inn og analysere sammenlignbare data om kommunenes finansielle situasjon, barnehagesektoren, grunnskolesektoren, og helse-, sosial- og omsorgssektoren, samt teknisk sektor. Dataene skal kunne brukes av kommunenes ledere og medarbeidere til kommunikasjon og dialog, kontroll og rapportering, og planlegging og styring. Prosjektet har pågått siden 1987 og er finansiert av de deltakende kommunene. I dag er dette kommunene Fredrikstad, Bærum, Drammen, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø.

Sammenlignbare data metoden tar sikte på å måle produktivitet, effektivitet og ikke minst fordelingsvirkninger i kommunale verdikjeder. Samtidig forsøker sammenlignbare data metoden å ta hensyn til måleproblemer og kostnader med å fremskaffe informasjon på en enklere måte. Dette kan gjøres ved å bruke tidsseriedata sammen med tverrsnittsdata og at kommunene som skal bruke dataene, selv deltar aktivt i innsamling og bruken av dataene. Videre er arbeidet er lagt opp som en prosess der kommunene samarbeider og utveksler erfaringer også på andre områder enn de som rapporteres gjennom Agderforsknings analyser. Fram til 2000 samlet man inn data direkte fra kommunene. Fra 2000 har man tatt i bruk Kostra – data og konsentrerer nå arbeidet om kvalitetssikring og bruk av disse.

Møreforskning

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
Grunnbevilgning	2,5	9,4	Årsverk totalt	42
SIP	1,6	6,0	herav kvinner	15
Andre generelle midler	1,1	4,1	Årsverk forskere totalt	36
Prosjektbev. fra NFR	5,5	21,2	herav kvinner	12
Offentlig forvaltning	10,5	40,1	Antall ansatte med doktorgrad	6
Næringsliv	4,5	17,2	herav kvinner	2
Utlandet	0,2	0,8		
Annet	0,3	1,2		
Sum inntekter	26,1	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	26,5		Antall artikler med referee	11
Driftsresultat	-0,4		Antall bøker	1
			Antall kapitler i bøker	7

<http://www.moreforsk.no/>

Møreforskning har følgende formål:

- I nært samarbeid med høyskolane i Møre og Romsdal har Møreforskning som formål å fremje og drive forskings- og utviklingsarbeid på ulike område. Dette skal skje ved at hovudstiftelsen og/eller tilknytte stiftelsar og/eller tilslutta aksjeselskap utfører forskings- og utviklingsarbeid, utgreingar og rådgivande verksemd for næringsliv, offentleg forvaltning, organisasjonar og andre på oppdragsbasis.
- Møreforskning skal vere ein nasjonal stiftelse med omsyn til verkeområde, kontaktar og val av oppgåver. Stiftelsen skal likevel arbeide særleg med forskings- og utviklingsarbeid som er til beste for folk, næringsliv, lokalmiljø og offentleg forvaltning i fylket.
- Verksemda skal drivast i nær kontakt med sentrale instansar og organ i inn- og utland. Lokale høgare undervisningsinstitusjonar, lokalt næringsliv og lokale statlege, fylkeskommunale og kommunale instansar skal vere viktige samarbeidspartnarar.

Møreforskning har to avdelingar og eit dotterselskap, som har følgjande forskingsfelt:

- *Møreforskning Volda*: Utdannings-, ungdoms- og kulturforskning, Planlegging, organisasjon og styring, Helse- og sosialforskning, Medieforskning, Humanistisk forskning
- *Møreforskning Ålesund*: Fiskeriforskning og maritim forskning

- *Møreforsking Molde AS*: IT-retta logistikk, Transportøkonomi, Næringsøkonomi, Samfunn, organisasjon og leiing, Helsetenesteforsking.

Viktige oppgåver, satsingar og resultat siste året har m.a. vore knytte til:

- Omdanning av avdelinga Møreforsking Molde til dotterselskapet Møreforsking Molde AS. Skipinga vart gjort med verknad frå 01.01.02 med Møreforsking og Høgskolen i Molde som aksjonærar. Møreforsking er majoritetsaksjonær.
- Igangsetjing av to nye SIP i høvesvis ”Kommunikativ planlegging og utvikling” og ”Økt verdiskaping av marine ressurser gjennom utnyttelse av ny teknologi”
- Innsats for å utvikle eit kompetansesenter i marin bioteknologi i samarbeid med Høgskolen i Ålesund, næringsaktørar og fylkeskommunen/SND/Innovasjon Møre.
- Etablering av samarbeidsavtale med SINTEF Fiskeri og havbruk
- Arbeid for å få på plass ein samarbeidsavtale og utvikle samarbeidet med AKVAFORSK og næringsaktørar, særleg innanfor oppdrettstorsk og skjell.
- Eit omfattande marknadsarbeid for å få til omsetnad og verdiskaping av lite kjende djuphavsartar i ulike marknader
- Evalueringsforsking, utgreiingar og analyse av offentlige tiltak innanfor nærings- og regionalpolitikken, reformer og omstilling i offentleg forvaltning,
- Transportøkonomisk forsking og utvikling, analysar og utgreiingar
- Logistikkutfordringar for næringslivet og bruk av logistikk-kompetanse innanfor helsesektoren.

Utnytting av lite kjende fiskeartar

Møreforsking Ålesund har også i 2002 hatt stor aktivitet innanfor utnytting av lite kjende fiskeartar og marine biprodukt. Hovudfokus har vore på djuphavsartar som isgalt, skolest, skjellbrosme, mora, havmus og ulike haiartar. Det har også vore stor aktivitet innanfor utnytting av biprodukt frå fiskeri, særleg på mogleg verdiskaping av fiskehovud. Marin bioteknologi har vore eit fagleg satsingsområde. Både gjennom tildelt SIP frå år 2002 og gjennom fleire FoU-prosjekt og samarbeid med Høgskolen i Ålesund har ein utvikla kompetanse på dette området. Denne kompetansen har vore nyttig for arbeidet med å finne løysingar for best mogleg utnytting av nye artar og marine biprodukt.

Spesielt kan nemnast at Møreforsking og Høgskolen i Ålesund har kome godt i gang med å bygge opp eit kompetansesenter i marin bioteknologi. Ein samarbeider nært med næringslivet og fylkeskommunen/SND om dette tiltaket. Senteret arrangerte eit vellykka næringsretta seminar i Ålesund. Dette vart opphav til eit initiativ frå Fiskeri- og havbruksnærings landsforening og SND/Innovasjon Møre om å etablere eit næringsforum for betre utnytting av biprodukt og kunnskap om marin bioteknologi.

Ungdom, risikosoner og marginalisering

Einskildpersonar eller grupper si integrering eller marginalisering i høve til viktige arenaer i samfunnet har vore eit av dei viktigaste spørsmåla i samfunnsforskinga. Barn og unge omfattar sårbarar fasar i menneskelivet. Dei som opplever marginalisering vil kunne slite med det resten av livet. Høgskulen i Volda og Møreforsking har i fleire år arbeidd med desse spørsmåla blant anna gjennom dei to prosjekta ”Barn, ungdom og familie” og oppfølgingsprosjektet ”Lokale og kulturelle rammer for velferdsstatens ungdomsroller” som begge vart finansiert av Noregs Forskingsråd.

Resultat frå delar av denne forskinga vart i januar 2003 presentert for eit større publikum ved at Fagbokforlaget gav ut boka "De andre. Ungdom, risikosoner og marginalisering".

Informantane hadde til felles at dei slutta skulen tidleg, men det i seg sjølv fører ikkje nødvendigvis til marginalisering. Gjennom kvalitative intervju kartla forskarane livsløpet til informantane med særleg vekt på familieforhold, utdanning, fritid og arbeid for å finne typiske hendingar og erfaringar ved ungdom som opplever marginalisering og viktige vendepunkt som har ført til marginalisering – eller integrering.

Regionalpolitiske utfordringar

- Møreforsking Molde arbeider mykje med samfunnsøkonomiske nytte-/kostnadsanalysar, og bruker velferdsteorien både i nærings- og regionalpolitiske oppdrag. I 2002 har ein særleg hatt interessante oppgåver knytte til regionalpolitiske problemstillingar, m.a. i arbeidet med "Strategisk analyse av tiltakssonen i Nord-Troms og Finnmark" for KRD og "En empirisk analyse av effekter av differensiert arbeidsgiveravgift som regionalpolitisk virkemiddel" for Effektutvalget (KRD).
- Tiltakssona vart innført i 1990 som eit svar på den negative folketals- og næringsutviklinga i regionen på 1980-tallet. Provenyeffekten på tiltaka er no 2,1 milliardar kroner årleg gjennom ulike tiltak som null arbeidsgivaravgift, redusert personskatt, fritak for el-avgift, studielånsnedskrivning og ekstra barnetrygd. Tiltakssona synest å ha fungert i høve til målsetjinga. Sjølv om det var netto utflytting og nedgang i folketalet i sona i siste halvdel av analyseperioden 1990-2001, så var nedgangen mindre enn på 1980-talet. Utviklinga i folketalet var også relativt sett forbetra samanlikna med resten av Nord-Norge etter innføringa av Tiltakssona. Kampen om å halde på eigen ungdom synest å ha fått eit betre utfall i sona enn i resten av Nord-Norge, og verkemidla har stimulert utviklinga av arbeidsplassar m.a. innanfor kommunal tenesteyting og i små private lokalbaserte tenesteytande bedrifter.
- Det blir foreslått å styrke dei generelle verkemidla i Tiltakssona fordi dei demografiske analysane viser ei utvikling som vil gjere det vanskelegare å halde oppe busetjinga framover. Analysen omfattar ikkje sektorpolitiske tiltak, men for å styrke næringsutviklinga generelt, blir det m.a. foreslått auka skatteincentiv for innovasjonsprosjekt og innovative nyetableringar saman med ei utvida ramme for selektive innovasjonsretta verkemiddel i området via SND.

Nordlandsforskning

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	2,8
SIP	2,0	6,9	herav kvinner	21
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	40
Prosjektbev. fra NFR	8,9	30,6	herav kvinner	16
Offentlig forvaltning	11,1	38,0	Antall ansatte med doktorgrad	6
Næringsliv	3,4	11,7	herav kvinner	0
Utlandet	0,4	1,4		
Annet	0,6	2,0		
Sum inntekter	29,2	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	32,5		Antall artikler med referee	5
Driftsresultat	-3,3		Antall bøker	1
			Antall kapitler i bøker	11

<http://www.nordlandsforskning.no/>

Nordlandsforskning er en uavhengig stiftelse opprettet av Nordland fylkeskommune i 1979. Instituttet har en nasjonal forskningsprofil med regional forankring og utfører forsknings- og utviklingsarbeid på oppdrag fra offentlige og private oppdragsgivere. Styret har i 2002 vedtatt nytt, strategisk program for virksomheten.

Forskerne er fordelt på fem forskningsgrupper etter hovedarbeidsområde, men instituttet legger stor vekt på tverrfaglig samarbeid mellom gruppene.

Akvakulturforskning

- Oppdrett av fisk med vekt på produksjonsforbedrende tiltak hos marine arter
- Havmiljø med vekt på langtidseffekter av oljevirkosomhet
- Utnytting av gruntvannsområder med vekt på skjelldyrking

Økonomisk forskning og bedriftsutvikling

- Bedriftsutvikling, entreprenørskap og innovasjon.
- Næringsutvikling og regionalpolitiske virkemidler.
- Samferdsel, transportinfrastruktur og logistikk.

Kommunal- og organisasjonsforskning

- Arbeidslivsforskning og partsrelasjoner
- Offentlig organisering og ledelse
- Skolereformer og lokal skolestruktur

Regional- og næringslivsforskning

- Sosiale og kulturelle perspektiver på regionale endringsprosesser
- Omstilling, regional innovasjon og kunnskapsutvikling i næringslivet
- Lokale og regionale perspektiver på demokrati, politikk og plansystem

Velferdsforskning

- Levekår
- Studier av helse- og sosialtjenester
- Kvalitative studier av sårbare gruppers livsbetingelser: arbeid, utdanning sosialt nettverk

Forskningsaktivitetene har i stor grad vært knyttet til følgende tema:

- ”Sårbare grupper” i velferdsstaten, med særlig vekt på funksjonshemmede
- Kommunen som regional aktør
- Skoleforskning
- Næringsutvikling og entreprenørskap
- Distriktpolitikk og utkantliv
- Oppdrett, kystsoner og olje/miljø
- Distriktslandbruk

I 2002 er det investert ca. 3.5 mill. kroner i infrastruktur for å kunne utføre små- og fullskala forsøk knyttet til yngelproduksjon og etablering av ulike kulturer med biologisk materiale. Det er arbeidet systematisk med å utvikle samarbeidet med næringslivet som grunnlag for prosjekter knyttet til oppdrett og havmiljø. Noen av disse prosjektene er også knyttet opp mot samfunnsfaglige problemstillinger. Samarbeidet med NILF er videreutviklet som en del av satsingen mot landbruksrelaterte prosjekter.

En betydelig del av virksomheten har vært knyttet til programmet Verdiskaping 2010. Instituttet har bidratt med innspill til diskusjonen om hvor verdier skapes, og grunnlaget for denne diskusjonen. Instituttet er involvert i flere prosjekter, og planer om slike, knyttet til de nye helseforetakene. Instituttet har lagt stor vekt på å utvikle et samarbeid med statlige institusjoner, noe som blant annet har resultert i flere prosjekter finansiert av Rikstrykdeverket.

Forskning om skole og utdanning

Nordlandsforskning har gjennom de siste årene bygd opp en betydelig prosjektportefølje innen skole- og utdanningsforskning. Forskning om Reform 97 har stått sentralt i dette arbeidet. Forskningsrådet gjennomfører på oppdrag fra UFD ”Program for evaluering av Reform 97”, og Nordlandsforskning har tre prosjekter innen dette programmet. Prosjektene har ulikt fokus og dekker tre sentrale områder innen utdanningsforskning. Ett av prosjektene setter fokus på kommunens rolle i forbindelse med implementering av reformen, mens de to andre ser nærmere på de anbefalingene ny læreplan for grunnskolen gir om bruk av arbeidsmåter som tema- og prosjektarbeid. I det ene av disse prosjektene settes det fokus på elever som har behov for en særskilt tilrettelegging av opplæring og hvordan deres situasjon blir ivaretatt når klassen tar i bruk mer frie arbeidsmåter som for eksempel prosjektarbeid. I det andre prosjektet ser man nærmere på hvorvidt de frie, mer åpne arbeidsmåtene og bruk av lokalt lærestoff kan bidra i retning av å skape en mer likeverdig utdanning for alle.

I tillegg til forskning om Reform 97 har Nordlandsforskning også gjennomført to større prosjekter om entreprenørskap i skolen; ett nordisk prosjekt som er finansiert av Nordisk Ministerråd og ett norsk prosjekt som er finansiert av UFD. Styrken til skole- og utdanningsforskningen ved Nordlandsforskning er særlig knyttet til det tverrfaglige miljøet som medfører at økonomer, antropologer, pedagoger, statsvitere og sosiologer samarbeider om oppdragene. Eksempler på slikt samarbeid finner vi i tre prosjekter om situasjonen for

små, fådelte skoler som UFD har finansiert. Prosjektene tar opp problemstillinger av både økonomisk, pedagogisk og sosiologisk art og forutsetter dermed tverrfaglige forskergrupper.

Sårbare grupper og endringer i velferdsstaten – konvergens, divergens og ambivalens

Prosjektet er gjennomført som en SIP i perioden 2000-2002, og har vært et sentralt redskap for å videreutvikle Nordlandsforskning sin satsing på kompetanse innenfor sårbare grupper generelt, og personer med funksjonshemmede spesielt. Gjennom denne SIPen er det gitt muligheter til å utnytte empiriske studier og teoretiske arbeider som tidligere er gjennomført ved instituttet, med tanke på en mer tverrgående og sammenfattende teoriutvikling, og til å skape et mer solid grunnlag for videre empiriske studier.

Det strategiske instituttprogrammet har også gitt oss mulighet til å benytte forskning om sårbare grupper i velferdsstaten generelt, og funksjonshemmedes situasjon spesielt, som ”vindu” for å studere og problematisere velferdsstatens normative og institusjonelle grenser. I tillegg har vi hatt mulighet til å styrke og videreutvikle vårt nasjonale og internasjonale nettverk.

Verdiskaping 2010

VS 2010 er en nasjonal satsing for økt verdiskaping som involverer ulike parter som offentlig virkemiddelapparat (SND), næringsliv (NHO), arbeidstagerorganisasjoner (LO) og forskningsinstitusjoner. Nordlandsforskning er den utøvende FoU-aktør i delprosjektet for Nordland. Delprosjektet er organisert som en koalisjon mellom de nevnte parter og en gruppe bedrifter. Aktivitetene er delt inn i tre parallelle spor: 1) Overordnet samarbeid mellom alle aktørene for å utvikle en arena for verdiskaping, også kalt ”Bedriftsutvikling Nordland”. 2) Utvikle forskningsbaserte utviklingstiltak i bedriftene. 3) Utforme prioriterte forskningstema for empirisk analyse. Dette er et langsiktig prosjekt med mange muligheter hvor det i 2002 er lagt ned et betydelig arbeid i å skape et solid fundament for det videre arbeidet.

Nord-Trøndelagsforskning

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,7	12,5	Årsverk totalt	23
SIP			herav kvinner	4
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	19
Prosjektbev. fra NFR	0,8	5,9	herav kvinner	3
Offentlig forvaltning	8,2	60,3	Antall ansatte med doktorgrad	5
Næringsliv	2,4	17,6	herav kvinner	1
Utlandet				
Annet	0,5	3,7		
Sum inntekter	13,6	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	15,3		Antall artikler med referee	5
Driftsresultat	-1,7		Antall bøker	
			Antall kapitler i bøker	3

<http://www.ntforsk.no/>

Stiftelsen formål i henhold til § 4 i vedtektene er å utvikle og formidle forskningsbasert kunnskap i nært samarbeid med Høgskolen i Nord-Trøndelag og andre regionale, nasjonale og internasjonale kunnskapsmiljø.

Nord-Trøndelagsforskning har nå to virksomhetsområder; innovasjon og miljø. Det faglige utviklingsarbeidet i 2002 har hatt som målsetting å fokusere og styrke satsingen på noen definerte forskningsfelt innen disse virksomhetsområdene. Både gjennom grunnbevilgning, strategiske instituttprogram og viktige deler av prosjektporteføljen forsøker instituttet å bygge opp omkring dette.

Internasjonalisering

Økt internasjonalisering av forskningsaktiviteten ved NTF har vært og er en viktig oppgave for instituttet. Dette er også en type utviklingsarbeid som er ressurs- og tidkrevende og som krever langsiktighet og tålmodighet. Instituttet har fortsatt et stykke å gå før målsettingen på dette feltet er nådd, men vi har allikevel kommet så vidt bra av gårde i løpet av 2002, at det er grunn til å trekke fram noen resultat:

- NTF er invitert med i 4 EoI (IP og NoE) i forhold til EUs 6. rammeprogram for forskning
- Det er etablert/under etablering samarbeid med utenlandske FoU-miljø innen begge virksomhetsområdene i NTF
- En forsker har gjennomført et halvt års utenlandsopphold ved Universitetet i Uppsala
- Det er publisert flere artikler i utenlandske tidsskrift
- En forsker er prosjektleder for Forskningsrådet for å etablere et norsk medlemskap i ESTO
- Det er etablert et samarbeid med polske forvaltnings- og utviklingsmiljø angående landsbygddutvikling bl.a med gjensidige besøk
- NTF er medeier i Trøndelagsregionens Brusselkontor som synes å ville kunne representere en ny kanal inn til relevante europeiske FoU-miljø

Regional innovasjon

Utvikling av vitenskapelig kompetanse og relasjoner til næringslivet er sentrale elementer i NTFs ambisjoner om å utvikle et forskningsmiljø innen innovasjon. Det har vært en viktig oppgave å legge til rette for at disse målene kan nås. Følgende oppnådd:

- Godkjenning av strategisk instituttprogram
- Godkjenning av prosjekt i VS 2010
- Tilsetting av en ny forsker innen arbeidsområdet
- Videreutvikling av samarbeid/relasjoner med Industri og prosjektutvikling (IndPro) og det næringsmiljøet denne utviklingsorganisasjonen er en del av i miljøet i og omkring AkerKværner Verdal. NTF har 2 forskere i 0,5 stilling hver lokalisert i dette miljøet. Det er også etablert nye samarbeidsrelasjoner mot SINTEF Teknologiledelse og forskere ansatt ved NTNU gjennom dette arbeidet
- Gjennom partnersøk i EU-området på konseptet Innovation through diversity som er basert på ideinnholdet i NTFs strategiske instituttprogram, har 13 forskjellige miljø meldt interesse. Disse kontaktene bearbeides nå videre
- Utvikling av et prosjektkonsept rettet mot Interreg IIIa
- Ferdigstilling SIP om Areal, transport og samfunn (dr.gradstudiet slutføres i 2003)

Utmark - landskapsendringer og forvaltningsutfordringer

NTF har gjennomført første året i instituttets nye strategiske instituttprogram. Programmet er sentralt forankret innen virksomhetsområde Miljø, og tiltak som gjennomføres innen rammen av programmet er også viktige element i oppbyggingen av instituttets kompetanse og relasjoner innen virksomhetsområdet generelt og utmarksforskningen spesielt. En har oppnådd følgende:

- Forsterket og videreutviklet det strategiske forskningssamarbeidet mellom NTF, Østlandsforskning og NORUT Samfunnsforskning
- Etablert og videreutviklet regionalt forskningssamarbeid mellom NTF, Høgskolen i Nord-Trøndelag, Planteforsk Kvithamar og Vitenskapsmuseet i Trondheim
- Utviklet et grunnlag for internasjonalt samarbeid (Universitetet i Umeå og Universitetet i Tarttu)
- Forsterket det vitenskapelige og forskningsmessige grunnlaget for arbeidet innen feltet gjennom forskningsarbeider, utenlandsopphold og utarbeidelse av artikler for publisering i internasjonale tidsskrift

Resultater fra forskningsaktivitet som er kanalisert gjennom programmet, vil først komme senere. Det er imidlertid viktig at det omkring dette temaet etablerer seg et nasjonalt FoU-miljø med gode muligheter til å utvikle internasjonalt samarbeid.

Landbruk

Gårdssatsingsprosjektet i Namdalen, som er et delprosjekt i Kommunal- og regionaldepartementets pilotprosjekt er sluttført. NTF har gjennom dette prosjektet vist at den enkelte bondes forbedringsmuligheter på eget bruk (melkeproduksjon) kan gi en forbedring av det økonomiske resultatet med fra kr. 50 000 og helt opp i kr. 200 000. Man har også vist hvordan en gjennom et systematisk analyse- og veiledningsopplegg kan bidra til at slike gevinster hentes ut. NTF har arbeidet videre for å utvikle kompetanseprodukter rettet mot landbruket med utgangspunkt i datamateriale og verktøy som er utviklet gjennom prosjektet. Kompetanseprodukter for analyse/veiledning og etablering av samdrift er utviklet og også godkjent som Skatte-FUNN-prosjekter.

Gjennom prosjektet synes instituttet også å ha konstatert store forskjeller bønder imellom med hensyn til interesse, evne og villighet til å ta ut forbedringsmulighetene. I et mindre prosjekt finansiert av Forskningsrådet ønsker NTF å øke kunnskapen om hvorfor enkelte bønder tar ut slike gevinster og andre ikke.

Evaluering av skolefritidsordningen

NTF leverte sin evaluering av skolefritidsordningen til Læringscenteret i mai 2002. Gjennom en omfattende og bred datainnsamling som involverte mange grupper (foreldre, rektorer, ansatte i skolefritidsordningen, barn og flere) kunne en i undersøkelsen konkludere med at foreldrene var godt fornøyd med dagens skolefritidsordning. Undersøkelsen viste imidlertid også at ordningen både hva gjelder faglige ressurser, kapasitet, pedagogisk innhold, samarbeid med skole, barnehage og foreldre jamnt over ikke ble drevet i samsvar med ideelle målsettinger og føringer fra nasjonale myndigheter. Det ble også konstatert at bemanningen i skolefritidsordningen i Norge var mindre enn i Sverige, og at en i Sverige også hadde en høyere andel ansatte med relevant utdanning. Innhold, organisering og opplegg i skolefritidsordningen syntes også i liten grad å være tilpasset unger med særlige behov. Dette kom bl.a fram gjennom at foreldre til barn med særlig behov også var mindre fornøyd med ordningen enn andre foreldre.

NORUT Finnmark

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	0,7
SIP	0,6	7,6	herav kvinner	5
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	8
Prosjektbev. fra NFR	0,5	6,4	herav kvinner	4
Offentlig forvaltning	0,9	11,1	Antall ansatte med doktorgrad	1
Næringsliv	4,9	62,2	herav kvinner	1
Utlandet	0,3	3,8		
Annet				
Sum inntekter	7,9	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	8,9		Antall artikler med referee	
Driftsresultat	-1,0		Antall bøker	
			Antall kapitler i bøker	4

<http://www.fifo.no/>

NORUT Finnmark as ble stiftet 18.05.2001 av NORUT Gruppen (51%) og Stiftelsen Finnmarksforskning (49%). Eierforholdet i selskapet utgjøres pr. 01.09.02 av NORUT Gruppen (51,0 %), Stiftelsen Finnmarksforskning (24,5 %), Alta Kraftlag (10,0 %), Hammerfest Energiverk (9,5 %) og North Cape Minerals (5,0 %). Høsten 2002 ble det startet opp et strategisk arbeid for å se på mulighetene for alternative institusjonelle løsninger for NORUT Finnmark og NIBRs avdeling i Alta. På dette grunnlaget ble det satt i gang en prosess med siktemål å slå sammen NIBR Nord-Norge og NORUT Finnmark. Dette ble gjennomført med virkning fra 01.01.03. Som en følge av dette er det vedtatt en navneendring på instituttet. Fra og med årsskiftet har Norut Finnmark endret navn til Norut NIBR Finnmark. Videre har instituttet i tillegg arbeidet strategisk for å etablere et nærmere samarbeid med Høgskolen i Finnmark om den eksternt finansierte oppdragsvirksomheten. Det ble høsten 2002 enighet om å se nærmere på mulighetene for et samarbeid på den administrative delen av en slik virksomhet. Som en følge av endringene beskrevet ovenfor er det også åpnet for at både NIBR og HIF vil bli tilbudt eierskap og styrerepresentasjon i Norut NIBR Finnmark

NORUT Finnmark skal produsere og bidra med kunnskap på en proaktiv, aktiv og analytisk måte i utviklingsprosesser i samfunn og næringsliv i Finnmark og nærliggende områder på Nordkalotten og i Russland.

I valg av arbeidsområder skal en legge vekt på:

- Virksomhet som kan bidra til økt verdiskapning og bedret konkurranse- og omstillingsevne i næringslivet.
- Virksomhet av særlig betydning for samfunnsutviklingen og utviklingen av det kulturelle mangfold i regionen og nærliggende områder på Nordkalotten og i Russland.
- Virksomhet der selskapet har særlige forutsetninger for å bidra til kunnskapsutvikling nasjonalt og internasjonalt.

Selskapet skal tilstrebe et nært samarbeid med Høgskolen i Finnmark og andre grunnforsknings- og høyere utdanningsinstitusjoner i Nord-Norge, med andre selskap i NORUT Gruppen, og ellers med andre forskningsmiljø nasjonalt og internasjonalt. Virksomheten i 2002 har i stor grad vært preget av omstilling av det nye instituttet og gjennom dette en nyorientering av instituttets funksjonalitet og iverksetting av en omfattende strategiprosess som også involverer flere andre institutter i NORUT Gruppen.

Det strategiske instituttprogrammet *Samfunnsbygging, regionbygging og transformasjon - institusjonelle endringsprosesser i Sameland og Nordvest-Russland* er slutført med gode faglige og strategiske resultater. Videre ble et større internasjonalt prosjekt, "Women leave, men remain...", i regi av Nordisk ministerråd startet opp. Innenfor prosjektet foregår studier og komparasjoner av kjønnsrelasjoner i forhold til lokale velferdsmodeller og arbeidsmarkeder i de nordlige utkantene av den nordiske regionen, dvs. de nordligste fylkene i Norge (Finnmark og Troms), Norrbotten i Sverige, Lappland i Finland, hele Island, samt Færøyene og Grønland.

Norut Finnmark har fortsatt sin oppbygging av forskningsgruppe for akvakultur i 2002 i nær dialog med Fiskeriforskning. Samarbeidet på Fiskeriforsknings avlsprogram på torsk er i gang. I tillegg har man også fått i gang flere FoU-prosjekt på oppdrettsartene blåskjell og steinbit gjennom samarbeid med oppdrettsselskap. Videre har man inngått en rammeavtale med SND Finnmark om innovasjon og nyskaping i oppdrettsnæringen i Finnmark.

Grenseløs verdighet?

er ett forprosjekt om russisk prostitusjon i Finnmark som er utredet for Justisdepartementet og Barne- og familiedepartementet. Prosjektet har flere målsetninger. For det første ønsker man å fremme forslag til fremtidige forskningsprosjekter, med utgangspunkt i en studie av pågående prosesser innenfor prostitusjonsfeltet. I tillegg skulle man med utgangspunktet i en gjennomgang av gjennomførte tiltak i Tana, fremme forslag til fremtidig tiltak. I rapporten legges det vekt på de kontekster som prostitusjon som fenomen og diskurs må ses i forhold til. Det argumenteres for at mens den politiske grensen mot Øst-Europa og Russland, på 90-tallet ble reforhandlet og bygget ned ble andre grenser av mer symbolsk karakter bygget opp. Etableringen av kategorien "russiske kvinner" med assosiasjoner til prostitusjon ble etablert som en diskurs som gav anledning til å formulere synspunkter som kunne reetablere og vedlikeholde grensen mellom nasjonen Norge og den tidligere stormakten i Øst. Samtidig ble kategorien "ungkarer fra Finnmark" med sterke referanser til horekunder etablert som en ny diskurs som kunne gjeninnsette etablerte moralske fellesskap og diskurser om oss og de andre, allierte/fiender, nord/sør og sentrum/periferi.

Beredskapsbasert omstillingsutfordringer i Finnmark

Arbeidet omhandler kriterier for omstillingsutfordringer for kommunene i Finnmark. Kriteriene er knyttet til sysselsetting og næringsliv, arbeidsmarked, utdanningsnivå, demografiske og sosioøkonomiske forhold og kommuneøkonomi. For å rangere kommunene etter kriteriene innenfor disse områdene er det utviklet indikatorsett for hvert av kriteriene. Indikatorene bygger på datagrunnlag som er tilgjengelig på landsbasis og kan også anvendes på andre kommuner og fylker.

Bakgrunnen for dette arbeidet er at det er gjort betydelige endringer i den statlige omstillingspolitikken overfor kommuner eller regioner med ensidig næringsgrunnlag og store

omstillingsoppgaver foran seg. Omstillingsperioden er utvidet, omstillingsprosessen er inndelt i klarere definerte faser og det er større krav til analysegrunnlag og handlingsplaner. Samtidig har innslaget av beredskapsbaserte omstillingsprosesser, utløst av langvarige strukturelle endringer og langsiktige utfordringer økt i omfang, mens kriseskapt omstilling har avtatt betraktelig. Fylkeskommunene har ansvar for avklaringen av hvorvidt omstillingsprosesser i kommuner eller regioner skal igangsettes, og Finnmark fylkeskommune har bedt instituttet om å utarbeide dette grunnlagsmaterialet.

Samlokalisering i oppdrett – en mer effektiv og bedre oppdrettsform?

Oppdrett av fisk vil kunne drives mer effektivt ved å samlokalisere forskjellige oppdrettsarter på en lokalitet. Samlokalisering vil kunne redusere interessekonflikter, føre til en mer effektiv utnyttelse av sjøarealene, senke investerings- og driftskostnader og gjøre oppdrett til en mer utfordrende arbeidsplass. Før samlokalisering kan bli en egnet oppdrettsform, bør det avklares hvilke konsekvenser denne driftsformen har for sannsynligheten for utbrudd av fiskesykdommer, både etablerte sykdommer og tidligere ikke-avdekkede sykdommer.

Som en innledende undersøkelse til disse problemstillingene ble parasitter undersøkt i oppdrettslaks som hadde stått samlokalisert med villfanget torsk og hyse i et forsøksanlegg. Det ble i alt påvist 18 arter parasitter i torsk og hyse, mens ingen parasitter ble påvist i oppdrettslaks. Ingen av de påviste parasittene er kjent for å skape nevneverdige problemer i oppdrett verken på torskefisk eller laks. Undersøkelsen antyder at det kan være en betydelig smittebarriere mellom de aktuelle hyse- og torskeparasittene og oppdrettslaks. Dette kan, hvis resultatene lar seg bekreftet i en mer omfattende undersøkelse over hele året, åpne for en driftsform med fortetting eller samlokalisering av torske- og lakseanlegg. Ut fra et teoretisk synspunkt vil samlokalisering på den ene siden kunne bidra til at sykdomsorganismer finner nye verter (vertshopping), noe som vil være negativt. På den annen side vil samlokalisering, på grunn av evolusjonære mekanismer, også kunne føre til at mindre farlige sykdomsorganismer etablerer seg. Dette er noen av de spørsmål det vil være viktig å belyse i videre undersøkelser.

NORUT Samfunnsforskning

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
Grunnbevilgning	0,9	6,2	Årsverk totalt	17
SIP	1,0	6,8	herav kvinner	8
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	14
Prosjektbev. fra NFR	6,5	44,9	herav kvinner	6
Offentlig forvaltning	2,8	19,2	Antall ansatte med doktorgrad	2
Næringsliv	2,0	13,9	herav kvinner	1
Utlandet	0,5	3,5		
Annet	0,8	5,3		
Sum inntekter	14,4	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	14,6		Antall artikler med referee	1
Driftsresultat	-0,2		Antall bøker	1
			Antall kapitler i bøker	5

<http://www.samf.norut.no/>

NORUT Samfunnsforskning har i løpet av året gjennom prosjekter og strategiske tiltak arbeidet med å utforme en satsing for perioden 2003-2006. Målsettingen er at NORUT Samfunnsforskning skal være et forskningsinstitutt som bidrar med kunnskap om langsiktige endringsprosesser i den nord-europeiske periferi. Dette er endringer som skjer i et komplekst samspill mellom spontane prosesser og politiske beslutninger. Kunnskapen skal utvikles i en kombinasjon av teoridrevet forskning og analyser av aktuelle samfunnsmessige problemstillinger. NORUT Samfunnsforskning har et særskilt ansvar for forskning om nordnorsk samfunns- og næringsliv. En viktig side ved forskningen er at den skal bidra til innovasjon og fornyelse. Hoveddelen av forskning og strategiske satsing har i 2002 vært innenfor følgende to områder:

Forvaltning, innovasjon og utnytting av naturressurser

I den nord-europeiske periferi er det stort behov for kunnskap om ressursforvaltning, planlegging, næringsdynamikk og regionale utviklingstendenser. Dynamikken i kystsonen representerer den største utfordringen, med problemstillinger knyttet til ressurser som marine arter, energi, utmark, kultur og miljø. Forskningsoppgaver på dette feltet vil også bli knyttet til næringsstruktur og regional konkurransedyktighet; kunnskap og innovasjon. I 2002 startet to større prosjekter innenfor dette området. Det ene er et strategisk instituttprogram – ”Innovation Coastal Futures”, det andre er et EU prosjekt (LACOPE) som handler om husdyrbeiting og biodiversitet. Grunnhypotesen er at beiting holder landskapet åpent og at det fremmer biologisk mangfold. Å legge til rette for økt beiting kan derfor bli et bidrag i EUs naturvernpolitikk. Det bygger på at det fins tradisjoner for ulike former av felles beitebruk mange steder i Europa. Prosjektet har studieområder i Tatrafjellene i Polen, Alpene i Sveits, Ober-Bayern i Tyskland, Alentejo i Portugal, La Mancha (slettelandet omkring Madrid) i Spania, Omey Island (på Atlanterhavskysten) i Irland, og i Nordre Fennoskandia (nord-samisk område i Norge, Sverige og Finland). I de andre landene er beitedyra kyr og sauer, mens vårt delprosjekt er om reindrift. I tillegg har vi gjennomført et større arbeid i samarbeid med SND-Troms og Sparebank1 Nord-Norge for å etablere et konjunkturbarometer for Nord-Norge.

Styring, organisering og ledelse

Offentlig sektor og næringslivets situasjon preges av stadig nye utfordringer knyttet til større åpenhet i økonomien på den ene side og endring i rammebetingelser som følge av ideologiske endringer og tilpasninger til internasjonale regelverk på den annen. Økt liberalisering fører til at større deler av økonomien koordineres av markeds mekanismer ved at deler av offentlig virksomhet privatiseres eller konkurranseutsettes. Innenfor forskning på styring, organisering og ledelse vil NORUT Samfunnsforskning fokusere på prosesser som fremmer eller hemmer fornying og dynamikk i offentlige og private organisasjoner/bedrifter. Kunnskapens rolle i disse prosessene, samt fokus på demokratiske aspekt ved endringene vil stå sentralt. Viktig er også arbeidslivets organisering og spillet med offentlig næringsplanlegging både nasjonalt og regionalt. Det bærende prosjektet innenfor dette området har i 2002 vært VS2010. I tillegg avsluttet instituttet arbeidet med å evaluere det næringspolitiske virkemiddelet ”Nettverkskreditt”.

Konjunkturbarometeret

Formålet med konjunkturbarometeret er å gi en forskningsbasert oversikt over utviklingstrekk og aktuelle tendenser innen nærings og samfunnsliv i Nord-Norge. Konjunkturbarometeret består av 5 seksjoner. Innledningsvis gis en oversikt over hovedtendenser i den

makroøkonomiske utvikling. Deretter følger en perspektivdel som trekker opp lange linjer i utviklingen etter ulike perspektiver som varierer fra utgave til utgave. Den neste seksjonen er en gjennomgang av de ferskeste trekk ved utviklingen innen ulike bransjer og offentlig sektor, og sist en oversikt over aktuelle tendenser når det gjelder utviklingen på arbeidsmarkedet og den demografiske utviklingen i landsdelen. I tillegg lages en spesialstudie (Arenabilaget) over særlig aktuelle tema som et vedlegg til selve konjunkturbarometret. Titler som: ”Snøhvitutbyggingen”, ”Verdiskapning, hvem hva og hvorfor”, er eksempler på tema som har vært tatt opp. På dette punkt har instituttet også samarbeidet med Nordlandsforskning.

Konjunkturbarometret utarbeides to ganger i året. Oppdragsgivere er Sparebank1 og SND Troms. Innholdet og formen på Konjunkturbarometret er utviklet i nært samarbeid med Sparebank 1 og SND i Troms.

Både Konjunkturbarometret og Arenabilaget har funnet en form som kombinerer faglighet og folkeopplysning på en god måte. Gjennom sin regelmessighet markerer publikasjonene Sparebank1 som et økonomisk kraftsenter og en viktig samfunnsinstitusjon i landsdelen, jf den brede dekning i massemedia både lokalt, regionalt og nasjonalt. Det siste gjelder også for SND. SND har videre gitt uttrykk for at de anser det viktig å få belyst landsdelens problemer og muligheter fra en nordnorsk synsvinkel, og mener det er viktig å bygge opp kompetente miljøer som kan ivareta en slik rolle også i andre sammenhenger. Det siste er sammenfallende med det grunnleggende formål med NORUT Samfunnsforsknings virksomhet. Sett fra forskningshold bidrar prosjektene til både å styrke og bygge opp kompetanse på ulike felt og bidrar derved til å bygge opp en kunnskapsberedskap der landsdelsperspektivet er ivarettatt. Det tilføyes også at Konjunkturbarometret indirekte også er i ferd med å bli viktig politisk dokument ved at det to ganger i året så å si setter dagsorden for samfunnsdebatten på de områder temaene favner om.

Nettverkskreditt - finansiering, tillit og kompetanse

NORUT Samfunnsforskning har evaluert det næringspolitiske virkemiddelet *Nettverkskreditt*. på oppdrag fra KRD. Nettverkskreditt er en kollektiv finansieringsordning som retter seg inn mot potensielle småetablerere innenfor alle næringer, men som særlig har vært brukt for å stimulere kvinnelige etablerere. Virkemidlet skal også bidra til oppbygging av kompetanse blant deltakerne. Koplingen mellom kreditt, kompetanse og nettverk er den bærende ideen som også bidrar til ordningens suksess. Kreditelementet har betydning langt utover det rent økonomiske. Kreditten innebærer at gruppen har tro på bedriftsideen og at den gir etablereren tillit. Denne tilliten er et helt vesentlig fordi manglende tiltro til både person og prosjekt medfører at etablereren ikke får gunstige lån i bank og at de ofte opplever nedlatende behandling i virkemiddelapparatet for øvrig. Nettverksgruppen representerer også et kollegialt fellesskap som individuelle etablerere ikke har. Gruppen er en arena for drøfting av faglige spørsmål med interesserte likesinnede og for å ta opp mer eller mindre problematiske forhold relatert til bedriftetableringen. Deltakelsen i gruppesamlingene utgjør derfor kjernen i organiseringen av virkemiddelet.

Nettverkskreditt deltakerne initierer bedriftsetableringer innenfor et vidt spekter av bransjer og næringer, noe som bidrar til bedring av sysselsettingssituasjonen og det lokale service- og tjenestetilbudet. Mange av bedriftene er små og retter seg inn mot et lokalt marked uten ambisjoner om å ekspandere. De er såkalte levebrødsforetak og representerer en underskog av bedrifter som er nødvendige for totaliteten og mangfoldet i næringslivet. Andre Nettverkskredittbedrifter har både potensialer for og ambisjoner om å vokse.

Hovedkonklusjonen for evalueringen er at virkemiddelet er vel egnet for utvikling av bedrifter uten stort kapitalbehov og at effektene av virkemiddelet støtter opp om norsk distrikts- og regionalpolitikk. Nettverkskreditt er et virkemiddel som, i tillegg til kredittfunksjonen, bidrar til kompetanseheving og kompenserer for markedssvikt overfor småetablere. Ordningen bør videreføres, men profesjonalisering av forvaltningen er nødvendig. Det kreves en bedre organisering og forvaltning av ordningen enn det som er tilfellet i dag for å hente ut ytterligere økonomiske effekter av den.

Rogalandsforskning Samfunn

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	2,1
SIP	0,4	1,1	herav kvinner	18
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	45
Prosjektbev. fra NFR	9,9	23,6	herav kvinner	13
Offentlig forvaltning	14,1	33,6	Antall ansatte med doktorgrad	11
Næringsliv	11,9	28,4	herav kvinner	2
Utlandet	1,0	2,5		
Annet	2,4	5,8		
Sum inntekter	42,0	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	42,6		Antall artikler med referee	18
Driftsresultat	-0,6		Antall bøker	5
			Antall kapitler i bøker	19

<http://www.rf.no/>

Rogalandsforskning er et forskningskonsern som består av Stiftelsen Rogalandsforskning og hel- eller deleide datterselskaper. Gjennom målrettet og kostnadseffektiv forskning og forskningsbasert virksomhet skal RF bidra til å øke verdiskapningen hos kundene, og derved i samfunnet.

Rogalandsforskning er organisert i tre sentra:

- RF - Akvamiljø
- RF - Samfunns- og næringsutvikling
- RF – Petroleumsteknologi

RF - Rogalandsforskning er en aktiv og fremtidsrettet støttespiller for industri, næringsliv og forvaltning.

RF - Petroleumsteknologi omfatter forskning og tjenester innen områdene modellering av boreprosessen, brønnkontroll, brønnproduktivitet, risikostyring, forbedret oljeutvinning (IOR), reservoar karakterisering, geomodellering, vannbehandling, håndtering av scale og hydrat. Vesentlig innen denne forskning er unike laboratorier og Ullrigg som er en full skala borerigg med tilhørende brønner. I forbindelse med dette anlegg utføres det også omfattende tester og verifikasjon av ny teknologi.

RF - Akvamiljø har sitt fokus på hvordan miljøgifter kan påvirke det marine økosystem og hvordan disse transporteres mellom de forskjellige nivåene i næringskjeden. I denne forskning er utviklingen av biomarkører som verktøy i effektovervåkingen viktige elementer. Helt unike laboratorie-fasiliteter er til disposisjon for biotesting, påvisning av kroniske effekter, reproduksjon, etc. Vesentlig i denne forskningen er datterselskapet Akvamiljø a.s.

RF - Samfunns- og næringsutvikling har fokus på verdiskaping og utvikling i privat og offentlig sektor. Dette omfatter ledelse, organisasjon, strategiske anvendelser av IKT, teknologiutvikling, arbeidskultur, læring, demokratisering, arbeidsmiljø, kvalitet, nettverkssamarbeid. Innovasjon og verdiskaping i SMB er også viktige områder for denne delen av RF. Senterets overordnede målsetting er gjennom FoU å bidra til økt kunnskap som kan fremme en bærekraftig, helsefremmende og verdiskapende utvikling i samfunns og næringsliv. Følgende fagområder inngår: Psykologi, sosiologi, antropologi, pedagogikk, statsvitenskap, filosofi, helsefag, sosialt arbeid, samfunnsgeografi, historie, økonomi, agronomi, petroleumsteknologi, sikkerhet, pålitelighet og flere ingeniørfag, særlig innenfor organisasjon og planlegging. Senterets medarbeidere er inndelt i 3 forskningsgrupper med kontorer i Stavanger, Bergen, Stord og Haugesund. Forskningsgruppene arbeider innen følgende forskningsfelt:

Organisasjon, Planlegging og Styring

- Offentlig styring og forvaltning. Her fokuseres endringer i det politisk-administrative systemet, lokaldemokrati og bydelsforvaltning, makt- og innflytelse på ulike politikkområder, avregulering, konkurranseutsetting og kvalitetssikring.
- Regional utvikling og planlegging. Her legges det vekt på regionale kunnskaps- og innovasjonssystemer og planlegging av arealbruk, transport og energi.
- Innovasjon og teknologiutvikling. Dette området har et samfunns- og nettverksperspektiv som utgangspunkt.

Arbeidsliv og verdiskaping

- Innovasjon og verdiskaping. Sentralt er aksjons- og følgeforskning gjennom samarbeid i regionale utviklingskoalisjoner og bedriftsnettverk.
- Helse, arbeidsmiljø og sikkerhet. Dette området retter seg i hovedsak mot petroleumsindustrien, energi, transport og fiske/havbruk.
- Modernisering av offentlig virksomhet. Sentralt er følgeforskning og evalueringer av organisasjonsendringer og utviklingsarbeid innen forvaltning og tjeneste- produksjon.
- Arbeidskultur og Human Resource Management. Her inngår flere tema som mangfold, livsfase-personalpolitikk og rusmiddelbruk i arbeidslivet.
- Anvendelse av IKT. Det sentrale her er forskning og evaluering knyttet til anvendelse av IKT i læring og som støtte for utvikling av arbeidsprosesser.

Kompetansepartner

Fokuserer strategi- og bedriftsutvikling samt forskningsbasert rådgivning innen følgende hovedområder:

- FoU veiledning overfor SMB knyttet til programmer som TEFT og IRC
- Produktutvikling gjennom samarbeid i regionale nettverk mellom næringsliv, FoU, det offentlige virkemiddelapparatet og interesse organisasjoner.
- Strategisk anvendelse av IKT med vekt på verdiskaping knyttet til høyhastighetsnett, e-læring og e-business.
- Strategiutvikling i hovedsak knyttet til produktutvikling og til verktøyet balansert målstyring.

Northern Maritime Corridor (NMC)

Sommeren 2002 ble et Interreg-prosjekt med betegnelsen Northern Maritime Corridor (NMC) godkjent av EU. Prosjektet er et samarbeid mellom over 20 regioner i Norge, Skottland, Tyskland, Nederland, Belgia, Danmark, Sverige, Island og Færøyene og tre russiske fylker. Samlet budsjett er i omlag 40 mill kr for perioden 2002 - 2005. Et hovedmål er utvikling av effektive og bærekraftige maritime transportløsninger som forbinder kystregionene rundt Nordsjøen og leverandørindustrien i Nordsjøbassenget med den industrielle utviklingen i Barentsregionen. I Nordsjøområdet skal det utvikles effektive intermodale transportløsninger og løsninger for overføring av gods fra lastebil til skip. 6 norske departementer følger prosjektet og EUs DG-regio har applaudert prosjektet. RF har hatt ansvar for faglig innhold og søknadsutforming og vært helt sentral i etablering av privat / offentlige partnerskap. RF deltar også i prosjektarbeidet.

HMS i Petroleumsvirksomheten

Som en oppfølging av Stortingsmelding nr. 7 om Helse, Miljø og Sikkerhet i Nordsjøen ble Forskningsrådsprogrammet "HMS i Petroleumsvirksomheten" startet opp i 2002. RF har i samarbeid med Forskningsrådet over flere år hatt betydelig aktivitet og har bygget opp kompetanse på mange av de samfunnsfaglige områdene som programmet kom til å prioritere. Det tok relativt kort tid å få i gang et stort antall prosjekter i nært samarbeid med næringen både gjennom kompetanseprosjekter (KMBer) og brukerinitierte prosjekter (BIPer). Ved utgangen av 2002 var RF involvert i 13 prosjekter med tilknytning til dette programmet. Alle disse videreføres i 2003, og flere nye er under planlegging. Viktige samarbeidspartnere er Høgskolen i Stavanger, Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, SINTEF/NTNU, arbeidsgiverorganisasjoner, fagforeninger, Oljedirektoratet, operatørselskap og leverandørindustri. Av sentrale faglige tema kan nevnes: HMS kultur, den menneskelige faktor i risikoanalyser, opplevd risiko, aldring, helse og yrkesdeltagelse, arbeidstaker-medvirkning, regelverk og styring, kompetanse og erfaringsoverføring samt HMS indikatorer.

NORSOK og teknologisk endring på norsk kontinentalsokkel på 1990-tallet

Det ble avlagt en avhandling med tittel: *Rhetoric and Realities. The NORSOK programme and Technical and Organisational Change in the Norwegian Industrial Complex.*

Avhandlingens hovedmålsetting er å vise hvordan den tekniske og organisatoriske utviklingen innen norsk oljevirksomhet på 1980 og 1990 tallet var mye et resultat av myndighetenes, oljeselskapenes og leverandørindustriens anstrengelser for å gjøre norsk oljeindustri internasjonalt konkurransedyktig. Gjennom det såkalte NORSOK programmet ønsket staten og industrien å forbedre rutinene innen drift og utbygging. Hensikten var å kvitte seg med organisatorisk praksis fra de store feltutbygginger på 1980 tallet, og å legge forholdene til rette for kostnadseffektive og fleksible teknologiske løsninger. I avhandlingen legges det vekt på å forklare hvorfor myndighetene, oljeselskapene og leverandørindustrien i begynnelsen av 1990-årene valgte å inngå et slikt formalisert samarbeid. Det diskuteres også hvorvidt NORSOK programmet faktisk har bidratt til å endre forholdet mellom myndigheter og oljeselskap - med andre ord påvirket innholdet i norsk oljepolitikk på 1990 tallet. Dr. graden har vært finansiert av Forskningsrådet (Petropol programmet) og RF - Rogalandsforskning.

Telemarksforsking Bø

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	1,1
SIP	1,5	12,8	herav kvinner	9
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	17
Prosjektbev. fra NFR	1,0	8,5	herav kvinner	7
Offentlig forvaltning	6,3	53,9	Antall ansatte med doktorgrad	4
Næringsliv	1,8	15,4	herav kvinner	2
Utlandet				
Annet				
Sum inntekter	11,8	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	12,4		Antall artikler med referee	7
Driftsresultat	-0,6		Antall bøker	3
			Antall kapitler i bøker	8

<http://www.telemarksforsking.no/>

Hovedformål og forskningsfelt fremgår av strategiplan 2002-2006. Denne ble vedtatt av styret i mars 2002. Telemarksforsking Bø er et regionalt forankret institutt, som ved hjelp av forskningsbasert kompetanse, skal medvirke til utvikling og verdiskaping i offentlig sektor, næringsliv og organisasjonsliv. Instituttet skal være nasjonalt og internasjonalt orientert på utvalgte fagområder, samtidig som en skal bidra til å dekke regionens behov for kompetanse. Instituttet skal øke aktiviteten og kompetansen innenfor instituttets fagområder.

Instituttet gjennomfører forskningsbaserte analyser, evalueringer, utviklingsoppdrag og konsulentoppdrag innenfor følgende områder:

- Kultur- og idrettsforskning
- Natur- og kulturbasert næringsutvikling
- Kommunal- og regionalforskning
- Bedrifts- og IKT-forskning
- Helse- og velferdsforskning

Hvert område ledes av en faglig koordinator.

Som eget satsingsområde eier og driver instituttet Hellandtunet forskings- og næringscenter. Senteret består av 10 høykompetansebedrifter innenfor tjenesteyting og IKT. Til sammen ca. 55 personer har sitt arbeid i senteret. Telemarksforsking Bø har også faglig samarbeid med flere av disse bedriftene.

Eksempler på prosjekter 2002:

- Strategisk instituttprogram innenfor kultur og idrett (Forskningsrådet)
- Nytt strategisk instituttprogram igangsatt: Trademark Telemark (Forskningsrådet)
- Nasjonal kjernemiljøfunksjon sammen med Høgskolen i Telemark innen Forskningsrådets idrettsforskningsprogram

- Følgeevaluering av regionalt utviklingsprogram i Hedmark og Oppland (Hedmark og Oppland f.k.)
- Rammeavtaler med kommunesektoren i Telemark, Agder, Vestfold og Buskerud om kommunaløkonomisk dokumentasjon
- Evaluering av 20-kommunersforsøket/statlige rammeoverføringer til kommunene (KRD)
- Følgeevaluering av KRDs omstillingsprogram for Telemark/Agder-kommuner og kommuner i Østfold (KRD)
- Følgeevaluering av nasjonal opptrappingsplan for psykisk helse (Forskningsrådet)

Strategisk instituttprogram: Trademark Telemark

I 2002 tok Telemarksforskning Bø fatt på sitt femårige strategiske instituttprogram kalt *Trademark Telemark: Strategisk instituttprogram om kulturøkonomien og nye potensial for natur- og kulturbasert næringsutvikling i Telemark*. Programmet har utgangspunkt i globaliseringen og de nye sosiale, kulturelle og økonomiske utfordringene denne fører med seg for Bygdenorge. Sentrale politiske og økonomiske aktører både i Norge, EU og OECD oppfordrer nå sårbare lokalsamfunn og regioner til å rendyrke bildet av stedet, samt utvikle strategier for transformering av lokal kunnskap til ressurser for økonomisk og kulturell utvikling. I nyere bygdesosiologi har denne typen satsinger blitt kalt *kulturøkonomi*. Målsetningene for slike strategier er, for det første å utvikle nye salgsprodukter for intern og ekstern markedsføring, og for det andre å kunne produsere nye basiser og utgangspunkter for lokal kultur og identitet. En viktig del av denne prosessen er definering av helhetlige utviklingsveger og satsinger basert på stedlig særpreg. Kunnskapen/ressursene (råvarer for strategien) kan finnes innenfor for eksempel mat, språk, kunst og håndverk, musikk, visuell presentasjon, historiske steder og hendelser, mytologi og folkløse, litteratur, samt landskap, natur og fauna. Telemark fylke med utpreget spredt bosetning, småskalaorientert landbruk, og sterke kultur- og friluftslivstradisjoner som er vidgjette både nasjonalt og til dels også internasjonalt, burde ha et spesielt potensiale innenfor denne typen økonomi og stedsutvikling.

Telemarksforskning Bø skal utvikle grunnleggende kompetanse på kulturøkonomi, både ved hjelp av grunnforskning, nasjonale og internasjonale sammenliknende studier, og aktiv deltakelse i relevante innovasjonsprosesser i Telemark.

I løpet av 2002 har institusjonen bygget opp en intern forskergruppe som arbeider opp mot denne problematikken, og 8 forskere fra Telemarksforskning er medforfattere i en bok om temaet som vil komme i løpet av første halvår 2003. Satsingen har også gitt grunnlag for flere nye prosjektsatsinger med nærliggende problemstillinger.

Norsk bokbransje ved tusenårsskiftet. Endringsprosesser og litteraturpolitiske perspektiver

Rapporten *Norsk bokbransje ved tusenårsskiftet* på oppdrag for Norsk kulturråd ble fullført i 2002. Allerede før rapporten var ferdig, var det stor interesse for og oppmerksomhet i media om utredningsarbeidet. Interessen har dels sammenheng med at norsk bokbransje for tiden er gjenstand for store omkalfatringer, dels at den utredningen som er utført ved Telemarksforskning Bø er den mest omfattende så langt for norsk bokbransje, dels at den litteraturpolitikken som føres er kontroversiell og dels at utredningen vil utgjøre en sentral del av grunnlaget for en melding om kulturpolitikken som etter planen skal legges fram for Stortinget i 2003. Med denne rapporten har Telemarksforskning Bø befestet sin stilling ytterligere som et ledende miljø i kulturøkonomisk forskning her i landet. I 2002 ble det også avsluttet et prosjekt for Norges forskningsråd som dels gir en oversikt over sentrale deler av

kulturøkonomisk forskning internasjonalt og dels tar for seg økonomiske aspekter ved norske institusjonsteatre.

En sentral del av utredningen om norsk bokbransje er en oversikt over utviklingstrekk i bransjen ved tusenårsskiftet og hva som er sannsynlige drivkrefter bak dem. Videre går en grundigere inn på tre tema som er av særlig stor aktualitet og litteraturpolitisk betydning, nemlig de sterke konsentrasjonstendensene i bransjen, hva som er best av faste og frie bokpriser og mulige årsaker til den sterke prisstigningen på bøker de siste tiårene. I siste del av utredningen diskuteres litteraturpolitikken, og rapporten kommer med flere forslag til tiltak med betydning for bransjen.

Telemarksforskning Notodden

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	0,6
SIP	1,1	25,3	herav kvinner	4
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	5
Prosjektbev. fra NFR	1,0	21,9	herav kvinner	3
Offentlig forvaltning	1,4	32,2	Antall ansatte med doktorgrad	3
Næringsliv	0,3	7,4	herav kvinner	1
Utlandet				
Annet				
Sum inntekter	4,4	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	4,4		Antall artikler med referee	
Driftsresultat	-0,1		Antall bøker	3
			Antall kapitler i bøker	

<http://www.tfn.no/>

Telemarksforskning Notodden ble etablert i 1987 av Høgskolen i Telemark, Telemark fylkeskrets av Kommunenes Sentralforbund og Statens utdanningskontor i Telemark. Institusjonen er organisert som en næringsdrivende stiftelse, men uten at næringsvirksomhet er definert som primært formål (jf. lov om stiftelser § 24,2). Telemarksforskning Notodden har lokaler i samme område som Avdeling for estetiske fag, folkekultur og lærerutdanning ved Høgskolen i Telemark. Stiftelsen har et nært samarbeid med denne avdelingen og med høgskolen generelt.

Telemarksforskning Notodden har som hovedformål å drive forskning og utviklingsarbeid samt gi sakkyndig bistand med sikte på å styrke kvaliteten i barnehage, skole og annen pedagogisk virksomhet. I den grad forholdene ligger til rette for det, skal oppgavene utføres i samarbeid med personale ved Høgskolen i Telemark eller med andre som arbeider i utdanningssektoren i Telemark. Oppdragsgivere er i hovedsak offentlig institusjoner på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. I tillegg har stiftelsen en del oppdrag knyttet til opplæring og utdanning fra bedrifter.

Hovedtyngden av forskningsinnsatsen har i 2002 vært innenfor fagdidaktikk i matematikk. Denne delen av virksomheten har bl.a. omfattet:

- Prosjektet *Kvalitet i matematikkundervisning* (KIM) er et forsknings- og utviklingsoppdrag for Utdannings- og forskningsdepartementet. Arbeidet utføres i samarbeid med Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling ved Universitetet i Oslo.
- En evalueringsstudie av matematikk i grunnskolen etter den nye læreplanen L 97 utført i samarbeid med Høgskolen i Agder. Prosjektet er finansiert av Utdannings- og forskningsdepartementet gjennom Norges forskningsråd.
- Et strategisk instituttprogram i matematikdidaktikk finansiert av Norges forskningsråd gjennom Området for kultur og samfunn. Programmet omfatter to doktorgradsstipendiater.
- Medvirkning i utvikling av nasjonale tester i matematikk for Utdannings- og forskningsdepartementet

Telemarksforskning Notodden har de siste årene søkt å bygge opp kompetanse i fremmedspråkdidaktikk. De siste par årene har det vært økende etterspørsel etter denne kompetansen fra sentrale skolemyndigheter. Det er interessant å registrere at den kartlegging og evaluering av undervisningen i 2. fremmedspråk i grunnskolen som Telemarksforskning Notodden gjennomførte i 2001 med finansiering fra Læringssenteret og EU/Europarådet, har blitt hyppig brukt i det sentrale arbeidet som nå pågår for å styrke kvaliteten i grunnskolen. I 2002 har virksomheten blitt videreført bl.a. ved at Telemarksforskning Notodden har fått ansvaret for evaluering og fagdidaktisk kvalitetssikring av et samarbeidsprosjekt mellom fire universiteter og to høyskoler. Prosjektet omfatter utvikling av IKT-basert fjernundervisning i tysk og fransk for lærere.

I løpet av 2002 har det også vært økende etterspørsel etter sakkyndig pedagogisk bistand fra kommuner. Telemarksforskning Notodden har utviklet konsulenttjenester for kommuner som ønsker hjelp til å vurdere organisering av skoleverket og ressursbruk i skolen. Stram kommuneøkonomi har etter hvert skapt et behov for kritisk vurdering av både den samlede organiseringen av grunnskolen og hvordan man anvender de tilgjengelige ressursene. Behovet for slike tjenester øker også fordi en rekke kommuner ikke lenger har personer med spesifikk skole- eller utdanningsfaglig kompetanse i kommuneadministrasjonen.

Fra 'Forming' til 'Kunst og håndverk'

Norges forskningsråd har etter oppdrag fra Utdannings- og forskningsdepartementet fått ansvar for en omfattende evaluering av L 97, den nye læreplanen for grunnskolen. Telemarksforskning Notodden har i den sammenheng fått oppdraget med å evaluere det skolefaget som tidligere het 'Forming', men som i den nye læreplanen har fått betegnelsen 'Kunst og håndverk'. Navneskiftet indikerer at dette er et av de fagene som er mest endret i grunnskolereformen. Hovedmålet med evalueringen er å dokumentere og vurdere hvordan intensjonene i både den generelle delen og i fagplandelen av L 97 styrer pedagogisk praksis i det nye faget 'Kunst og håndverk'. Arbeidet omfatter læreplananalyse, læremiddelanalyse og ulike empiriske studier i grunnskolen. For Telemarksforskning Notodden representerer prosjektet en interessant utfordring både fordi resultatene skal bidra til et nasjonalt bilde av grunnskolen og fordi resultatene belyser de utdanningspolitiske og pedagogiske viktige spørsmålene hvordan og i hvilken grad praksis i skolen styres gjennom læreplaner.

IKT – virkemiddel for bedre samarbeid mellom hjem og skole?

Bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) har lenge vært et tema for forskning og utviklingsarbeid i skolen. Hovedfokus har vært studier av hvordan ulike typer

bruk av IKT kan bidra til å styrke elevenes læring. Telemarksforskning Notodden har nå gjennom Kommunenes Sentralforbund fått i oppdrag å følge et prosjekt der fire skoler i Buskerud og Vestfold ønsker å bruke ny teknologi (f.eks. SMS-meldinger, e-post, ulike typer nettsider, chattekanal) som virkemiddel for å styrke samarbeidet mellom hjem og skole. Skolene ønsker bl.a. å studere hvordan teknologien kan benyttes til å skape mer omfattende og mer differensiert kontakt mellom hjem og skole. For Telemarksforskning Notodden er prosjektet interessant fordi det gir mulighet til å studere hjem-skole samarbeidet, som er lite studert fra før, og dessuten mulighet for å følge en ny type anvendelse av IKT i skolen.

Arbeidsplassen som innovativ kvalifiserings- og læringsarena

Telemarksforskning Notodden har bistått arbeidsmarkedsbedriften Nopro AS med å utforme et kompetanseutviklingsprosjekt som bedriften deretter har fått midler fra det statlige kompetanseutviklingsprogrammet til å gjennomføre. I gjennomføringsfasen har Telemarksforskning Notodden ansvar for veiledning og intern evaluering. Hensikten med prosjektet er å utvikle nye metoder for språkopplæring og arbeidstrening for arbeidstakere fra språklige minoritetsgrupper. Det er lagt vekt på at språkopplæringen i størst mulig grad skal knyttes til praktisk arbeid og reelle arbeidssituasjoner. Prosjektet er meget interessant fordi det kan åpne nye muligheter til å benytte bedrifter og andre arbeidsplasser som innovative læringsarenaer. For Telemarksforskning Notodden er prosjektet spesielt interessant fordi det gir erfaring med å benytte instituttets pedagogiske kompetanse i nye sammenhenger.

Vestlandsforskning

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,7	9,1	Årsverk totalt	26
SIP	2,3	13,5	herav kvinner	6
Andre generelle midler	0,8	4,7	Årsverk forskere totalt	20
Prosjektbev. fra NFR	1,7	9,7	herav kvinner	2
Offentlig forvaltning	4,6	26,9	Antall ansatte med doktorgrad	5
Næringsliv	3,4	19,9	herav kvinner	0
Utlandet	1,7	10,1		
Annet	1,0	5,6		
Sum inntekter	17,1	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	17,5		Antall artikler med referee	5
Driftsresultat	-0,4		Antall bøker	1
			Antall kapitler i bøker	12

<http://www.vestforsk.no/>

Vestlandsforskning skal medverke til utvikling og fornying i offentlig sektor og næringslivet, gjennom å levere relevante kunnskapsbidrag av høy kvalitet. Arbeidet skal bidra til auka innsikt, omstillingsevne og nytenking - både i politikkutforming, forvaltning, næringsutvikling og verdiskaping. Internasjonalt samarbeid treng lokal kunnskap og utvikling lokalt treng internasjonal kunnskap. Vestlandsforskning skal vere eit fagleg respektert og robust institutt, ein etterspurd samarbeidspartnar. Dei viktigaste forskingsområda er:

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi

- IKT i offentlig sektor
- E-handel i små og mellomstore bedrifter
- Kvalitet på internett
- IKT og regional utvikling

Miljø

- Transport og miljø
- Kommunal miljøpolitikk
- Miljøutfordringar i distriktsnæringane

Regional utvikling - omstilling og nyskaping

- Økonomisk analyse
- Samhandling på tvers av sektorar og styringsnivå
- Evaluering av endringsprosessar i privat og offentleg sektor

Forskarane ved instituttet er organisert i to sjølvstyrte grupper, IT og miljø. Begge forskargruppene har fleirfagleg samansetjing med tyngda i tekniske- og økonomiske fag. Men også fag som historie, samfunnsvitenskap, realfag, landbruksfag og multimedia er representerte. Det meste av arbeidet skjer innafor kvar gruppe, men både praktisk retta prosjekt og meir teoretisk arbeid som t.d. metodeutvikling, blir også gjennomført på tvers av gruppene.

Gjennom fleire år har Vestlandsforskning teke del i internasjonalt forskingssamarbeid og ein større del av verksemda ved instituttet er knytt til EU sine rammeprogram for forskning. Både i desse og i andre internasjonale prosjekt samarbeider instituttet med lokalt næringsliv og lokal forvaltning, i Sogn og Fjordane og i andre område i landet. Instituttet har på tvers av ulike fagområde god kjennskap til problemstillingar i mikro- og små verksemdar og kompetanse på utviklingsarbeid i spreiddbygde strøk.

Instituttet har gode kvalitetssikringssystem for det faglege arbeidet og høg kompetanse i definering og gjennomføring av prosjekt. Tilrettelegging for kompetanseutvikling har høg prioritet, både for sjølve instituttet og forskarane individuelt. Dei strategiske instituttprogramma er vesentlege i dette arbeidet fordi det ofte elles kan vere eit problem å få tilstrekkeleg rom for fagleg fordjuping og ro til meriterande arbeid som t.d. publisering. Strategiske instituttprogram knytt til dei store EU-prosjekta vil vere eit viktig bidrag til kompetanseutvikling ved instituttet.

Lokal Agenda 21

Instituttet avslutta i 2002 arbeidet med det 3-årige strategiske instituttprogrammet om *Lokal Agenda 21*. I tillegg til ei godkjend doktoravhandling er dei viktigaste resultata publisert i antologien *Fra miljøvern til bærekraftig utvikling i kommunene*. Den er utarbeidd i samarbeid med forskarar ved ProSus, Universitetet i Oslo og ved NTNU, og omfattar i alt 12 artiklar omkring teori og erfaringar ved LA 21. Det framgår at det er tre faktorar som er kritiske for den vidare utviklinga av den kommunale miljøvernpolitikken og spesielt for korleis kommunane i framtida skal kunne gi viktige bidrag i arbeidet for ei berekraftig utvikling; 1. Tal kommunar med tilsett miljøvernleiar, 2. avklaring av fylkeskommunen si rolle i miljøvernpolitikken, og 3. avklaring av statlege styringssignalar i spenningsfeltet mellom tradisjonelt miljøvern og berekraftig utvikling. For alle tre faktorar har staten ei avgjerande rolle. Det har så langt vist seg problematisk.

Indikatorer som styringsverktøy for bedrifter og offentlig sektor

På tvers av gruppene har instituttet i fleire år arbeidd med å utvikle indikatorar som styringsverktøy både for bedrifter og i offentlig sektor. Den teoretiske sida av temaet har m.a. omfatta ulike typar indikatorar og bruken av desse i ein historisk samanheng.

Resultata frå det første indikatorprosjektet, "kvalitetsindikatorar i kommunane" frå 1999 blei tatt i bruk i 80 kommunar og ideane er seinare vidareutvikla av Kommunenes Sentralforbund til bruk i "effektiviseringsnettverka" der 156 kommunar er med i 2002. I 2002 har instituttet også utvikla eit felles system for miljø-og berekraftstyring av norske kommunar.

Styringsopplegget inkluderer eit system av berekraft-indikatorar, og er utvikla for KS i samarbeid med Stiftelsen Idébanken og sju kommunar og fylkeskommunar. I 2002 blei også eit prosjekt omkring utvikling av eit styringssystem for utvida samfunnsansvar i bedrifter (*CSR - Corporate Social Responsibility*) avslutta. Prosjektet var eit samarbeid med Det Norske Veritas og omfatta oppbygging av eit eige CSR-indikatorsystem, med grunnlag i erfaring frå transportbedrifta NSB BA.

Utvikling av indikatorar som metode for måling av kvalitet på vevtenester er eit anna område for bruk av indikatorar som styringsverktøy. Saman med Statskonsult og den offentlege informasjonsportalen *norge.no* har Vestlandsforskning dei siste 3 åra arbeidd både med utforming av indikatorområde og indikatorar for kvalitet på offentlege vevtenester i tillegg til å gjennomføre konkrete evalueringar. Indikatorane er i 2002 tekne i bruk som del av kravspesifikasjonar for internettjenester i kommunar og anna offentleg verksemd. Resultata frå konkrete evalueringar kan finnast på www.norge.no (Kvalitetsmerking).

Arbeidet med indikatorar bidreg til ein substanskunnskap som er eit viktig fundament for instituttet sitt vidare arbeid innanfor forskingsområda. Publikumsretta formidling skjer på nettet, t.d. www.vestforsk.no/miljo/nettprodukt.asp og nettprodukta er godt mottekne.

Mobile internett-tenester

Instituttet avslutta i 2002 prosjektet ODIN-mobile, delprogram Information Society Technologies, IST innafør EU's 5. rammeprogram. Prosjektet vart ved avslutninga vurdert av EU-kommisjonen til å vere eit av dei mest vellukka prosjekta innanfor sin sektor. Prosjektet har spesifisert, utvikla, demonstrert og evaluert såkalla "just-in-place" interaktive, kartbaserte og personlege tenester for mobile brukarar med særleg vekt på uttesting i spreiddbygde område. Bruksområda er knytt til mobile tenester for miljø og arealforvaltning samt reiseliv, transport og kultur. Prosjektet har eksperimentert med eit sett av teknologiar for nye mobile tenester, m.a. interaktiv kartteknologi for mobile terminalar.

Østfoldforskning

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	2,0
SIP	1,6	9,8	herav kvinner	11
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	23
Prosjektbev. fra NFR	1,9	11,9	herav kvinner	8
Offentlig forvaltning	3,9	24,1	Antall ansatte med doktorgrad	7
Næringsliv	5,3	32,6	herav kvinner	0
Utlandet	1,6	9,7		
Annet				
Sum inntekter	16,3	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	17,4		Antall artikler med referee	
Driftsresultat	-1,1		Antall bøker	1
			Antall kapitler i bøker	13

<http://www.sto.no/>

Østfoldforskning skal som regionalt forskningsinstitutt arbeide med anvendt FoU som skal bidra til en bærekraftig utvikling innenfor både privat og offentlig sektor med særlig fokus på verdiskaping og effektiv utnyttelse av tilgjengelige ressurser og kunnskapsutvikling knyttet til dette.

Faglige arbeidsområder/metoder

Forebyggende miljøvern

Grunnleggende verktøy/metoder: Renere produksjon, livsløpsanalyse (LCA), industriell økologi og samfunnsøkonomiske beregninger basert på livsløpsvurderinger.

Prioriterte satsningsområder: Miljøkommunikasjon og -dokumentasjon, produkt- og ressursoptimalisering, miljø-/ energiledelse og strategiutvikling, planprosesser og økologiske nettverk, miljøeffektivt samfunn/faktor 10.

Virksomhets- og næringsutvikling

Prioriterte satsningsområder: Organisering og ledelse av regionale innovasjonsprosesser, endringsledelse ved utvikling og implementering av IT-systemer/verktøy, organisering og ledelse av moderniseringsprosesser i offentlig sektor.

Resultater

Forebyggende miljøvern

- Videreutviklet fagmiljø med a) 16 ansatte hvorav 5 med doktorgradskompetanse, hvorav et dr.gradsarbeid innenfor barriere i emballasjematerialer, i samarbeid mellom Peterson-konsernet og Borealis.ble avsluttet i 2002 , b) 1 ansatt som holder på med doktorgradsarbeid, c) veiledningsvirksomhet i eksterne doktorgradsarbeid

- Videreutviklet samarbeidsrelasjoner til nasjonalt og internasjonalt høyskolesystem (blant annet NTNU og Høgskolen i Østfold, siviløkonomutdanningen i Bodø, Univeristet i St.Petersburg)
- Videreutviklet nasjonalt og internasjonalt fagmiljø innenfor forbyggende miljøforskning med hovedfokus på systemanalyse, nettverks-samarbeid og verdikjedeanalyser knyttet til mange ulike sektorer. IFM har i løpet av året avsluttet et stort europeisk prosjekt på produktorienterte miljøstrategier innenfor Leca-industrien, og et strategisk instituttprogram på miljøstyring i norsk industri, der betydningen av den kompetansebaserte tjenesteytende sektor har stått sentralt.
- Bidratt til videreutvikling innenfor et nasjonalt nettverk av emballasjebedrifter og sjømatindustri og 5 FoU-miljøer i forhold til optimal emballering og distribusjon av sjømat og andre næringsmidler.

Virksomhets- og næringsutvikling

- Etablert fagmiljø med a) 10 ansatte hvorav 2 har doktorgradskompetanse og 2 holder på med doktorgradsarbeid b) samarbeidsrelasjoner til andre fagmiljøer, særlig FoU-baserte IKT-firmaer og Høgskolen i Østfold, men også andre nasjonale fagmiljøer
- Bidratt til konkret igangsetting/gjennomføring av samt videreutvikling av metodikk og organisasjons/ledelsesmodeller for a) etablering av regionale innovasjonsnettverk i Østfold knyttet til IKT-bransjen, verktøybransjen, næringsmiddelindustrien, grenseregionalt samarbeid samt kommunale strategiske næringsplaner b) utvikling og implementering av IKT-systemer, særlig knowledge management systemer men også nettbaserte kommunikasjonsløsninger og høycom-teknologi c) mål/kundeorientering og effektivisering av virksomheter basert på en prosessbasert organisasjonstilnærming d) utvikling av tjenester, planprosesser og arbeidsformer i offentlige virksomheter bl a folkehelsearbeid, voldsforebyggende tjenester, virksomhets-/kommune-/fylkesplaner, teambasert ledelse m.m.

Fleksibel spesialisering i verktøyfremtagningsprosessen

Prosjektet har sitt i utspring i Forskningsrådets nå avsluttede Reginn-program, hvor Østfoldforskning har forestått hele prosjekt gjennomføringen som underleverandør til Høgskolen i Østfold. Reginn-programmet utløp 2001, men har vært videreført i 2002 takket være medfinansiering fra Østfold Byoffensiv samt bedriftene selv.

Det er med en god porsjon stolthet og glede at instituttet kan konstatere at prosjektet lyktes med å etablere et felles foretak eid av ni konkurrerende verktøymakerbedrifter samt et engineeringforetak. Scandinavian Tooling Group A/S ble etablert i august 2002. I desember tiltrådte den første ansatte og 2 nye ansettelser er planlagt for 2003. Det interessante med etableringen, er at det nå synes som eierbedriftene har fått en betydelig økt inspirasjon, engasjement og vilje til videre satsing.

Østfoldforskning primære rolle i prosjektet i 2002 har foruten løpende prosjekt- og prosessledelse vært nettverksbygging, kompetanseledelse, utvikling av forretningskonsepter for bedrifter i nettverk, forretningsplanutvikling for bedrifter i nettverk, bistand og rådgivning i bedriftsetableringsprosess og videre forretningsutvikling Det har også vært et betydelig innslag av støtte og rådgivning (coaching) direkte mot daglige ledere/eiere av flere enkeltbedrifter i nettverket i forbindelse med etableringsprosessen. Dette har vært både viktig og nødvendig i kritiske faser av prosjektet.

Bedriftsnettverket er ett av delprosjektene i strategiske instituttprogram innen ”nettverksbaserte teknologiske innovasjonsprosesser i Østfold”. Delprosjektet har gitt mange verdifulle erfaringer som bidrag til videre kompetanseutvikling.

Nasjonale prosjekter innenfor emballasjeoptimering

Østfoldforskning har i løpet av 2002 videreutviklet sin rolle som et nasjonalt og internasjonalt FoU-institutt innenfor emballasjeoptimering. Dette har primært skjedd gjennom fire store prosjekter som er finansiert av emballasjesektoren i Norge, Næringslivets Emballasjeoptimeringskomitè, Norges Forskningsråd og Nordisk Industrifond.

- Emballasjeindikatorprosjektet har som formål å dokumentere emballasjeutviklingen i Norge innenfor 15 nærmere definerte bransjer, der 50 store/mellomstore norske bedrifter årlig rapporterer data om emballasjeutvikling til Østfoldforskning.
- Handlekurvprosjektet fokuserer på emballasjeutviklingen mer detaljert for 24 produktgrupper i Norge, og viser utvikling over tid for de markedsledende produkter og det raskest voksende produktet.
- Marinepack-prosjektet er emballasjesektorens hittil største satsing på FoU i Norge, og inkluderer nettverk omkring optimal, trygg og kvalitetsbevarende emballering og distribusjon av norsk sjømat/andre næringsmidler. Østfoldforskning gjennomfører som del av dette prosjektet verdikjedeanalyser av livsløpet til et utvalg sjømatprodukter, og vurderer hvordan emballaseløsningene kan optimaliseres.
- Optipack er et nordisk prosjekt som skal utvikle og innføre metoder for å dokumentere optimale emballaseløsninger i nordiske bedrifter, med basis i EU-direktivet EC62/94 og CEN-standardene (14027-32).

Til sammen gir disse prosjektene et godt grunnlag for å kunne vurdere hvor optimalt ulike emballaseløsninger fungerer i forhold til distribusjon og markedsføring av mange ulike produkter. Gjennom prosjektene vil det bli identifisert en lang rekke forbedringsområder, som kan bidra til å øke effektiviteten i varedistribusjon og materialhåndtering. Prosjektene har allerede gitt grunnlag for endring i oppfatning om emballasjens rolle i forhold til å begrense svinn av produkt i verdikjeder, og Østfoldforskningens resultater har fått en viktig plass i NOU om Avfallsreduksjon fra 2002.

Miljøstyring og miljøeffektivitet i norske virksomheter

I tre-årsperioden 2000 - 2002 har Stiftelsen Østfoldforskning gjennomført et strategisk instituttprogram finansiert av Norges Forskningsråd. I programmet er det utarbeidet en modell som beskriver sammenhengen mellom miljøeffekter og ulike sektorens aktiviteter og forbruk (spesielt av tjenester). Denne modellen kan gi innspill til en videreutvikling av en produktorientert virkemiddelpolitikk, for eksempel i forhold til utarbeidelse av kriterier i forbindelse med grønne innkjøp.

Resultatene vil også gi et bedre grunnlag for utforming av miljøinformasjon både på bedrifts- og produktnivå, ved at det er utviklet en metode for en utvidet miljøgjennomgang. Denne kan brukes både ved miljøkartlegging av virksomheter og av produkter og tjenester.

Miljøforhold knyttet til produksjon og bruk av IKT var et av utgangspunktene for dette programmet. IKT er i programmets siste del blitt behandlet som et av flere elementer som inngår i tjenesteytende arbeid, og er med som ett element i modell- og metodegrunnlaget som er presentert.

Østlandsforskning (ØF)

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	1,6
SIP	1,3	8,1	herav kvinner	14
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	23
Prosjektbev. fra NFR	4,7	30,7	herav kvinner	12
Offentlig forvaltning	4,8	31,1	Antall ansatte med doktorgrad	2
Næringsliv	1,6	10,2	herav kvinner	0
Utlandet	0,2	1,3		
Annet	1,3	8,2		
Sum inntekter	15,4	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	16,9		Antall artikler med referee	2
Driftsresultat	-1,6		Antall bøker	
			Antall kapitler i bøker	10

<http://www.ostforsk.no/>

Østlandsforskning ble etablert i 1984 og er et anvendt, tverrfaglig forskningsinstitutt som driver samfunnsfaglig forskning og utredning på høyt faglig nivå. Virksomheten drives etter bedriftsøkonomiske prinsipper innenfor rammen av stiftelsesloven og tilfredsstiller de krav til kvalitet og relevans som gjelder for instituttsektoren i Norge. Instituttet har hovedsete på Storhove ved Lillehammer, hvor en bl.a. er samlokalisert med Høgskolen i Lillehammer, og har i tillegg kontorer i Hamar. Stiftelsens øverste organ er et styre bestående av 7 personer.

Østlandsforskningens visjon er at:

- Østlandsforskning skal være en sentral aktør i innlandets innovasjons- og kompetansesystem, ved å tilføre oppdragsgivere og samfunnet for øvrig nyttig kunnskap og kompetanse.
- Østlandsforskning skal utvikle nasjonal og internasjonal spisskompetanse innenfor egne satsingsområder og formidle ny kunnskap mot både allmennhet og brukere.

I 2002 ble det utført om lag 22 forskerårsverk og 3 årsverk innenfor ledelse, administrasjon mv. Åtte ansatte er i ulike doktorgradsløp eller har doktorgrad. Høsten 2002 hadde Østlandsforskning 24 samfunnsforskere med faglig basis i ulike samfunnsfag som geografi, sosialantropologi, sosiologi, psykologi, filosofi, pedagogikk og planlegging (14), ulike økonomifag (7) og jordskifte, jordbruk og naturforvaltning (3). I tillegg til egne ansatte er en rekke ansatte ved høyskolene i Innlandet tilknyttet ØF og ØF-prosjekter på ulike måter.

Virksomheten er oppdragsbasert og spenner fra langsiktige forskningsprosjekter til forskningsbasert utrednings- og rådgivningsvirksomhet. Instituttet har en lang rekke oppdragsgivere, men hovedtyngden er offentlige instanser som Norges Forskningsråd, departementer og direktorater, fylkeskommuner og lokal statlig administrasjon, men også oppdrag for organisasjoner, enkeltkommuner og private bedrifter.

Publiseringen spenner fra artikler i vitenskapelig tidsskrift og foredrag på forskerkonferanser via artikler i populærvitenskapelig tidsskrift og bransjetidsskrift til kronikker i dagspresse og allmenn foredragsvirksomhet. I tillegg blir de fleste av arbeidene publisert i egen publikasjonsserie som ØF-rapport eller ØF-notat.

Viktige forskningsområder ved Østlandsforskning er:

- *Tjenesteyting og offentlig forvaltning* (velferdsforskning, offentlig organisering og tjenesteproduksjon, evalueringer av offentlig politikk og tiltak, kjønnsforskning, skole/utdanning, kulturstudier, kommunikasjons- og mediastudier).
- *Regional- og næringsforskning* (befolknings- og flyttestudier, arbeidsmarked og arbeidsmarkedstiltak, studier av næringslivets og enkeltbransjers regionale utvikling og omstilling, bransjestudier innen bl.a. reiseliv og jord- og skogbaserte næringer, statens rolle som jobb- og inntektsskaper, studier av naturbruk og næringsmessig utnytting av utmark, innovasjon/entreprenørskap/nettverk).

Nye former for næringsforskning

Regional- og næringsforskning har alltid stått sentralt i Østlandsforskningens virksomhet. Fra flere hold er det etterlyst at de regionale instituttene, i tillegg til "tradisjonell" forskning og analyse på feltet, spiller en mer aktiv rolle i utviklingsarbeidet i "sine" regioner. For ØFs del har vi tatt viktige steg i denne retningen i 2002, i hovedsak gjennom økt og endret brukerrettet formidling og oppstart av hovedprosjekt i VS2010. Når det gjelder *brukerrettet formidling* vil en spesielt fremheve samarbeidet med Morgenlandet m.fl. om utarbeidelse og publisering av Innlandsindeksen 2002. Indeksen, som har "Index of Silicon Valley" som "forbilde", presenterer indikatorer og undersøkelser for de to Innlandsfylkene i et nøtteskall. Målet er at indeksen skal bidra til at mange danner seg et bilde av hvordan vi har det, får meninger om hvilke oppgaver vi bør prioritere og stimulerer til debatt om Innlandets situasjon og fremtid. Indeksen har hatt fått en uvanlig bred spredning (trykt og nettbasert) og brukes av mange i foredrag og egne analyser. Med basis i Innlandsindeksen og øvrige region- og næringsanalyser har også ØF-ansatte i økende grad blitt benyttet som foredragsholdere og "ballspillere" av regionale utviklingsaktører. I samarbeid med NIBR og Høgskolen i Hedmark har ØF utviklet en Innlandsmodul under *Verdiskaping 2010*. Målet er å bidra til økt verdiskaping i næringslivet i Innlandet gjennom partnerbasert forsknings- og utviklingsaktiviteter i regionens arbeids- og næringsliv. Arbeidet vil støtte opp under pågående aktiviteter i Innlandet og vil foregå på tre nivåer: a) Bedriftsinterne prosesser, b) Bedriftsnettverk og c) Utviklingskoalisjon eller partnerskap som omfatter samarbeid og samordning mellom bedrifter, forskning, konsulenter, etater mv. innen en bransje og/eller region. Prosjektarbeidet ble startet opp i 2002 og går fram til 2010. I startfasen er det igangsatt prosjekter inn mot 5 utvalgte næringsmiljøer: Lettmetallmiljøet på Raufoss-Toten, Treindustrien i Glåmdal, Utviklingsprosjekter i regional matsektor, reiselivsnettverk i Valdres og Næringsklynge for Informasjonssikkerhet.

Forskning på tømmermarkeder og skogsektorens regionale utvikling

Forskningen har i hovedsak vært konsentrert rundt markedsmakt og effektivitet i det norske tømmermarkedet, og rundt forbedringspotensialer og virkemidler. Hovedkonklusjonen er at det norske tømmermarkedet, tross forventninger om det motsatte, viser økende konsentrasjon. Det virker imidlertid som den økte konsentrasjonen i liten grad har svekket effektiviteten i markedet. Dette fordi skogeierforeningene, som de dominerende kjøpere og videreselgere av tømmer, har begrensede muligheter til å utnytte markedsmakt pga. ganske symmetrisk adgang til alternative markeder, og fordi det finnes konkurrenter i markedet som tvinger foreningene

til å drive effektivt. Konsentrasjonen ser i stedet ut til å være en rimelig tilpasning, gitt markedets størrelse og senere års utvikling i sluttproduktmarkeder og industristruktur. Forskningen ved Østlandsforskning har også sett på muligheten til å anvende ny kunnskap innen incentivmekanismer. Gjennom å nyttiggjøre slike verktøy kan man sikre et effektivt tømmertilbud, og derigjennom en konkurransedyktig innenlandsk skogindustri i framtiden. De regionale analysene har fokusert på fallende realpriser på tømmer og økende geografiske prisforskjeller, og hvordan dette påvirker avvirkingen i ulike regioner, og kan gjøre stadig større arealer ulønnsomme for skogsdrift. Utfordringene framover er knyttet til utvikling av ny lokal skogbasert næringsvirksomhet i utkantene.

Offentlig sektor i endring

Kommunal- og velferdsforskning er et av instituttets satsingsområder. Prosjektene innenfor dette området omfatter tema som demokrati/politisk deltakelse, offentlig organisering og tjenesteproduksjon, samt endring i innbyggernes roller i forhold til en offentlig sektor i endring. Mange av prosjektene har form av evaluering av offentlig politikk og tiltak. Fra året 2002 trekkes spesielt fram studier innen *demokrati/deltakelse og organisering av velferdstjenester*. Instituttet har på oppdrag fra Forskningsrådet gjennomført en studie av kommunelovens bestemmelser om kjønnskvotering. Studien viser at kommuneloven har bidratt til økt kvinneandel i politiske utvalg, men at kommunene velger minimumsløsninger. Det er relativt sterk motstand mot kvoteringsreglene blant en del aktører i kommunene. Fylkesmennene har i beskjeden grad drevet veiledning av og kontroll med kommunene. For å oppnå målsettinger om likestilling må kvoteringsregimet være entydig og sterkt utformet, samtidig som det krever innovatører i posisjon til å påvirke utviklingen. ØF har over lang tid vært involvert i større prosjekter om nye former for organisering av tjenester overfor funksjonshemmede, finansiert av Forskningsrådet, stiftelsen Helse og rehabilitering, samt Sosial- og helsedirektoratet. *Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)* er en ny måte å organisere praktisk bistand hvor brukerstyring er formalisert ved at brukeren er arbeidsleder for sine assistenter. Ordningen rendyrker trekk fra markedstilpasning og modernisering av samfunnet. Hensynet til den enkelte bruker settes i sentrum gjennom at brukeren skal velge sine egne assistenter, definere deres oppgaver og få sin hjelp når hun/han har behov for det. Instituttet har også studert og evaluert tjenestetilbud til familier med funksjonshemmede barn, der en har hatt spesiell fokus på samordning og brukertilpasning av kommunenes sosiale tjenester. Studien skal gi innspill til omleggingen av ordningen med omsorgslønn og et viktig tema har derfor vært forholdet mellom tjenester og kontantutbetalinger.

Arbeidsforskningsinstituttet (AFI)

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	5,2
SIP	0,9	2,8	herav kvinner	26
Andre generelle midler	2,1	6,3	Årsverk forskere totalt	34
Prosjektbev. fra NFR	7,1	21,6	herav kvinner	15
Offentlig forvaltning	5,7	17,5	Antall ansatte med doktorgrad	10
Næringsliv	6,8	20,7	herav kvinner	3
Utlandet	1,9	5,8		
Annet	3,1	9,4		
Sum inntekter	32,6	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	30,7		Antall artikler med referee	7
Driftsresultat	1,9		Antall bøker	
			Antall kapitler i bøker	14

<http://www.afi.no>

Forskningen ved AFI skal bidra til økt verdiskaping, god tjenesteyting og bedre arbeidsmiljø gjennom utvikling av organisasjons- og ledelsesformer som styrker evnen til læring, medvirkning og omstilling. Instituttet skal utvikle prosesser og metoder som kan anvendes til utviklingstiltak både i offentlig og privat virksomhet. Hovedtyngden av instituttets forskning skal være tverrfaglig og handlingsrettet med vekt på samfunnsvitenskap og organisasjonsteori. AFIs forskningsvirksomhet er handlings- og brukerorientert.

Hovedaktiviteter

Bedriftsutvikling og innovasjon gjennom bred medvirkning

AFI har i samarbeid med bedrifter og institusjoner utviklet nye metoder for organisasjonsutvikling, innovasjon, omstilling og arbeidsmiljøforbedringer. Instituttet legger særlig vekt på institusjonalisering av slike endringsprosesser i samspill mellom bedrifter i nettverk og offentlige institusjoner i regioner, bransjer og konsern. Gjennom programmet VS2010 er AFI sterkt engasjert med slikt utviklingsprogram i tre fylker, i oppstart av et stort dr.gradsprogram i samarbeid mellom 8-10 FoU miljøer i Norge og i omstillings- og nyutviklingsarbeid i de største prosessindustribedriftene i landet.

Arbeidsmiljø

På dette feltet arbeider instituttet med problemstillinger knyttet til mestring i arbeidslivet og bedring av det organisatoriske arbeidsmiljøet. Instituttet er i ferd med å avslutte en bred studie av frontlinjepersonell i luftfarten, i en tid preget av store strukturelle endringer i bransjen. Fokus har vært ”jakten på den gode praksis” i mestring av vanskelige servicesituasjoner. Instituttet er også i gang med et stort prosjekt i mediebransjen i Norge der en ser på sentrale utviklingstrekk i arbeidsmiljøet med vekt på handlekraft og mestring. I tiden fremover retter en søkelyset mot utfordringer og løsningsmåter i det nye arbeidslivet.

Arbeid og læring

Gjennom forskning knyttet til reformer i skoleverket, de nye kunnskapsarbeidsplassene og gjennom forskning om eldre arbeidstakere har instituttet søkt å få et bedre grep om hva som egentlig menes med «kunnskap», «kvalifikasjon» og «kompetanse». AFI deltar i EU-programmet Leonardo og EUs sosioøkonomiske program om yrkesutdanning av eldre arbeidstakere. Instituttet har et strategisk instituttprogram om kunnskapsamfunnets utfordringer i arbeidslivet. Bl. a er det arrangert en nordisk konferanse om kunnskap og handling og det arbeides med en bok om temaet. Instituttet er sterkt engasjert i FoU knyttet til livsfasespørsmål og seniorpolitikk.

Kvalitet og organisering i offentlig sektor

AFI arbeider med problemstillinger knyttet til styring, organisering og kvalitetsutvikling i offentlig forvaltning. Instituttets bidrag er knyttet til organisatoriske forhold, evaluering av tiltak og analyser av reformutredninger i offentlig sektor. Aktiviteten inkluderer reformarbeid innen helse- og sosialsektoren, attføringsarbeid og kvalitetsarbeid i statlige etater. Instituttet skal nå i gang med et større prosjekt knyttet til Forskningsfondets bevilgning til Forskning for fornyelse i offentlig sektor.

Arbeid for alle

Flere prosjekter dreier seg om utvikling og evaluering av tiltak, strategier og ny praksis, som skal bidra til at personer med omfattende sosiale og psykiske problemer eller fysiske funksjonshemminger kan forbedre sine muligheter til å få og beholde en jobb i det ordinære arbeidslivet. Det legges vekt på utvikling av medvirkningsbaserte samarbeidsformer mellom ulike aktører (organisasjoner, etater, tiltak og bedrifter) i lokale og regionale sammenhenger.

Evaluering av "Livsfaseprosjektet" – en satsing på seniorpolitikk i videregående opplæring

Livsfaseprosjektet var et forsøks- og utviklingsprosjekt ved åtte videregående skoler over tre skoleår 1999-2002. Prosjektet var en satsing på seniorpolititiske tiltak i fire fylker og tiltakene gikk ut på å bedre arbeidssituasjonen for eldre lærere slik at de kunne stå lenger i jobb.

AFI har hatt oppdraget med evalueringen av prosjektet. Evalueringen er finansiert av Utdannings- og forskningsdepartementet/ Læringscenteret.

Følgeforskningens oppgave har i første rekke vært å gi en beskrivelse av arbeidssituasjonen ved prosjektstart, å gi utdypende og systematiske refleksjoner over erfaringene som er gjort underveis, og å gjøre en oppsummering: Hva prøver man å få til, hvordan gjør man det, og med hvilke resultater? Innledningsvis ble det gjennomført en kartlegging av opplevd arbeidssituasjon og framtidsperspektiv ved de deltakende skolene. Iakttakelsene ble meldt tilbake til skolene som mulige bidrag i det videre arbeidet. AFI har også underveis bidratt med tilrettelegging av møteplasser for drøfting og sortering av tiltak. I prosjektets siste fase har AFI gjennomført en ny kartlegging av gjennomførte tiltak og erfaringer med disse, samt en fornyet undersøkelse av lærernes framtidsperspektiv.

Sammenlikningen av framtidsperspektiver ved prosjektets begynnelse og slutt viser at det ved prosjektsslutt er ca 10% færre som planlegger tidligst mulig avgang fra jobben som lærer. Ved enkelte skoler er andelen lærere som ønsker å slutte ved første anledning, halvert i forhold til det de ga uttrykk for ved prosjektstart. Endringen kan likevel ikke tilskrives tiltakene i prosjektet alene. Tiltakene må ses i sammenheng med andre tiltak og forhold utenfor – og innenfor – den enkelte skole i samme tidsrom.

Allment kan erfaringene sammenfattes slik:

- De fleste lærere liker jobben sin, de liker arbeidet med ungdom omkring faglige oppgaver.
- De fleste ville gjerne bli stående i jobb lenger enn til første avgangsmulighet.
- Mange er imidlertid usikre på om de vil mestre jobben så lenge de kunne ønsket.
- Lærernes mestring av jobben henger nøye sammen med elevenes mestring av de faglige oppgavene.
- Mange opplever at sentrale rammer og føringer gir svekket rom for mestring.
- Fleksibel arbeidsorganisering, teamarbeid og gode støttestrukturer bedrer mulighetene for mestring.
- Fleksibel organisering, gode sammenhenger og utviklingsmuligheter fordrer tydelig og sammenholdt ledelse.
- Kompetanseutvikling er nær knyttet til mestring, særlig om det forstås som mulighetene for å ta tak i egne erfaringer, og å kunne utveksle dem med kolleger.
- Aktiv bruk av helsetiltak, både forebyggende og kurativt (trimtiltak, samarbeid med trygdeetat omkring ”aktiv sykemelding” osv. vurderes positivt).
- Det synes ikke å være vesentlig forskjell på eldre og yngre mht. å delta i utviklingsarbeid, å ha evne til oppdatering , f.eks. i forhold til bruk av IKT.

Kvalitetsbyråkratiet - mellom autonomi og kontroll

Prosjektet har sett på hvordan offentlige etater møter kvalitetsbølgen ved å:

- Kartlegge vanlige og utbredte former for kvalitetsarbeid i statlige etater.
- Sette kvalitetsbølgen inn i en forvaltningshistorisk og forvaltningspolitisk kontekst.
- Studere virkninger av ulike former for kvalitetsarbeid i konkrete virksomheters første- og andrelinje

Det foreligger ikke noe sentralt krav om kvalitetssystemer eller kvalitetsarbeid i sektoren. Ett viktig unntak er statens krav til kommunene om utvikling av kvalitet i helse- og omsorgssektoren. Forprosjektet avdekket at et fåtall av statlige virksomheter har systematisk kvalitetsarbeid. Det varierer veldig fra område til område og mellom etater og virksomheter. De satsingene AFI har sett på har hovedsakelig form av kvalitetskontroll og standardisering av typen ISO-9000 eller tilsvarende systemer. Disse er først og fremst rettet mot tekniske analyser, målemetoder, og laboratorievirksomhet. Men også noen forvaltningsenheter, som Aetat og Sjøfartsdirektoratet hadde slike systemer. Det er mye som tyder på at virksomheter som har direkte samhandling med private aktører med tilsvarende systemer, satser på dette, som Statens forurensningstilsyn og Sjøfartsdirektoratet. Dette gjelder også statlige virksomheter som er eller forventer å bli markedsutsatte, som tidligere NSBs reisebyråer og nå Aetat. Det finnes imidlertid unntak fra denne tilnærmingen til kvalitetsarbeidet. Det eksisterer etater/enheter hvor man eksplisitt satser på å inkorporere kvalitet i det daglige arbeidet, og ikke i egne systemer.

Kvalitetsbølgen er et globalt fenomen som må ses som del av den generelle forvaltningshistoriske og -politiske utviklingen. De siste 20 årene utgjøres denne konteksten av ”New Public Management”- reformbølgen. Her inngår den nyliberale ideologiens omskaping av borgeren til kunde i en diskurs om legitimitet, effektivitet, kundefokus og servicekvalitet. Utviklingen går i retning av etablering av pseudomarkeder, desentralisering og delegering. Dette på sin side skaper nye og hybride organisasjonsformer og nye behov for styring og kontroll i grenseflatene mellom nivåer i forvaltningen og mellom offentlige og private aktører. Kvalitetssikringsystemer blir lett en del av slike kontroll- og

koordineringsbestrebelse. Dette kan beskrives som en ny type reguleringsmetodikk. Forvaltningen har på flere måter mistet anseelse og autoritet og er i en legitimitetskrise. Satsingen på kvalitetstiltak kan også være et forsøk på å gjenskape tillit og legitimitet. Kvalitetsstyring kan dermed ses både som en måte å mestre kompliserte styringsproblemer og som ett svar på legitimitets- og tillitskrisen i den moderne staten.

Etatene har ulike tilnærminger til kvalitet og har iverksatt ulike tiltak. Etatene gjør også mye organisatorisk for å fremme kvalitet uten at det formuleres eksplisitt som kvalitetssikring eller kvalitetsutvikling. Selv om bildet er variert kan en likevel trekke den konklusjon at kvalitetstiltakene i hovedsak blir etablert ut ifra sentrale nivåes behov for å styre (og sikre) atferden i lokalkontorene. Det består i å innskjerpe kontroll med variasjon i tjenesteytingen og å effektivisere koordinering og styring. Således springer utforming av tiltak og systemer ut fra styringsrasjonelle behov hos den sentrale ledelsen. Denne er avhengig av koordineringsmekanismer som skal svare på krav om effektiv drift og produksjon fra omgivelsene, samt sikre legitimitet. Førstelinjen, de lokale tjenesteyterne, er drevet av mer driftsrasjonelle hensyn og har andre oppfatninger av organisasjonens behov. Dette gjenspeiler seg i oppfatningen av hva som er kvalitetsfremmende organisatoriske tiltak. Presset på å effektivisere og behovet for oversiktlige produksjonsrapporter fører til at kvalitet uttrykkes i kvantitative termer. Kvalitet blir kvantitet, det som teller er det som kan telles. Operatørnivået uttrykker et mye klarere kvalitativt kvalitetsbegrep. Samtidig er dette en problematikk som er formulert på alle nivåer i etatene.

Etatene har gjennomgått store endringer de siste årene. De ansatte er stort sett fornøyd med etatenes kvalitetsutvikling, flest i trykdeetaten og færrest i likningsforvaltningen. Trykdeetaten har fått til et kvalitetsløft gjennom sin aktive bruk av serviceerklæringer. I likningsforvaltningen har ledelsen de siste årene endret definisjonen av hva som er god nok kvalitet. De fleste ansatte i alle etatene mener de har fått bedre rutiner og systemer. Som ventet er de ansatte i Aetat minst positive til disse. Samtidig opplever et stort flertall i alle etatene at rapporteringer og rutiner tar mer tid enn før og mye ressurser går med til administrasjon og ledelse.

Det er et stort produksjonspress i etatene, og de aller fleste ansatte og ledere, spesielt i førstelinjen rapporterer om stort arbeidspress og at arbeidspresset er den største hindringen for å få gjort en god jobb. Når det gjelder å vurdere kvaliteten på arbeidet er det som synes å bety mest at den enkelte saksbehandler selv opplever å ha gjort en god jobb, samt at brukerne er fornøyd. Materielle belønninger har mindre betydning. Det er sterke indikatorer for at det er de ansattes yrkesstolthet som er den viktigste prestasjonsfaktoren i denne typen organisasjoner

CICERO

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	4,0
SIP	1,0	5,0	herav kvinner	12
Andre generelle midler	1,2	6,3	Årsverk forskere totalt	19
Prosjektbev. fra NFR	10,1	53,6	herav kvinner	9
Offentlig forvaltning	0,5	2,6	Antall ansatte med doktorgrad	10
Næringsliv	0,6	2,9	herav kvinner	4
Utlandet	1,6	8,3		
Annet				
Sum inntekter	18,9	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	19,2		Antall artikler med referee	11
Driftsresultat	-0,3		Antall bøker	
			Antall kapitler i bøker	16

<http://www.cicero.uio.no/>

CICERO Senter for klimaforskning er en stiftelse tilknyttet Universitetet i Oslo. Senteret ble opprettet av den norske regjering i 1990, og har et todelt mandat: Å drive forskning, og å spre informasjon om klimaproblemet.

Forskning: CICERO har forskere med bakgrunn fra forskjellige natur- og samfunnsvitenskaper, og de fleste av prosjektene er tverrfaglige. Ved å kombinere ekspertise fra ulike fagfelt kan en studere klimaproblemet på en mer helhetlig måte. CICEROs viktigste forskningsfelter er (1) atmosfæriske effekter av utslippsreduksjoner, (2) konsekvenser av klimaendringer og -politikk, (3) utforming, gjennomføring og håndhevelse av internasjonale klimaavtaler og (4) forholdet mellom klimaproblemet og andre miljø- og utviklingsproblemer.

Informasjon: CICERO arbeider aktivt for å holde andre forskere, politikere, medier og allmennheten informert om hvordan klimaet endres, hvilke konsekvenser det får og hva som gjøres for å bremse disse endringene. CICERO produserer klimatidsskriftet *Cicerone*, som kommer ut annenhver måned med gratis abonnement, og har også et utvalg av *Cicerone*-artikler på engelsk på senterets daglig oppdaterte websider. CICERO arrangerer også Klimaforum, der deltakere fra forskning, forvaltning og næringsliv kan utveksle synspunkter utenfor medienes søkelys.

I tillegg til å drive forskning og informasjon gir også CICERO råd til - og gjør oppdrag for - industri og næringsliv samt nasjonale og internasjonale myndigheter.

2002 var et år preget av høy aktivitet ved CICERO. Mens en i de to foregående årene var nødt til å vie stor oppmerksomhet på å sikre langsiktig finansiering, har utfordringen i 2002 vært å få utført alle kontraktsfestede oppdrag og sikre levering til rett tid. På forskningssiden har videreføring av de omfattende programmene for studier av samfunnsmessige virkninger av klimaendringer utgjort en betydelig aktivitet. En har fortsatt tradisjonen med å arrangere årlige konferanser om konsekvenser av klimaendringer, denne gang med vekt på konkrete

tiltak og forhold i Norge. Seminaret samlet over 100 deltakere. Implementering av Kyotoprotokollen og nye avtaler etter Kyotoperioden er nye forskningstema CICERO har grepet fatt i og prøver å få finansiert. CICERO har gjennomført en rekke prosjekter i u-land, inkludert fullføring av studier av tilleggsfordeler ved klimatilstand i Kina, sårbarhet for indisk jordbruk ved klimaendringer og globalisering, avskoging i Brasil, og tilpasninger til klimaendringer i Mozambik. Videre er arbeidet med boka "International Compliance: Implementing the Climate Regime" fullført. Denne analyserer karaktertrekk ved og effektiviteten av håndhevings-systemet fastsatt i Marrakesh-avtalen. Instituttet har også arbeidet med å utvikle en metode for analyse av virkninger av klimaendringer på nasjonalt nivå med utgangspunkt i økonomiske sammenhenger slik de er definert i nasjonalregnskapet. Studien viser betydningen av å legge et mer differensiert modellverktøy til grunn ved analyse av effekter av klimaendringer enn det som tradisjonelt har vært benyttet ved beregning av skadekostnader.

CICERO har også videreført arbeidet med det EU-finansierte METRIC-prosjektet, som utforsker alternative metoder for å sammenligne effektene av ulike klimagasser, og et Forskningsråds finansiert prosjekt som studerer betydningen geografisk lokalisering av utslipp har på klimaendringer. CICERO har også vært involvert i et internasjonalt prosjekt som har undersøkt hvor mye forskjellige grupper av land har bidratt med til den globale oppvarmingen.

Når det gjelder informasjonsarbeidet har aktivitet overfor skoleverket vært et spesielt satsingsområde i 2002. I løpet av året ble det lansert en "Klima-ABC" rettet mot skoleelever på www.cicero.uio.no, og senteret utviklet et interaktivt læringsopplegg om klimaendringer på oppdrag fra Læringssenteret. Denne satsingen vil bli videreført i 2003, blant annet gjennom det EU-finansierte skoleprosjektet ESPERE hvor CICERO er blant bidragsyterne til et nettbasert læreverk om atmosfæriske miljøproblemer. CICEROs nettsider opplever jevnt økende besøkstall. Klimatidsskriftet Cicerone kom som vanlig ut med seks eksemplarer, og opplaget er nå oppe i 3400. En leserundersøkelse tyder på at bladet blir lest og satt pris på av de aller fleste abonnentene. Artikler i Cicerone førte til en rekke oppslag om klimaspørsmål i riksmidlene. Senterets tilstedeværelse i mediene opplevde generelt en bølgedal våren 2002, i mellomperioden mellom avtroppende og påtroppende direktør. I løpet av sensommeren og høsten har imidlertid aktiviteten overfor mediene tatt seg kraftig opp, og senterets nye direktør har markert seg som en aktiv formidler og deltaker i offentlig diskusjon om klimaspørsmål.

Hvem har ansvaret for oppvarmingen?

Etter en invitasjon fra FNs klimasekretariat deltok CICERO i et arbeid med å beregne det historiske bidraget til global oppvarming fra ulike grupper av land. Disse beregningene av "hvem som har ansvaret for oppvarmingen" tok utgangspunkt i Brasils forslag under forhandlingene om Kyotoprotokollen om å legge slike beregninger til grunn for fordelingen av byrdene ved fremtidige utslippsreduksjoner. CICERO deltar aktivt i et nettverk av modelleringsgrupper og instituttets resultater står sentralt i rapporten fra dette arbeidet som ble lagt frem på partskonferansen under klimakonvensjonen i New Dehli høsten 2002. Studien viser at siden 1890 har OECD-landene bidratt med 40 %, Afrika/Latin-Amerika med 20 %, Asia med 25 %, og tidligere Sovjetunionen med 15 % av den menneskeskapte oppvarmingen. Resultatene er følsomme for om endringer i arealbruk/avskogning inkluderes, samt hvilket år bidragene beregnes for, og for hvilken periode man studerer utslippsbidrag. Dersom metoden skal anvendes til å fordele utslippsreduksjoner i fremtidige internasjonale

klimaavtaler må det oppnås enighet om en rekke valg som i sterk grad vil påvirke hvert enkelt lands forpliktelser.

Sårbarhet for klimaendringer og globalisering i indisk landbruk

Prosjektets hovedmål er å framskaffe kunnskap om sårbarheten til indisk landbruk for kombinerte effekter av klimaendringer og globalisering. Geografiske informasjonssystemer (GIS) er brukt for å identifisere områder som opplever denne "doble eksponeringen" ved å sammenligne kart over sårbarhet for klimaendringer med kart over sårbarhet for økonomisk globalisering. Disse sensitivitetkartene er nyttige verktøy for forvaltere og politikere ved prioritering av bruken av forskjellige typer virkemidler og prioritering mellom geografiske områder. Forskningen til nå antyder at den kombinerte effekten av liberalisering av handel med landbruksprodukter (siden 1991) og klimavariasjoner i India, hvor et stort flertall av befolkningen bor på landsbygda, har ført til forskjellige typer og omfang av "vinnere" og "tapere". Mens bønder i visse områder har tjent på muligheter skapt av liberalisering, har mange ikke gjort det. For disse "taperne" vil endringer i klimaet, så vel som institusjonelle og økonomiske faktorer, bidra til økt sårbarhet. For eksempel har langvarig tørke og reduserte investeringer i infrastruktur for kunstig vanning, sammen med insentiver for å dyrke eksportprodukter som peanøtter, ført til at bønder i distriktet Anantapur har blitt mer sårbare for import av billig matolje, og den skadelige effekten av tørken blir dermed forsterket. Fra detaljerte analyser er det klart at klimaendringer og liberalisering omfatter flere prosesser som påvirker hverandre, og ofte er i konflikt med hverandre, og at "vinnere" og "tapere" fra disse to prosessene varierer, ikke bare mellom regioner og distrikter, men også mellom og innenfor landbrukssamfunn.

Generell likevektsmodell for beregning av økonomiske konsekvenser av gjennomføring av internasjonal klimapolitikk

CICERO har utviklet et eget numerisk operativt modellverktøy for å vurdere de økonomiske konsekvensene av internasjonal klimapolitikk. Denne modellen kan brukes til å beregne kostnadene av internasjonal klimapolitikk for hvert land (eller region), prisen på fossile brensler, prisen på utslippstillatelser, og til å levere input data til modeller for klimaendringer og atmosfærekjemi. Modellen, kjent som ACT2, er en multiregional statisk modell (som en håper kan bli utviklet til en dynamisk modell i 2003). Spesifikasjonen av modellen er rettet inn mot analyser av energimarkedet og kvotehandel, og har derfor en spesielt detaljert beskrivelse av energisektoren. De regionale og sektorale aggregeringene i modellen er fleksible, og modellen kan tilpasses et utall forskjellige formål. CICERO organiserte et miniseminar om klima og modellering i oktober. Deltakerne på seminaret kom fra Massachusetts Institute of Technology (MIT), Frischsenteret og Statistisk sentralbyrå. Så langt har modellen blitt brukt i to studier:

- Enforcing the Kyoto Protocol: Sanction design and strategic behavior.
- Simultaneous market power for complementary goods: the case of gas and emission permit exports from the Former Soviet Union countries.

Forskningsstiftelsen Fafo

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	5,7
SIP	1,8	2,6	herav kvinner	28
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	56
Prosjektbev. fra NFR	7,4	10,8	herav kvinner	25
Offentlig forvaltning	27,9	40,4	Antall ansatte med doktorgrad	11
Næringsliv	1,6	2,3	herav kvinner	5
Utlandet	6,8	9,9		
Annet	17,8	25,8		
Sum inntekter	69,1	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	69,7		Antall artikler med referee	12
Driftsresultat	-0,6		Antall bøker	6
			Antall kapitler i bøker	11

<http://www.fafo.no>

Forskningsstiftelsen Fafo er delt i to forskningsinstitutter. Fafo AVF som har arbeidslivsforskning som sitt hovedfokus og Fafo AIS som konsentrerer seg om internasjonal levekårs- og konfliktforskning. I tillegg har Fafo et institutt i Sør Afrika som driver arbeidslivsforskning i det sørlige Afrika.

Fafo Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning (AVF)

Instituttet har sin virksomhet konsentrert om fem kjerneområder:

- Arbeidslivsorganisering og arbeidsmarked
- Arbeidslivet og velferdsordninger
- Kompetanse, læring og arbeidsliv
- Innvandring og integrering
- Verdiskapning og bedriftsutvikling

Fellesnevneren for områdene er at de fokuserer på vilkår i arbeidslivet og strømmer inn og ut av arbeidslivet. Fafo AVF er spesielt opptatt av hvilken rolle partene i arbeidslivet lokalt, nasjonalt og internasjonalt spiller for endringer i arbeidsvilkår og verdiskapning. Fafo AVF arbeider innenfor en empirisk forskningstradisjon og har utviklet en særlig kompetanse på utnytting av kvantitative data. Fafo AVF har 44 forskere ansatt.

FAMI – Senter for studier av fattigdom, minstesikring og sosial integrasjon.

Fafo AVF ble i samarbeid med NOVA utpekt til å bli et av de to sentrale fattigdomsforskningsmiljøene i Norge. FAMI skal frembringe kunnskap om de mekanismer og prosesser som leder til og vedlikeholder fattigdom og utestenging fra hovedstrømmene i samfunnets økonomiske, sosiale og politiske liv. Programmet har et livsløpsperspektiv. Programmet løper over 6 år og kompletterer Fafos øvrige forskning knyttet til ekskluderende mekanismer i arbeidslivet. Programmet skal bidra til forskerutdanning, nettverksbygging og formidling.

GLORIA – Strategisk Instituttprogram om virkningene av globalisering og europeisk integrasjon for lønnsdannelse og tariffavtaler i de nordiske land.

Programmet er den mest omfattende analyse som er foretatt av de nordiske faglige organisasjonenes aktivitet og tilpasning i forhold til internasjonaliseringen. Hvordan påvirkes avtalesystemet i nordisk arbeidsliv? Hva skjer innenfor de nordiske arbeidslivsmodellene? I 2002 var dette programmet i sin mest intense fase. 4 nordiske forskningsmiljøer har bidratt. En rapport om de nordiske forhandlingssystemene kom ved årskiftet ut i Arbeidslivsinstituttet/SALTSA sin rapportserie 'Working Life in Europe'. I 2002 har det vært arbeidet med flere delprosjekter som omhandler konsekvenser av internasjonaliseringen på de faglige organisasjonenes arbeid bransjespesifikt. Resultatene av disse vil foreligge i 2003.

Tillitsvalgte i en ny tid

Fafo har gjennom 3 år arbeidet med problemstillinger om hvilke utfordringer tillitsvalgte møter i kjølvannet av omstillingene i statlig sektor. Oppdragsgiver for programmet har vært LO Stat. Programmet har bestått av tre delprosjekter; et om endringer i tillitsvalgtrollen, et prosjekt som har analysert endringer i arbeidsvilkår som resultat av fristillingen av statlige virksomheter og et prosjekt som har studert hvordan innføring av lokale lønnsforhandlinger i statlig sektor har påvirket lønnsdannelsen i statlig sektor og innenfor NAVO-området. Programmet har analysert hvordan av omfattende institusjonelle og lønnspolitiske endringer i offentlig sektor har påvirket arbeidslivsrelasjonene i sektoren. Programmet ble rapportert i form av tre rapporter som ble lagt fram på Kartellkonferansen i 2002.

Fafo Institutt for anvendte internasjonale studier (Fafo AIS)

I 2002 ble den internasjonale levekårs- og konfliktløsningsvirksomheten i Forskningsstiftelsen Fafo skilt ut i et heleid datterselskap. Instituttet er organisert som et "non-profit" aksjeselskap som har til formål å drive forskning, utredning og andre faglig relevante tjenester om levekår og utviklingsstrategier i land i konflikt, overgangsfase og utvikling. Institutt for anvendte internasjonale studier har aktiviteter i over 20 land, med tyngdepunkt i Midtøsten, Afrika, Baltikum, Russland og Kina. Prosjektene fokuserer på levekår og utviklingsspørsmål i land i omstilling og konflikt, og er ofte knyttet opp mot pågående fredsprosesser. Fafo AIS har 20 forskere ansatt.

Instituttet prioriterer to forskningsfelt, nemlig (1) konfliktløsning, fredsimpementering, og sosial trygghet; og (2) levekår og strategi for utvikling og bistand. For å levere gode prosjekter innenfor disse områdene, bygger instituttet kompetanse innenfor følgende tematiske felt:

- Fordeling av levekår og fattigdomsreduksjon
- Befolkning, helse og ernæring
- Flyktningers levekår
- Strategier for næringsutvikling i Sør, arbeidsmarkeder, institusjoner, globalisering, og særlige politikkområder som barnearbeid, menneskehandel
- Konfliktøkonomi, regionale krigssoner og respons fra det internasjonale samfunn

Kartlegging av levekår i Kinas vestlige provinser

Kinesiske myndigheter har gitt National Research Center for Science and Technology, et institutt for forskning og utredning som hører inn under Ministry for Science and Technology, og Fafo i oppdrag å kartlegge levekårene i landets 11 vestlige provinser. Studien finansieres av Utenriksdepartementet. I løpet av 2002 gjennomførte de to institusjonene en kvalitativ studie for å få et innblikk i ulikheter i sosiale, økonomiske og miljømessige forhold i 60

landsbyer og byer i Qinghai, Xinjiang, Indre Mongolia, Yunnan, Guizho, Sichuan og Ningxia. Resultatet er systematisk informasjon om bruk av jord og jordbruksteknikker, jordreform og jordbrukspolitikk, miljøforhold, bruk av arbeidskraft og arbeidsdeling, overskudd/mangel på arbeidskraft, migrasjon, helse og bruk av helsetjenester, utdanning, etniske minoriteter og bosettingsmønstre (landsbyorganisering og hokou registrering). En viktig målsetting var å introdusere prosjektet for de lokale myndighetene, og det ble også lagt vekt på å introdusere ulike kvalitative teknikker og analyseformer for det kinesiske forskerteamet.

Economies of Conflict

Den 25 mars organiserte Fafo AIS og International Peace Academy, på vegne av det norske formannskapet i Sikkerhetsrådet, en presentasjon for medlemmer av Sikkerhetsrådet over en dag under tittelen "Economic agendas in Armed Conflict: Defining and Developing the Role of the UN". Symposiet var sponset av Utenriksdepartementet og ble åpnet av utenriksminister Jan Petersen og Deputy Secretary General Louise Frechette. Rapportene fra fem studier gjennomført av Fafo AIS innen prosjektet kalt "Economies of Conflict" ble offentliggjort. Disse studiene er utført innen vårt Program for Internasjonalt Samarbeid og Konfliktløsning og representerer den første sektoranalyse som en kjenner til av markedsbaserte aktiviteter som understøtter krig. Analysen trekker konklusjoner med hensyn til både selskapers sosiale ansvar og hva internasjonale organer som FN kan gjøre.

Fridtjof Nansens Institutt (FNI)

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
Grunnbevilgning	4,3	25,4	Årsverk totalt	27
SIP	0,9	5,0	herav kvinner	6
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	19
Prosjektbev. fra NFR	6,2	36,5	herav kvinner	3
Offentlig forvaltning	3,4	20,3	Antall ansatte med doktorgrad	7
Næringsliv	0,2	1,4	herav kvinner	2
Utlandet	1,6	9,2		
Annet	0,4	2,1		
Sum inntekter	16,9	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	16,8		Antall artikler med referee	13
Driftsresultat	0,1		Antall bøker	4
			Antall kapitler i bøker	6

<http://www.fni.no>

FNI's forskningsvirksomhet er i hovedsak rettet mot internasjonal miljø-, ressurs- og energipolitikk. Et hovedanliggende for FNI er å avklare betingelsene for effektivt internasjonalt samarbeid på disse saksområdene. Instituttets prosjekter retter seg dels mot internasjonale forhandlingsprosesser og organisasjoner, herunder utformingen av nasjonale posisjoner i toneangivende land, og dels mot gjennomføringen av internasjonale forpliktelser ned til nasjonalt og lokalt nivå. Forskningen ved FNI retter også oppmerksomhet mot den rolle store selskaper spiller. Mange av prosjektene retter seg mot Europa, med vekt på utviklingen av EUs politikk på miljø- og ressursområdet, og mot polarområdene med Nordvest-Russland.

Noen prosjekter retter oppmerksomheten mot utviklingsland, Kina vies særlig interesse. FN-systemet er et annet sentralt forskningsfelt. De fleste prosjekter tar opp forhold på det internasjonale plan som har stor direkte eller indirekte betydning for Norge. Stikkordsmessig har det i 2002 blitt arbeidet med følgende temaer, gruppert under seks hovedkategorier:

Havpolitikk og havrett: Nye tendenser i utviklingen og gjennomføringen av kontroll- og overholdelsesmekanismer mht. uregulert og ulovlig fiske på det åpne hav. Maritim jurisdiksjon og regionalt vern av det marine miljø i Norge og Kroatia. Utvikling av et miljøregime for Okhotshavet. Det internasjonale hvalfangst-regimet. Fremmed militær aktivitet og forskning i en annen stats maritime sone.

Klimapolitikk: Hvordan implementeringsvalg i sentrale utslippsland vil påvirke effektiviteten i et fremtidig handelssystem for klimagasskvoter. Politiske, institusjonelle og rettslige betingelser for at overholdelsessystemet på klimaområdet skal virke etter hensikten. Utvikling av et system for handel med russiske overskuddskvoter på en miljømessig akseptabel måte. Forholdet mellom faking av naturgass og Kyoto-mekanismene. Utvikling av den grønne utviklingsmekanismen i Kina. Amerikansk klimapolitikk. Oljeselskapenes strategivalg i forhold til klimaspørsmålet.

Biologisk mangfold: Forvaltning av plantegenetiske ressurser i utviklingsland. Utviklingen av rettslige systemer for kontroll og tilgang på genressurser i utviklingsland. Unntak for plantesorter og dyreracer i patentlovgivningen. Utviklingen av begrepet om 'bøndernes rettigheter' mht plantegenetiske ressurser i internasjonale forhandlingsrunder. Skogforvaltning i det internasjonale politiske system. Norsk måloppnåelse i miljøpolitikken (vern og forvaltning av biologisk mangfold).

Europeisk miljøpolitikk: Konsekvenser av EUs miljøpolitikk med vekt på effektivitet. Utvikling av analytisk rammeverk for studiet av EUs miljøpolitikk og ulike industrisektorer - empiriske studier vedr. olje-, bil-, emballasje-, bioteknologi- og kjemisk industri. EUs klimapolitikk. Samspill mellom EU og internasjonale miljøregimer, case-studier av bl.a. luft- og havforurensning. Norsk miljøpolitikk i kryssild mellom ulike miljøavtaler.

Energipolitikk: Sammenhengen mellom offentlig virkemiddelbruk og teknologisk endring. Bruken av energirelaterte skatter i EU og sentrale medlemsland. Utvikling av bølgekraft og solenergi i Norge. Miljørettet innovasjon i nordiske energiselskaper videreført. Internasjonale oljeselskapers samfunnsansvar i 'nye' petroleumsprovinser, studier av store selskapers policy.

Polarområdene i internasjonal politikk og folkerett; Norge og Russland: Prinsipper og organisering i russisk fiskeriforvaltning. Russiske persepsjoner og politikk i Svalbard-sonen. Utviklingen av russisk nord-politikk. Evaluering av Barents helseprogram. Evaluering av det pågående helsesamarbeidet i Østersjøregionen.

FNs rolle i internasjonal miljøpolitikk: Betydningen av de globale konferanser om miljø og utvikling. GEFs (Global Environmental Facility) arbeide i Kina. Koordinering i FN-systemet, avgrenset til CITES, bio-konvensjonen og UNEP.

Europeisk luftforurensningspolitikk i endring

Sur nedbør og luftforurensning er et av Norges viktigste miljøproblemer. 95 prosent av det forsurende svovelnedfallet stammer fra våre europeiske naboland og europeisk

utslippspolitik er dermed av stor betydning for oss. På 1990-tallet har det imidlertid funnet sted en betydelig styrking av europeisk luftforurensningspolitikk, særlig i form av det såkalte tak-direktivet innen EU og Gøteborg-protokollen innen den all-europeiske luftforurensningskonvensjonen CLRTAP (Convention on Long Range Transboundary Air Pollution). Et sentralt trekk ved både direktivet og protokollen er at de retter seg mot flere utslippstyper og miljøeffekter. Utviklingen på dette området må langt på vei kunne karakteriseres som en miljøpolitisk suksess. Sett i lys av bl.a. synkende generell opptatthet av miljøhensyn, hvordan har denne utviklingen vært mulig - og hva er de sentrale organisatoriske og politiske implikasjonene framover? Innenfor dette forskningsprosjektet har man foretatt en systematisk komparativ analyse på flere måter. For det første analyseres utviklingen over tid innen CLRTAP og EU separat, med særlig fokus på hvordan institusjonelle endringer kan forklare styrking av politikken. Og for det andre sammenlignes CLRTAP og EU, med fokus på hvordan institusjonelle forskjeller kan forklare hvorfor EU har vedtatt en noe sterkere politikk. Sluttresultatene ble publisert internasjonalt med boken *Clearing the Air - European advances in tackling acid rain and atmospheric pollution*, Ashgate, 2002.

Klimaendringer og oljeindustrien: Felles problem, varierende strategier

Store multinasjonale selskaper med operasjoner over hele verden spiller en stadig større økonomisk og miljøpolitisk rolle, nasjonalt og internasjonalt. Slike selskaper er blitt knyttet til ulike globale miljøproblemer som klimaendringer, nedbrytning av ozonlaget, tap av arter, overfiske og illegal handel med miljøgifter. Det pågår nå en akademisk og politisk debatt om i hvilken grad slike selskaper, som ofte er større enn stater i økonomisk forstand, lar seg styre gjennom nasjonale og internasjonale institusjoner. I dette prosjektet har man belyst dette spørsmålet gjennom en studie av oljeselskaper og klimapolitikk. Oljeselskapene opererer i det samme globale markedet og lever av de viktigste årsakene til klimaendringer – kull, olje og gass. De vil derfor bli sterkt berørt av en ambisiøs klimapolitikk. Allikevel har selskapene valgt ulike strategier for å møte denne utfordringen: fra sterk motstand til bindende forpliktelser i USA til økende støtte i Europa. Selv om oljeselskapene spiller en viktig rolle i klimapolitikken er slike selskaper viet liten oppmerksomhet i den akademiske litteraturen. Innenfor prosjektet er det derfor utviklet et analytisk rammeverk for studier av store selskaper basert på selskaps-spesifikke, nasjonale og internasjonale forklaringsfaktorer. Resultater fra prosjektet blir publisert internasjonalt i 2003 gjennom boken *Climate change and the oil industry: Common problem, varying strategies* på Manchester University Press.

Klimaregimets overholdelses-system

Utslppsreducerende tiltak er vanligvis kostbare og krever sterk politisk vilje; og selv der viljen er tilstede, kan det skorte på evnen. Kvotehandling og de andre fleksible mekanismene i klima-regimet skaper insentiver, både på selskaps- og statsnivå, til underrapportering av utslipp, og øker samtidig kompleksiteten i de aktivitetene som skal overvåkes. Fradragsbestemmelsene for karbonsluk har samme virkning. Dersom klimaregimet skal virke er det derfor svært viktig at det har et godt overholdelses-system. Dette har vært tema for et flerårig prosjekt hvor både statsvitenskapelige, økonomiske og juridiske tilnærminger er blitt anvendt.

Avskrekkings-elementet er “hardere” i klimaregimet enn vanlig er for miljøregimer: En stat som overskrider sine utslippstillatelser, skal fratas muligheten til å selge kvoter og skal få sine tillatelser for neste periode avkortet med overskridelsen påplussset en 30% “bot”. Informasjonsgrunnlaget vil i hovedsak være nasjonale rapporter, men ambulerende

ekspertgrupper skal minske rommet for opportuniste. Behovet for alternative informasjonskilder vil likevel være betydelig – og her står både miljøorganisasjoner og industrien i beredskap. Et mer radikalt alternativ er modellbasert overvåking (sammenholde målinger av drivhusgasser over landene med transportmodeller og utslippsdata). Ennå er slike teknikker for upresise til å stå alene, men kan angi tilfeller der nærmere undersøkelser er nødvendig. Resultatene fra prosjektet publiseres internasjonalt i 2003 under tittelen *International Compliance: Implementing the Climate Regime*.

Institutt for forsvarsstudier (IFS)

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet			
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte
Grunnbevilgning	6,9	68,7	Årsverk totalt
SIP			herav kvinner
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt
Prosjektbev. fra NFR	0,5	5,2	herav kvinner
Offentlig forvaltning	2,6	26,1	Antall ansatte med doktorgrad
Næringsliv			herav kvinner
Utlandet			
Annet			
Sum inntekter	10,1	100 %	
Kostnader			Faglig produksjon
Totale driftskostnader	9,8		Antall artikler med referee
Driftsresultat	0,3		Antall bøker
			Antall kapitler i bøker

<http://www.mil.no/felles/ifs/start/>

IFS er en faglig uavhengig institusjon, forvaltningsmessig underlagt Forsvarets skolesenter. IFS står under tilsyn av Rådet for forsvarsstudier med representasjon fra Forsvarets overkommando, Forsvarsdepartementet, Forsvarets høgskole og Universitetet i Oslo. Forskning i samtidshistoriske emner har tradisjonelt dominert virksomheten. De siste årene har tidsaktuelle studier fått mye bredere plass, noe som også reflekteres i den gjeldende Perspektivplanen for instituttet.

IFS har tre grunnprinsipper for sin faglige virksomhet:

- Å drive grunnforskning og langsiktig kompetanseoppbygging
- Å utnytte synergien mellom samtidshistoriske og samtidige studier
- Å utnytte synergien mellom historisk, samfunnsvitenskaplig og militærfaglig kompetanse

Forskningsvirksomheten er organisert i tre programområder:

- Militærteori og strategiske studier
- Norsk sikkerhetspolitikk, forsvarspolitik og forsvarskonsept
- Internasjonale konflikt- og samarbeidsmønstre

De faglige forankringspunktene for IFS er Forsvaret/Forsvarets skoler og det sivile akademiske miljø, både nasjonalt og internasjonalt. IFS bidrag til undervisning, veiledning og

sensurarbeid ved Forsvarets skoler har økt betraktelig de siste årene og vil ytterligere utvides de neste årene. Instituttets bånd til det nasjonale sivile akademiske miljø kommer blant annet til uttrykk ved at studenter trekkes til IFS som stipendiater og ved at forskerne underviser og holder foredrag ved universiteter og høyskoler. Enkelte ansatte er også knyttet til universitetene gjennom professor-II stillinger. Kontakten med strategiske samarbeidspartnere utenfor landets grenser, både på sivil og militær side, ble i 2002 ytterligere utvidet.

I 2002 opprettet IFS møteplassen *Forum for forsvarsstudier*, som består av ca. 35 ressurspersoner fra det politiske miljø, embetsverket, Forsvaret, organisasjonslivet og media. Det holdes minst to møter i året.

IFS legger stor vekt på å formidle forskningsresultatene til et bredere publikum. For dette formål utgir IFS enkelte større, selvstendige forskningsarbeider, samt publikasjonsseriene *Forsvarsstudier* og *IFS Info*. I 2002 kom seriene ut med seks nummer hver. I de senere år er en betydelig del av produksjonen ved instituttet blitt presentert for offentligheten i form av bøker eller flerbindsverk utgitt gjennom etablerte forlag. Også i 2002 skrev ansatte ved IFS bøker, avhandlinger, artikler til både nasjonale og internasjonale tidsskrifter, leverte en rekke bidrag til bøker, holdt flere titalls foredrag og bidro aktivt til samfunnsdebatten gjennom artikler og kommentarer i pressen.

Skipsfartens plass i det vestlige forsvar: Etableringen og konsolideringen av skipsfartsberedskap i Norge og Nato 1949-1967.

Doktoravhandlingen tar opp et sentralt og lenge hemmeligholdt aspekt i den allierte forsvarshistorien, nemlig utformingen av en organisasjon og et planverk for å sikre forsyningene under og etter en storkrig. Temaet har betydelig aktualitet også i dagens situasjon. Skipsfarten fikk en nøkkelfunksjon i NATOs beredskapsapparat. Medlemslandenes handelsflåter skulle i krig legges inn i en felles, styrt enhet - som de militære styrkene i krig skulle inngå i en felleskommando. NATOs skipsfartsplanlegging ble et sentralt element i den avskrekking som la grunnlaget for fred mellom øst og vest i et halvt århundre. Norge ga på dette området et av landets betydelige bidrag til NATO-samarbeidet. Bakgrunnen lå i den norske handelsflåtes størrelse og norsk skipsfartsnærings sterke kompetanse og internasjonale orientering. Myndighetene var avhengig av gratis bistand fra mange norske rederier og enkeltredere. Kombinasjonen av offentlig styring og myndighetenes sterke avhengighet av private interesser bidro til å gi det norske arbeidet et korporativt særpreg. Samarbeidsformen ga trolig vel så stor uttelling for myndighetene som for redersiden.

Enhhet som våpen. Øverstkommanderende i Nord-Norge 1948 - 2002

Boken tar for seg oppbyggingen av forsvaret i Nord-Norge etter annen verdenskrig. De militære institusjonene i nord ses som et resultat av det samfunn de vokste fram i, og utviklingen av de spesielt nære sivil-militære relasjonene i landsdelen blir belyst gjennom studier av en rekke kilder, herunder nordnorske aviser og Forsvarets egne arkiver i Nord-Norge. I en bredere nasjonal og internasjonal sammenheng legges det vekt på det norske beslutningssystemet og det mangfold av hensyn som spiller inn når forsvarsbyråkratiske vedtak fattes. Her fokuseres drøftingen på flere varige spenninger: mellom den politiske ledelse og NATO; mellom den fagmilitære ledelse og NATO; mellom politisk og fagmilitær ledelse hjemme og mellom de tre forsvarsgrenene. Boken beskriver videre hvordan det norsk-russiske forholdet på militært nivå i Barentsregionen har utviklet seg fra isolasjon til et utstrakt samarbeid på flere felt. Samtidig rettes oppmerksomheten mot hvilken persepsjon den nordnorske befolkning selv har hatt og har av sikkerhetsbehovene i landsdelen, og boken

konkluderer med at norske myndigheters forsvarsmessige prioriteringer mellom Nord- og Sør Norge synes å være en del av en underliggende spenning mellom de to landsdelene.

Imperialism at Sea. Naval Strategic Thought, the Ideology of Sea Power and the Tirpitz Plan 1875-1914

I motsetning til den tidligere forskningen omkring det tysk-engelske flåtekappløpet, som har konsentrert seg om de indrepolitiske årsakene til at Det tyske keiserriket under Alfred von Tirpitz utfordret Royal Navys dominerende stilling på havet, forsøker denne studien å analysere tysk imperialisme gjennom en internasjonal sammenlikning. Det er sammenhengen mellom sjøstrategi og sjøkrigsrett i tysk, fransk, engelsk og amerikansk marinetenkning som danner utgangspunktet for sammenlikningen. En hovedkonklusjon er at de imperialistiske trekkene ved tidens sjømaktsteorier ikke var spesielt framtrepende eller radikale i Tyskland. Det var snarere keiserrikets særegne politiske struktur som ga dem større utfoldelsesmuligheter enn i de tre andre land. På dette området hadde tysk rustningspolitikk mer til felles med Russlands og Østerrike-Ungarns. I motsetning til mange gjengse samfunnsvitenskapelige modeller konkluderer studien med at dette rustningskappløpet ikke kan regnes som en direkte årsak til Første verdenskrig.

Institutt for fredsforskning (PRIO)

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter			Ansatte	
	Mill kroner	Andel (prosent)		
Grunnbevilgning	6,3	14,0	Årsverk totalt	45
SIP	2,1	4,6	herav kvinner	21
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	31
Prosjektbev. fra NFR	5,2	11,5	herav kvinner	15
Offentlig forvaltning	26,7	59,2	Antall ansatte med doktorgrad	12
Næringsliv			herav kvinner	2
Utlandet	3,7	8,2		
Annet	1,1	2,4		
Sum inntekter	45,1	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	45,2		Antall artikler med referee	24
Driftsresultat	-0,1		Antall bøker	2
			Antall kapitler i bøker	51

<http://www.prio.no>

PRIO har siden grunnleggelsen i 1959 stått sentralt i det internasjonale arbeidet med å gjøre fredsforskning til et viktig akademisk fagfelt. Instituttet forsker særlig på:

- Årsaker til krigsutbrudd
- Grunner til at kriger varer lenge
- Betingelser for å skape varig fred etter at væpnede konflikter er avsluttet

I de senere år er det skjedd en dreining bort fra studiet av internasjonale kriger mot større konsentrasjon om borgerkriger. Det dannet bakgrunn for PRIOs vellykte søknad om finansiering for et senter for fremragende forskning (SFF).

PRIO utgir de to tidsskriftene *Journal of Peace Research* og *Security Dialogue* og legger vekt på at forskerne utgir artikler i tidsskrifter med fagfelleevaluering.

PRIO er aktivt engasjert i praktisk arbeid med konfliktløsning og dialog på Kypros og Balkan, og driver et omfattende informasjonsarbeid gjennom kurs, konferanser og seminarer. PRIOs bibliotek har bred dekning av fredsforskning, demokrati, utenriks- og sikkerhetspolitikk, nedrustnings- og miljøspørsmål. Hver sommer gir PRIO et seks ukers kurs i fredsforskning innenfor rammen av Den internasjonale sommerskolen ved Universitetet i Oslo.

I 2002 var instituttets samlede omsetning omlag 45 mill. kroner. Grunnbevilgningen fra Norges forskningsråd utgjorde om lag 14% og støtten til strategiske instituttprogrammer (SIP) 5%. Til sammen utgjorde altså basisbevilgningen ca. 19%. I 2003 vil PRIOs nye SFF utgjøre om lag 13% av budsjettet omsetning. De øvrige inntektene kommer fra prosjekter for mange ulike oppdragsgivere. Blant de viktigste er Utenriksdepartementet, Forsvarsdepartementet og Verdensbanken.

Prosjektene ved PRIO var i 2002 gruppert i fire forskningsprogrammer:

- Utenriks- og sikkerhetspolitikk
- Etikk, normer og identitet
- Konfliktløsning og fredsskapning
- Betingelser for krig og fred

Det sistnevnte blir nedlagt i 2003 og de fleste av dets aktiviteter blir videreført av Senter for borgerkrigsstudier. PRIO vil da ha ett senter og tre programmer.

Senter for borgerkrigsstudier

PRIO ble av Norges Forskningsråd tildelt et av Norges 13 første Sentre for Fremragende Forskning (SFF). Senter for borgerkrigsstudier (Centre for the Study of Civil War) skal ledes av statsviteren Scott Gates, Associate Professor ved Michigan State University. Gates har i flere år vært tilknyttet PRIO, der han har ledet prosjekter om demokratisk fred, globalisering og borgerkrig. Han er 'Associate Editor' for *Journal of Peace Research*, som redigeres av forskningsprofessor Nils Petter Gleditsch. Gates vil også være tilknyttet NTNU i Trondheim, en viktig partner for det nye senteret. Senter for borgerkrigsstudier ble offisielt åpnet 6. januar 2003. Det har sju arbeidsgrupper ledet av Pavel Baev (PRIO), Jon Elster (Columbia University), Nils Petter Gleditsch (PRIO), Kaare Strøm (University of California San Diego), Karl Ove Moene (Universitetet i Oslo), Ola Listhaug (NTNU) og Scott Gates (PRIO), hver med sitt tematiske fokus. Senteret vil forene en rekke fagdisipliner og teoretiske perspektiver med henblikk på å undersøke hvordan det internasjonale statssystemet, individuell og kollektiv adferd, miljø- og geografiske faktorer, politiske institusjoner, økonomisk endring, holdninger og verdier, samt konfliktløsnings- og fredsbyggende tiltak virker inn på borgerkrigers utbrudd, varighet og avslutning.

Balkandialog-prosjektet

PRIO publiserte våren 2002 rapporten *Mutual Learning: Facilitating Dialogue in Former Yugoslavia*. Rapporten analyserer utviklingen av et stort dialog-prosjekt som PRIO driver i samarbeid med Nansenskolen og Røde Kors. Den 5. juni 2002 ble det holdt en konferanse i Oslo om forbindelsen mellom dialog, fredsbygging og norsk utenrikspolitikk hvor lærdommene fra freds- og dialogarbeidet sto i sentrum. Balkandialog- prosjektet er PRIOs største prosjekt og har som hovedmål å fremme fred og forsoning i det tidligere Jugoslavia,

der det er etablert ni dialogsentre. De legger til rette for dialog mellom personer med ulike politiske føringer, på tvers av etniske og geografiske skillelinjer. Sentrene utgjør et regionalt nettverk som bidrar til å spre kunnskap om dialog som metode for ikke-voldelig konfliktløsning. Høsten 2002 ble det også gjennomført en ambulerende filmfestival i det tidligere Jugoslavia.

Humanitære intervensjoners etikk

Security Dialogue, et av PRIOs to tidsskrifter, publiserte i september 2002 en spesialseksjon med artikler om humanitære intervensjoners etikk. Med grunnlag i juridiske, filosofiske og statsvitenskapelige resonnementer tok artiklene for seg de særlige etiske utfordringer som oppstår når det planlegges og gjennomføres unilaterale eller multilaterale intervensjoner. Blant de fem publiserte artiklene var én skrevet av PRIO-forskerne Gregory Reichberg og Henrik Syse. Disse var i 2002 også med på å grunnlegge det nye tidsskriftet *Journal of Military Ethics*.

Institutt for samfunnsforskning (ISF)

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
Grunnbevilgning	6,5	18,6	Årsverk totalt	58
SIP	0,7	2,0	herav kvinner	24
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	44
Prosjektbev. fra NFR	8,3	23,8	herav kvinner	19
Offentlig forvaltning	15,8	45,3	Antall ansatte med doktorgrad	26
Næringsliv	1,6	4,6	herav kvinner	11
Utlandet	0,6	1,7		
Annet	1,4	4,0		
Sum inntekter	35,0	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	34,9		Antall artikler med referee	23
Driftsresultat	0,1		Antall bøker	16
			Antall kapitler i bøker	43

<http://www.samfunnsforskning.no/>

For ISF er det et overordnet mål å øke kunnskapen om samfunnets oppbygging og utvikling, og bidra til økt samarbeid på tvers av samfunnsfagene uten skarpe skiller mellom grunnforskning og anvendt eller problemorientert forskning. For å oppnå dette prioriteres opplæring av yngre forskere, blant annet ved å legge forholdene til rette for at medarbeiderne kan ta doktorgrad, samt skape et flerfaglig forskningsmiljø der de sentrale samfunnsfagene er sterkt nok representert til å sikre faglig kvalitet og utviklingsmuligheter. Ambisjonen er å analysere problemstillinger knyttet til arbeid, hushold, politikk, velferd og kultur i sammenheng og ut fra ulike synsmåter. Det meste av instituttets forskning faller innenfor fem forskningsfelt:

På feltet *Sysselsetting og arbeidsvilkår* søker en å bidra med innsikt i arbeidsmarkedets virkemåte som grunnlag for å forstå samfunnsutviklingen og som grunnlag for å treffe beslutninger i politikken, næringslivet og arbeidslivet. Som eksempler på denne forskningen

kan nevnes studier av lønnsdannelse og lønnsfordeling, mobilitet i interne og eksterne arbeidsmarkeder, samt studier av arbeidsorganisasjoner og evaluering av arbeidsmarkedspolitik.

Kjønn og samfunn er rammen for forskning som skal gi kunnskap om prosessene som former kjønn som sosial kategori, og om konsekvensene dette har for likestilling mellom kjønnene. For studier av forholdet mellom lønnsarbeid og familieorganisering er samspillet mellom familie, stat og marked et viktig perspektiv. Videre analyseres politiske og institusjonelle forhold som rammer for utformingen av kjønnsrelasjoner. I tillegg studeres politikk som en egen arena for kjønnete prosesser.

Forskningen på feltet *Sivilsamfunn i endring* er konsentrert om to hovedtemaer. For det første, samspillet mellom det offentlige og det sivile samfunn, dvs. familiene og de frivillige organisasjonene, både humanitære og allmenntilgynnsfulle organisasjoner og medlemsorganisasjoner som for eksempel idrettslag. For det andre, rettes søkelyset mot normative sider ved fordeling og ulikhet i inntekt og sosiale goder, samt endringer i de krav som befolkningen stiller til offentlige myndigheter.

ISFs studier av partipreferanser og velgeratferd har tradisjoner tilbake til 1950-årene og er fremdeles en viktig del av forskningen på feltet *Politikk, opinion og makt*. I disse studiene er samspillet mellom velgere og representasjon en viktig problemstilling. Forskningen tar også for seg virkemåten til de politiske institusjonene – historisk og i samtid, som grunnlag for utforskning av sentrale maktforhold i det norske samfunn.

Forskningen på feltet *Internasjonal migrasjon, integrasjon og etniske relasjoner* tar opp problemstillinger knyttet til utfordringer i flerkulturelle samfunn. I noen studier fokuseres det på forhold innen nasjonalstaten, der samhandling mellom etniske grupper står sentralt. Andre prosjekter har et internasjonalt og komparativt perspektiv. Et overordnet spørsmål er hvordan samfunnet kan organiseres for å realisere målsettinger om likeverdighet, parallelt med aksept for forskjellighet.

Tema for *Makt- og demokratiutredningen(1998-2003)* er vilkårene for det norske folkestyret og hvordan de har endret seg. Globalisering av økonomien, nye rammebetingelser i internasjonal politikk, samt kulturelle endringer stiller demokratiet overfor nye utfordringer. Utredningen er organisert i et stort nettverk der ISF deltar med forskere fra alle de fem forskningsfeltene. Forskningen som utføres ved instituttet har sitt tyngdepunkt i arbeidsliv og næringsliv, men tar også opp kulturelle forhold og forhold i det sivile samfunn.

ISF-forskere har i 2002 gitt ut 15 bøker på forlag; her nevnes bare noen utvalgte: Boken *Det norske sett med nye øyne* handler om den norske majoriteten, om hvordan politikere, forskere, journalister og andre elitepersoner uttaler seg om landets nye innbyggere. I dagens Norge finnes det stor motstand mot ekstrem og voldelig rasisme og nazisme, men lite diskusjon om de tankemønstrene som gjør hverdagslig trakassering og diskriminering mulig. Sammen med 9 andre fagbøker er denne boken innkjøpt i 1000 eksemplarer av Norsk kulturråd - til fordeling blant alle norske bibliotek.

En ny bokserie med doktorgrader skrevet av instituttets medarbeidere ble lansert i 2001. Thesis-serien utgis i samarbeid med forlaget Unipax. Til nå er det kommet 4 bøker i serien, og flere er på vei. På basis av studier innenfor Makt- og demokratiutredningen er det i 2002 utgitt

10 bøker på Gyldendal Akademisk. I tillegg er det skrevet notater, artikler og aviskronikker. ISF-forskere har vært forfattere eller medforfattere i 4 av bøkene.

Innenfor rammen av Arbeidslivsprogrammet ble det i 2002 satt i gang en ny, stor arbeids- og bedriftsundersøkelse. Prosjektet *Medvirkning, læring og belønning i det nye arbeidslivet* (som videreføres i 2003-06) gjennomføres i samarbeid med Institutt for sosiologi og statsvitenskap NTNU, Forskningsstiftelsen Fafo og Frischsenteret. Det første året har all oppmerksomhet vært konsentrert om datainnsamlingen, som vil omfatte intervju med daglig leder for et utvalg av virksomheter i privat og offentlig sektor, samt registerbaserte data for virksomhetene og de ansatte fra 1995 til i dag. Tilsvarende undersøkelser er gjort i andre land, noe som åpner for komparative analyser.

Strategisk instituttprogram

Internasjonalisering, migrasjon og medborgerskap er et nytt SIP finansiert av Norges forskningsråd. Programmet er lagt opp som en flerfaglig studie av forholdet mellom økonomisk og kulturell internasjonalisering, internasjonal migrasjon og betingelser for flerkulturelle samfunn. I tillegg ble det strategiske instituttprogrammet *Makt og arbeid – kjønn og ledelse* forlenget med en ny treårsperiode. I denne perioden vil oppmerksomheten bli rettet mot kjønnsrett og sosial differensiering, samt forholdet mellom holdninger til likestillingspolitikk og sosial posisjon. Disse programmene gir instituttet muligheter til å videreutvikle forskningen på felt der instituttet allerede har betydelig kompetanse, og til å styrke den flerfaglige forskningen. I samspill med andre prosjekter vil SIPene gi rom for samarbeid på tvers av faggruppene på ISF og for samarbeid mellom erfarne forskere og stipendiater.

Johns Hopkins' komparative studie av frivillig sektor

ble avsluttet. Studien omfatter nesten 40 land og ISF har stått for den norske delen. Den norske studien bygger på et omfattende empirisk materiale: nasjonalregnskapsstatistikk o. lign., undersøkelser av nonprofit virksomheter, og spørreundersøkelser blant tillitsvalgte på sentralt og lokalt nivå i frivillige organisasjoner. I den komparative analysen sammenliknes nonprofit sektorens størrelse og sammensetning fordelt på næringer og aktivitetstyper, økonomiske ressurser og finansieringskilder, samt omfanget av det frivillige arbeidet. Resultatene fra studien er en del av grunnlaget for FNs nye håndbok med internasjonale anbefalinger om behandlingen av nonprofit institusjoner i nasjonalregnskapssystemet (SNA). Den norske studien gir også en historisk analyse av frivillig sektor i Norge. Hovedresultater er presentert i ISF Rapport 2002:2. Johns Hopkins' studien har gitt et viktig tilskudd til kompetanseoppbyggingen på et av ISFs prioriterte forskningsfelt, sivilsamfunnet; et felt som er lite utforsket.

www.samfunnsforskning.no

Instituttets nye nettsted ble ferdigstilt i desember 2002. Utviklingsarbeidet har vært krevende og omfattende. Nettstedet vil bidra til å synliggjøre ISFs forskningsvirksomhet samt forenkle og forbedre den interne og eksterne kommunikasjonen. Instituttets rapporter, artikler, notater og kronikker skal være allment tilgjengelig, og så langt som mulig legges ut i fulltekst for nedlasting. Det er lagt vekt på grafiske og tekniske løsninger som gir eksterne og interne brukere lett tilgang til relevant og oppdatert informasjon. Dette forutsetter kontinuerlig arbeid.

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	14,9
SIP	5,7	9,1	herav kvinner	45
Andre generelle midler	0,3	0,4	Årsverk forskere totalt	66
Prosjektbev. fra NFR	19,7	31,1	herav kvinner	31
Offentlig forvaltning	14,9	23,4	Antall ansatte med doktorgrad	31
Næringsliv	3,8	6,0	herav kvinner	17
Utlandet	2,0	3,2		
Annet	2,1	3,4		
Sum inntekter	63,4	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	62,9		Antall artikler med referee	28
Driftsresultat	0,6		Antall bøker	5
			Antall kapitler i bøker	64

<http://www.nova.no/>

NOVA er et statlig forskningsinstitutt etablert i 1996. Det er administrativt underlagt Utdannings- og forskningsdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. NOVA har ifølge vedtektene som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester. Ut fra denne formålsparagrafen har instituttet et særlig ansvar for å:

- Utføre forskning om sosiale problemer
- Utføre forskning om offentlige tjenester og overføringsordninger
- Ivareta og videreutvikle forskning om familie, barn og unge og deres oppvekstvilkår
- Ivareta og videreutvikle forskning, forsøks- og utviklingsarbeid med vekt på særlig utsatte grupper, og barnevernets temaer, målgrupper og organisering
- Ivareta og videreutvikle gerontologisk forskning og forsøksvirksomhet, samt gerontologien som tverrfaglig vitenskap

Instituttet karakteriserer sin strategiske posisjon slik: *Et forskningsmiljø med sterk vekt på en bred sosialvitenskapelig tilnærming kombinert med et livsløpsperspektiv.* Disse oppgavene ivaretas gjennom syv forskningsgrupper med hver sin forskningsleder:

- Gruppe for forskning om barne- og ungdomsvernet
- Gruppe for ungdomsforskning
- Gruppe for forskning om offentlig politikk og familiers økonomi og levekår
- Gruppe for forskning om livskvalitet, velferdstjenester og helse
- Gruppe for forskning om trygd og sosialpolitikk
- Gruppe for forskning om aldring og livsløp
- Gruppe for migrasjonsforskning

NOVA har i 2002 arbeidet med ca. 133 prosjekter, hvorav ca. 111 med ekstern finansiering. NOVA har nå følgende fem strategiske instituttprogram (alle etablert for femårsperioder):

- Forsørgingskilder i et livsløps- og generasjonsperspektiv (1999–2003)
- På terskelen til et flerkulturelt samfunn (1999–2003)
- Velferdstjenester i endring (1999–2003)
- Barneforskning (2001 –2005)
- Forskningsbasert utviklingsarbeid (2002–2006)

Prosjekter innen rammen av disse SIP-ene og andre strategiske prosjekter utgjør omlag 20 prosjekter med finansiering over basisbevilgningen.

Instituttet gir ut rapporter, skrifter og temahefter. Det ble utgitt til sammen 28 slike publikasjoner i 2002. Det ble i løpet av året avlagt to doktorgrader, begge er utgitt i NOVAs rapportserie. NOVAs forskere publiserer videre i nasjonale og internasjonale tidsskrifter, og de utgir bøker og artikler i antologier. Formidlingsvirksomhet er et prioritert innsatsområde ved instituttet. Foruten en omfattende kontakt med media, utførte forskerne et betydelig antall foredrags-, undervisnings- og veiledningsoppdrag ved universiteter og høyskoler. NOVA arrangerte i løpet av året en rekke konferanser og seminar i forhold til ulike målgrupper – fra forskerrettede konferanser som for eksempel det 34th EBSSRS (European Behavioural and Social Science Research Section of the International Association of Gerontology) Symposium on Ageing and Diversity, til mer brukerrettede seminarer av typen ”Genetics: The Science of Discrimination? i regi av Forum for forskning om funksjonshemming, som er et nettverk med basis på NOVA.

Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder: Om å være mor og far for norsk ungdom

Temaet for denne NOVA-studien er foreldreskap for norsk ungdom. Økende ungdomsproblemer, særlig ungdomskriminalitet, skaper bekymringer i samfunnet og fører til at foreldreautoritet blir problematisert. Det blir ofte påpekt at ungdommene mangler tydelige grenser. At foreldrene, og særlig mødrene, får skylden for ungenes oppførsel er noe som har dype røtter i den norske kulturen. Det at samfunnet har endret sitt syn på ungdom uten å regulere synet på foreldreskapet tilsvarende, kommer sjelden fram når foreldrenes manglende autoritet drøftes. Økte rettigheter til barn og ungdom har styrket ungdommenes posisjon i samfunnet. Samtidig har samfunnet økt sin kontroll av og innsyn i utøvelsen av foreldrenes kjærlighet og autoritet, noe som har ført til at foreldrenes autoritet har blitt svekket. Når foreldrene ikke makter å utøve autoriteten som etterspørres, blir den eneste muligheten de har til å utøve myndighet gjennom kjærlighet. I noen tilfeller kan dette føre til at foreldrene blir maktesløse overfor ungdommene, ettersom det er den som har minst interesse av å bevare relasjonen som har størst makt. Analysen av kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder viser at kodene er kjønnet, og at de gir opphav til en praksis som fremdeles forbinder moderskap med kjærlighet og faderskap med autoritet.

Kvalitetsreformer lite tilpassa omsorgskvardagen

'Kvalitetsstyring' og 'kvalitetsreformer' set sitt preg på offentlig sektor i disse dagar. Ein NOVA-studie syner kva som ligg bak desse begrepa, og kvifor dei nye styringsideane ikkje kan brukast i alle samanhengar. Studien set søkjelyset på ei heimebasert omsorgsteneste kor knappe ressursar skal realisere ambisiøse velferdspolitiske mål. Kvalitetsreformene vert ofte knytte opp til marknadsinspirerte styringsidear. Ideane er forlokkande all den tid dei lovar kvalitet, effektivitet og brukartilpassing. Problemet er at dei ikkje er tilpassa dei omsorgsoppgåvene heimetenesta er meint å ta seg av. Kvalitetsarbeidet inngår ofte som ein del av kommunane sine forsøk på å avgrense det offentlege omsorgsansvaret. For å sikre best mogleg kvalitet for kvar krone vert det sett på som naudsynt å gjere grundige behovsvurderingar for så å definere kva den enkelte har krav på. For å få til dette satsar

kommunane på spesialiserte tingingsteam, bruk av serviceerklæringar, omsorgsplanar og kvalitetsmålingar. Desse instrumenta reflekterer ein sterk tru på at hjelpebehov er stabile og standardiserte. Yrkesutøvarane som til dagleg møter hjelpemottakarane, gir ei anna framstilling av omsorgskvardagen. Sett frå deira ståstad er hjelpebehov ofte utydelege og skiftande, dei er avhengige av ei rekkje tilhøve som raskt kan endre seg. Førehandsdefinerte oppgåver vert difor utilstrekkelege – ikkje minst overfor dei svakaste brukarane som har ustabil helse og som ikkje maktar å hanskast med avtalar og planar. For å kunne møte uforutsette behov syter omsorgspersonalet for å mjuke opp styringstiltaka: dei utfører til dømes andre oppgåver enn dei som er planlagde for den dagen. Styringstiltaka vert ikkje så effektive som leiinga hadde tenkt. Og så lenge det er eit sprik mellom det som vert sagt og det som vert gjort, er det ein fare for at ineffektiviteten ved tiltaka ikkje kjem tydeleg fram.

Til barnas eller statens beste?

Studien omhandlar enslige, mindreårige asylsøkere i Norge med vekt på deres familieband og bakgrunn og hvordan det offentlige tilrettelegger for at disse barna skal kunne opprettholde denne tilknytningen og knytte nye band i Norge. Hensynet til "barnets beste" skal være veiledende for myndighetenes juridiske behandling av søknader vedrørende enslige, mindreårige asylsøkere. Dette gjelder både søknader om opphold og søknader om familiegjeningforening. Erfaringer fra studien kan tyde på at prinsippet om barnets beste brukes først og fremst for å legitimere en restriktiv asyl- og familiegjeningforeningspraksis og fremmer ikke det enkelte barnets interesser og rettssikkerhet slik det var ment. I søknadsbehandlingen av familiegjeningforeningssaker blir søkeren (foreldre eller slektninger i utlandet) og ikke barnet gjort til hovedperson, og de fleste personlige opplysninger om barnet blir nøytralisert. Den juridiske nøytraliseringen blir forsterket ved at barnet aldri blir hørt eller sett i framstillingen av saken. Gjennomgangen av saker i UDI viser at dagens juridiske praksis kan bidra til å undergrave rettssikkerheten. Når prosedyrene og prinsippene ikke etterprøves, eller når rettspraksisen er så komplisert og/eller utsatt for politiske omskiftninger at den er utilgjengelig for etterprøving, blir det nærliggende å spørre om staten setter sine egne interesser for grensekontroll over barnemigrantenes konvensjonsgaranterte interesser. Savn etter foreldre og familie er det største problemet for enslige, mindreårige asylsøkere i Norge, og derfor er behandling av søknader fra foreldre, søsken osv. om opphold i Norge de viktigste sakene sett fra barnas side. Det er grunn til å understreke at de aller fleste barneflyktingene faktisk har familie i hjemlandet som de prøver å opprettholde kontakten med.

Norsk institutt for studier av forskning og utdanning (NIFU)

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	4,8
SIP	2,1	6,2	herav kvinner	29
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	42
Prosjektbev. fra NFR	12,3	35,3	herav kvinner	21
Offentlig forvaltning	12,4	35,6	Antall ansatte med doktorgrad	10
Næringsliv			herav kvinner	5
Utlandet	2,3	6,5		
Annet	0,9	2,7		
Sum inntekter	34,9	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	35,6		Antall artikler med referee	15
Driftsresultat	-0,7		Antall bøker	2
			Antall kapitler i bøker	34

<http://www.nifu.no/>

NIFU har som mål å være et ledende og anerkjent senter for studier av forskning og utdanning. Instituttets kjernevirksomhet er studier av kunnskaps- og kompetanseutvikling, studier av kunnskapsformidling og studier av styring og organisering av kunnskap i et internasjonalt perspektiv. NIFU skal gjennom statistikk, forsknings- og utredningsvirksomhet, være en uavhengig og kritisk kunnskapsprodusent, og en offensiv premissleverandør for forsknings- og utdanningspolitiske beslutninger på ulike nivåer. NIFU skal gjennom sin faglige kompetanse og publikasjoner ha en synlig posisjon i forskningsverdenen – nasjonalt som internasjonalt. Gjennom relevans og policyorientering skal instituttet være en anerkjent kompetansebedrift som tilfører oppdragsgivere og samfunnet ny kunnskap. Instituttets virksomhet forutsetter en god balanse mellom uavhengig og solid statistikkproduksjon og forskning som sikrer kvalitet, og brukerorientert virksomhet som sikrer relevans.

En betydelig del av NIFUs virksomhet reguleres gjennom avtale inngått mellom Forskningsrådet og stiftelsen NIFU. Partene har nylig inngått en ny avtale for perioden 2003-2005. Avtalen viderefører intensjonene i stiftelsesdokumentene ved at bevilgningen til instituttet tilpasses retningslinjene for statlig finansiering av forskningsinstitutter. Avtalen er en del av Forskningsrådets arbeid med å styrke kunnskapsgrunnlaget for en framtidrettet forsknings- og innovasjonspolitik. Instituttet skal utvikle, vedlikeholde, bearbeide, tolke og formidle statistikk og indikatorer som kan gi et godt og dekkende grunnlag for å forstå det samlede norske FoU-system og den norske deltagelsen i europeisk og annet internasjonalt forskningssamarbeid. I tillegg til avtalen med Forskningsrådet har instituttet langsiktige intensjonsavtaler med Utdannings- og forskningsdepartementet om oppdrag knyttet til statistikk og studier av høyere utdanning.

Som tidligere år har instituttet i 2002 utført en rekke prosjekter innenfor følgende hovedområder:

- FoU-statistikk og ressursanalyser
- Utdanningsstatistikk

- Forskningspolitiske studier
- Studier av høyere utdanningsinstitusjoner
- Studier av videregående opplæring
- Kartlegging og analyser av studieforhold og studiegjennomstrømning i høyere utdanning
- Studier av forholdet utdanning og arbeid

I perioden 2002 til 2004 gjennomfører instituttet et strategisk instituttprogram som fokuserer på internasjonalisering av forskning og høyere utdanning.

Evaluering av norsk forskerutdanning

NIFU avsluttet i 2002 en evaluering av norsk forskerutdanning i samarbeid med et internasjonalt ekspertpanel. Panelet trakk her følgende hovedproblemer:

- I de fleste fagområdene utdannes det relativt sett betraktelig færre doktorgradskandidater enn i de andre nordiske land.
- I de fleste fagområdene er doktorgradskandidatene for gamle når de disputerer.
- Gjennomstrømningen i doktorgradsstudiet er for dårlig.
- Forskningsmiljøene har ikke tatt et klart nok brudd med dr.philos.-tradisjonen.

Evalueringspanelet foreslo følgende endringer:

- Forskerutdanningen må betraktes som en integrert del av et helhetlig høyere utdanningsløp. Opptak til doktorgradsstudiet bør normalt foregå etter det første året av mastergradsstudiet, slik at forskerutdanningen kan gjennomføres i ung alder.
- Forskerutdanningsperioden bør være fireårig for samtlige doktorgradsstudenter. Til erstatning for den ettårige pliktarbeidsdelen innføres et halvt års opplæringsprogram i undervisning, vitenskapelig formidling, etc. med en praksisdel. Det fører til at studentene vil få et halvt år ekstra til arbeidet med avhandlingen, eventuelt til en styrking av det nåværende opplæringsprogrammet i forskningsmetode og teori i de fag hvor dette er svakt utviklet.
- Omfanget av avhandlingen reduseres til et normalt internasjonalt nivå i de fag hvor dr.philos.-tradisjonen henger igjen.
- Norge bør utvikle forskerskoler i tilknytning til de beste forskningsmiljøene. Slike forskerskoler kan sette en standard for andre miljøer med hensyn til å drive doktorgradsstudentene igjennom med godt resultat i løpet av normalt tid.

Instituttsektorens betydning for FoU i næringslivet

Prosjektet, støttet av Norges forskningsråd gjennom FAKTA-programmet i perioden 2001-2002, ble utført i samarbeid mellom NIFU (prosjektledelse og opplegg) og STEP-Gruppen.

Prosjektet brukte store ressurser på å samle inn, systematisere og analysere opplysninger fra forskningsinstituttene om oppdragsgivere i næringslivet. Dette ledet til slutningen om betydelig inkonsistens vedrørende omfanget av forskningssamarbeidet mellom de forskjellige datakildene (SSBs FoU-statistikk, NIFUs nøkkeltall og instituttene egne prosjektsystemer). En spørreundersøkelse med svar fra 460 bedrifter gav videre ny innsikt i motivasjoner for og erfaringer med forskningssamarbeidet.

Hovedårsaken til *hvorfor* bedriftene kjøper FoU-tjenester er manglende faglig kompetanse i bedriftene snarere enn manglende kapasitet: 74 prosent av bedriftene melder at de benytter instituttene tjenester fordi de mangler relevant kompetanse og at de bruker instituttene

bevisst for å øke bedriftens egen FoU-kompetanse. Nesten samtlige sier at innkjøpt FoU er viktig for tilgang til nye arbeidsmetoder og forskningsresultater. Et klart flertall henvender seg til instituttene også for å delta i et kompetansenettverk og for å benytte vitenskapelig utstyr som bedriften selv ikke har. Bedriftene er åpenbart fornøyd med instituttene bidrag: Hele tre fjerdedeler oppgir at samarbeidet med instituttene øker prosjektenes kvalitet. Mer konkret mener nesten like mange at innkjøpene fra bedriftene er ”viktige” eller ”middels viktige” for å utvikle og forbedre nye produkter og prosesser. Noe overraskende melder nær halvparten av bedriftene at instituttene FoU-tjenester også bidrar til oppnåelse av nye markeder. Nær to tredjedeler hevder at den faglige kvaliteten på tjenestene fra instituttene er høy. Men et flertall mener også at tjenestene er relativt dyre.

Hva slags renommé har så de teknisk-industrielle instituttene generelt blant bedriftene? Svarene fra bedriftene er overveiende positive. Her er det viktig å merke seg *forskjellen mellom brukere og ikke-brukere*: Blant brukerne mener vel 70 prosent at instituttene er faglig meget sterke, kun 30 prosent av ikke-brukerne mener det samme. Likeledes mener 35 prosent av brukerne at instituttene har god kjennskap til FoU i næringslivet, mot 11 prosent av ikke-brukerne. En finner altså myter om kvaliteten på instituttene tjenester blant ikke-brukerne.

NIFUs undersøkelse blant bedriftene gir ikke støtte til synet om at forskningsinstituttene trekker til seg forskere og kompetanse som ville komme bedre til anvendelse i næringslivet, og at sektoren hindrer samarbeid mellom universiteter/høgskoler og bedrifter: Både bedriftene som er brukere og ikke-brukere av instituttene tjenester er samstemte i at instituttene ikke representerer en barriere i forhold til kontakten mellom bedrifter og UoH-sektoren.

Med basis i bedriftenes egne forventninger til SkatteFUNN-ordningen, gjorde NIFU et anslag over hvordan skattefradragordningen ville påvirke bedriftenes etterspørsel etter FoU. En fant at bedriftene særlig ville øke etterspørselen etter eksternt utført FoU (særlig fra institutter, men også fra universiteter og høgskoler), selv om også økningen i egenutført FoU som følge av ordningen ville øke betraktelig. Etter noen år vil ordningen kunne føre til en økning på nærmere 2 milliarder kroner. Et tegn på at anslaget var realistisk er at statsminister Kjell Magne Bondevik i sin tale på NHOs årskonferanse 7. januar 2003 viste til at ordningen ”har overgått alle forventninger”. Før utgangen av året 2002 hadde Forskningsrådet mottatt hele 3100 søknader, hvorav de fleste virket å være støtteberettigede og en betydelig andel var samarbeidsprosjekter med forskningsinstitusjoner.

Studenttilfredshet

I samarbeid med Norsk Gallup gjennomfører NIFU årlige undersøkelser av studentenes trivsel og tilfredshet med norske læresteder. I 2002 publiserte NIFU en syntetiserende studie av hvordan ulike forhold ved studiesituasjonen påvirker studentenes totalvurdering av sitt lærested. Resultatene viser at faglig og pedagogisk kvalitet på undervisningen er blant de forhold som har stor betydning for studentenes totalvurdering. Det pekes på at dette indikerer potensielle overlapp mellom tradisjonelle studentevalueringer av undervisning og studier av studenttilfredshet mer generelt.

Sosialt miljø er den enkeltfaktoren som har mest å si for studentenes tilfredshet. Institusjonens størrelse har også betydning: studenter på små institusjoner trives bedre enn studenter på store institusjoner. Fysiske fasiliteter som lokaler og arkitektur har også stor betydning. Det samme gjelder studentenes vurdering av administrativ service. Dette viser at ikke bare undervisningskvaliteten, men også rammekvalitetsfaktorer, er viktige for studentenes trivsel.

Individuelle karakteristika som kjønn, alder, sosial bakgrunn og studieinnsats (målt i timer brukt på studier per uke) har liten betydning for tilfredsheten når det kontrolleres for andre forhold. Fagfelt har imidlertid betydning uavhengig av andre faktorer; eksempelvis er studenter på medisinske fag og sosialfag mer tilfredse enn studenter på samfunnsfag og humaniora.

Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI)

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	11,4
SIP	4,2	9,3	herav kvinner	21
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	40
Prosjektbev. fra NFR	7,6	17,0	herav kvinner	9
Offentlig forvaltning	17,4	38,6	Antall ansatte med doktorgrad	16
Næringsliv	0,7	1,7	herav kvinner	1
Utlandet	2,5	5,6		
Annet	1,2	2,6		
Sum inntekter	45,0	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	44,7		Antall artikler med referee	36
Driftsresultat	0,3		Antall bøker	14
			Antall kapitler i bøker	31

<http://www.nupi.no/>

NUPI ble opprettet av Stortinget i 1959 og har siden den tid hatt det todelte formål å forske på og informere om internasjonale spørsmål. Instituttet er en frittstående og faglig selvstyrt forskningsinstitusjon. Fra 1997 har instituttet status som statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Instituttets styre utnevnes av Utdannings- og forskningsdepartementet. I underkant av 40 prosent av virksomheten finansieres gjennom en basisbevilgning fra UFD. Resten av inntektene kommer fra offentlige og private oppdragsgivere, også utenlandske, og fra salg av publikasjoner. NUPI påtar seg i økende grad oppdrag for det private næringsliv.

NUPI består av fem fagavdelinger: Russlandsavdelingen, avdelingen for internasjonal økonomi, avdelingen for utviklingsstudier og informasjonsavdelingen samt den største forskningsavdelingen, avdelingen for internasjonal politikk som kom til gjennom en større omorganisering i 2002. Siden bakgrunnen for denne omorganiseringen har klare forskningsmessige grunner og implikasjoner, presenteres dette nærmere under. I tillegg kommer to frittstående grupper. Training for Peace (TFP) og Prosjektgruppen for studier av Den persiske golf.

NUPIs avdeling for Russlandsstudier ble opprettet i 1995. Avdelingen skal møte det økende behovet for innsikt om Russland og russiske forhold i Norge og er det største miljøet for Russland-forskning i Norge. Den har tre hovedsatsingsområder: Russisk utenriks- og sikkerhetspolitikk, herunder de bilaterale forbindelsene med Norge, institusjonalisering og konsolidering av Den russiske føderasjonen og sentrum-periferi-relasjoner i Den russiske føderasjonen.

Avdelingen for internasjonal økonomi arbeider med internasjonal økonomi og utviklingsøkonomi, med vekt på Norges rammevilkår i den globale økonomien. Forskingen spenner over økonomisk integrasjon, globalisering, økonomisk vekst, internasjonal handel og handelspolitikk, multinasjonale selskaper, teknologi, internasjonal økonomisk kriminalitet og miljø.

Forskingen innenfor avdelingen for utviklingsstudier fokuserer på utviklingsspørsmål i Sør og deres betydning for norsk utenrikspolitikk. Forskingen er konsentrert om to delvis overlappende temaer: bistand og forholdet stat–samfunn. Avdelingen utfører også risikoanalyser og landstudier i forbindelse med offentlige og private engasjementer i Sør.

Informasjonsavdelingen ved NUPI støtter opp om forskningsvirksomheten ved å skaffe til veie dokumentasjon og ved å formidle resultatene av aktiviteten. Informasjonsavdelingen tilrettelegger NUPIs publikasjoner, utformer og gjennomfører egne informasjonsoppgaver, og forestår markedsføring og pressekontakt.

Internasjonal politikk i nytt lys

Hvordan vil internasjonal politikk utvikle seg i en verden der det bare finnes en egentlig supermakt, og der vestlige verdier, økonomisk system og styreform har en så dominerende plass som i dag? Hvilken betydning har dette for et statssystem som de siste 350 år har vært basert på en gjensidig anerkjennelse av suverenitet og ikke-intervensjon? Ser vi i dag begynnelsen på et nytt internasjonalt system, som best kan beskrives som et amerikansk eller vestlig globalt hegemoni? Eller ser vi konturene av en varig liberal verdensorden? Hvilken betydning vil disse endringstrekkene ha for de normene og institusjonene som ble etablert før eller under den kalde krigen? Disse spørsmålene er bakgrunnen for at NUPI sommeren 2002 foretok en større omorganisering og opprettet en helt ny forskningsavdeling, Avdelingen for internasjonal politikk. IP-avdelingen tar blant annet opp i seg de to strategiske instituttprogrammene «Europa - suverenitet og integrasjon» og «Kollektiv sikkerhet» (som også innbefattet FN-programmet), men omorganiseringen tar samtidig de forskningsmessige konsekvensene av at internasjonal politikk er i endring på en slik måte at det ikke lenger gir mening å skille skarpt mellom det regionale og det globale nivå, fordi de begge griper over i hverandre. Avdelingens forskning spenner over fire hovedtemaer: 1) Europeisk og transatlantisk sikkerhet, 2) Krisehåndtering og sikkerhetsbygging 3) Terrorisme og internasjonal kriminalitet og 4) Staten og det internasjonale statssystemet.

Terrorisme og internasjonal kriminalitet

Under paraplyen «Konsortium for forskning på terrorisme og internasjonal kriminalitet» inngikk NUPI i 2002 et tett samarbeid med Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI) og en rekke sponsorer/brukerorganisasjoner. I tillegg til den styrkingen dette innebærer for forskningen på området, legger konsortiet sterk vekt på formidling av forskningsresultatene gjennom virkemidler som seminarserier og en nettbasert kunnskapsbase. Fra NUPIs side arbeides det blant annet med koblinger mellom terrorisme og organisert kriminalitet. Et ledd i dette er et bokprosjekt om «Failed States, Terrorism and Organised Crime: Causes and Remedies». Det arbeides også med en doktoravhandling om atomterrorisme og ikke-spredning av spaltbart materiale med fokus på den marine brenselssyklusen i Nordvest-Russland. Doktorarbeidet analyserer også mulig bruk av slikt spaltbart materiale i enkle terroristkjernevåpen, og fremhever at sikring og kontroll av spaltbart våpenmateriale er av avgjørende betydning for å

minske faren for spredning og bruk av kjernevåpen, og at økt internasjonal innsats er nødvendig for å få dette til.

Sikkerhet for kvinner på flukt

Mellom 12 og 15 millioner er i dag i landflyktighet i verden. Regner man med antallet som er internt fordrevne, er man oppe i 25 millioner mennesker. Samtidig blir det vanligere og vanligere at anslag mot sivile brukes som militær strategi. Dermed blir håpløshet, vold og trakassering hverdagen for millioner av kvinner på flukt og deres familier verden over, enten de er i landflyktighet eller på flukt i eget land.

Dette er bakgrunnen for at NUPI i samarbeid med PRIO og Flyktningerådet, på oppdrag fra UD, gjennomførte en større internasjonal forskerkonferanse om sikkerhet for kvinner på flukt. Forskere og eksperter fra hele verden kom sammen i Oslo for å meisle ut en politikk for å bedre sikkerheten for kvinner og barn på flukt. Anbefalingene foreligger i boken *Improving the Security of Refugee and Displaced Women*, og arbeidet med problematikken fortsetter ved NUPIs avdeling for utviklingsstudier.

Samfunns- og næringslivsforskning (SNF)

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
Grunnbevilgning	4,2	6,9	Årsverk totalt	66
SIP	1,9	3,2	herav kvinner	20
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	53
Prosjektbev. fra NFR	23,1	37,8	herav kvinner	11
Offentlig forvaltning	7,8	12,9	Antall ansatte med doktorgrad	21
Næringsliv	17,1	28,1	herav kvinner	5
Utlandet	4,0	6,6		
Annet	2,7	4,5		
Sum inntekter	60,9	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	59,7		Antall artikler med referee	72
Driftsresultat	1,2		Antall bøker	4
			Antall kapitler i bøker	19

<http://www.snf.no/>

SNF utfører anvendt forskning med utgangspunkt i økonomisk-administrative fag. Virksomheten finansieres på prosjektbasis av forskningsråd og oppdragsgivere i næringsliv og offentlig sektor.

Det faglige grunnlaget for forskningen i SNF er kompetansen i egen forskerstab og de nære kopleingene til fagmiljøene ved Norges Handelshøyskole (NHH) og Institutt for økonomi ved Universitetet i Bergen. Forskningsvirksomheten drives gjennom et aksjeselskap, Samfunns- og næringslivsforskning AS, med Stiftelsen SNF, NHH og UiB som eiere. Eierforholdet er organisert slik at NHH i strategisk sammenheng er å forstå som selskapets hovedeier, med UiB som deleier.

Konseptet som ligger til grunn for den anvendte forskningen i SNF, er at SNF skal være en kunnskapsmessig brobygger mellom grunnforskningsmiljø i økonomisk-administrative fag og brukere av forskningsbasert kunnskap fra de økonomisk-administrative fag. SNFs hovedoppgave er å bidra til synergi mellom den frie forskningen i den akademiske sektor og anvendt forskning i oppdragsmarkedet. Det betyr at SNF arbeider med sikte på:

- Å bringe de best funderte betraktningmåter som er nedfelt i teorier, modeller og metoder, til anvendelse på praktiske problemstillinger. Således kan SNF tilby høy faglig kvalitet i oppdragsforskningen og dermed bidra til å styrke grunnlaget for å treffe beslutninger hos dem som etterspør anvendt forskning.
- Å tilføre ekstra ressurser til økonomisk-administrativ forskning ved at teorier, modeller og metoder fra disse fagområdene anvendes på praktiske problemstillinger. SNF skal gi muligheter for utfordrende forskningsoppgaver og forskerrekruttering, samt kontakt med internasjonale forskningsmiljø, og dermed bidra til å holde og videreutvikle kvaliteten i fagmiljøene som SNF baserer sin virksomhet på.

SNF har organisert sin virksomhet i 5 forskningscentre, med hver sin forskningsledelse:

- Senter for internasjonal økonomi og skipsfart
- Senter for næringsøkonomi og økonomisk politikk
- Senter for finansiell økonomi
- Senter for strategi og ledelse
- Senter for fiskeriøkonomi

SNF har sine forskningsmessige tyngdepunkt på områder som økonomisk politikk, deregulering og konkurranse, næringspolitikk, internasjonal økonomi, markedsanalyse, foretaksstrategi og internasjonalisering, samt økonomisk styring og skatt. Hovedsektorene for SNFs forskning er energi, industri, skipsfart, fisk, reiseliv, IKT og telekommunikasjon, samt offentlig tjenesteproduksjon.

Publisering i internasjonale journaler

SNF har i sin strategi vektlagt at forskningen skal eksponeres for internasjonale fagmiljø. Et viktig tiltak i den forbindelse er vitenskaplige artikler som publiseres i internasjonale journaler. SNF har i flere år rapportert antall artikler i internasjonale tidsskrift, som helt eller delvis bygger på forskning i SNF-prosjekter. Tallet varierer fra år til annet, men har stort sett økt over tid, og det har vært høyt sammenliknet med andre i den samfunnsvitenskapelige instituttsektoren. Det henger i stor grad sammen med den nære koplingen mellom eksternfinansierte prosjekter i SNF og forskningen i SNFs basismiljø ved Norges Handelshøyskole og Institutt for økonomi, UiB. Men SNF har også lagt til rette for at forskere med hovedstilling i egen stab, skal kunne bearbeide artikler for internasjonal publisering. Riktignok er SNFs grunnbevilgning meget lav. Men gjennom disponering av overskudd gjennom det en omtaler som Fond for anvendt forskning, allokeres midler slik at de oppdragfinansierte forskerne etter søknad kan bli frikjøpt fra inntjeningskravet for en periode når de kan dokumentere å ha en artikkel med mulighet for publisering. I 2002 hadde mer enn hver tredje forsker med hovedstilling i SNF minst en slik publikasjon. Antall publikasjoner og antall forskere som publiserer har økt betraktelig de senere årene.

Bok om Globalisering, næringslokalisering og økonomisk politikk

Mange prosjekter i SNF har hatt - og har fortsatt - globalisering og ny teknologi som utgangspunkt. Disse endringskreftene gjør seg sterkt gjeldende på nærmest alle plan - i Norge og i andre land. De angår individer, samfunn og politikk. Innenfor et prosjekt i

forskningsprogrammet ”Næring, finans og marked” i Norges forskningsråd har 5 av forskerne i fagmiljøene som SNF bygger på, sammenfattet mye av dette forskningsarbeidet, med et særskilt fokus på Norge. Ved siden av globalisering og ny teknologi som generelle endringskrefter, påvirkes Norge og Europa av tiltakende europeisk integrasjon som følge av vedtak og prosesser som bygger ned hindringer for kulturelt og økonomisk samkvem. Levesett og menneskers muligheter for utfoldelse er i endring, det oppstår nye muligheter for arbeid og inntekt samtidig som eksisterende inntektsgrunnlag kan forvitte, og rammevilkårene for politikk forandres. I boken drøftes spesielt hvordan økt internasjonalisering og en rivende teknologisk utvikling påvirker lokaliseringen av bedrifter, investeringer og personer, og hva det betyr for mulighetene for politisk styring, samt velferdsstatens fremtid.

Avslutning av deltakelse på forskningsprogrammet Næring, finans og marked

SNF har hatt mange faglige aktiviteter finansiert av forskningsprogrammet Næring, finans og marked og av forskningsprogrammet Fakta. Foruten to store prosjekter, *Deregulering, internasjonalisering og konkurransepolitikk* og *Internasjonalisering og økonomisk politikk*, har det vært arbeidet med spørsmål som vedrører FoU, tjenesteproduksjon, verdesetting av immaterielle aktiva og hva som er nytt med den nye økonomien. Flere av disse prosjektene er rapportert i antologien, *Næringspolitikk for en ny økonomi*, som oppsummerer innsikter fra begge disse forskningsprogrammene. I alt er 6 av de 13 artiklene i boken skrevet av fagpersoner som inngår i fagmiljøene som SNF bygger på.

SINTEF Teknologiledelse

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	3,1
SIP			herav kvinner	16
Andre generelle midler	0,7	2,7	Årsverk forskere totalt	28
Prosjektbev. fra NFR	4,4	16,9	herav kvinner	14
Offentlig forvaltning	10,2	39,1	Antall ansatte med doktorgrad	17
Næringsliv	7,6	29,1	herav kvinner	9
Utlandet	0,2	0,8		
Annet				
Sum inntekter	26,1	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	24,0		Antall artikler med referee	8
Driftsresultat	2,1		Antall bøker	5
			Antall kapitler i bøker	40

<http://www.sintef.no>

SINTEF Teknologiledelse sin visjon er å være en kreativ kraft i norsk nærings- og samfunnsniv. En skal hjelpe kunder med løsninger som bidrar til økt konkurranseevne, sikkerhet og verdiskaping. Forskning rundt det gode arbeidsliv, innovasjon og teknologioverføring samt helhetlige logistikk- og produksjonsløsninger er noen områder en arbeider med. Instituttet fokuserer også på kunnskapsledelse i bedrifter, metoder for risikoanalyser, ledelsesutvikling, endringsprosesser og metoder for ytelsesmåling. Ved inngangen av 2003 arbeidet ca 170 personer ved SINTEF Teknologiledelse.

SINTEF Teknologiledelse er organisert i 7 ulike fagavdelinger:

- Innovasjon og virksomhetsutvikling
- Institutt for industriell miljøforskning, IFIM
- Kunnskap og strategi
- Ny praksis
- Produktivitet og prosjektledelse
- Sikkerhet og pålitelighet
- Økonomi og logistikk

Arbeidsforskningsmiljøet i Teknologiledelse, representert ved avdelingene IFIM og Ny praksis, er i den unike situasjon at man har en rekke avdelinger som arbeider med tilgrensende felt innen samme institutt, noe som muliggjør tverrfaglig samarbeid og kompetanseutveksling. Eksempler på slike tilgrensende felt er sikkerhetsforskningen ved Sikkerhet og pålitelighet, produksjons- og produktivitetsforskningen ved Produktivitet og prosjektledelse, forskning på kunnskaps- og strategiprosesser ved Kunnskap og strategi, logistikkforskning ved Økonomi og logistikk og teknologiformidling ved Innovasjon og virksomhetsutvikling.

IFIM, og etter hvert Ny praksis, har i alle år vært tett knyttet til sentrale endrings- og utviklingsprosesser i norsk arbeidsliv. Et eksempel på dette er at departementets grunnbevilgning, som er mottatt fra 1978, fikk man som et ledd i å styrke forskningen på arbeidsliv og arbeidsmiljø i tilknytningen til innføringen av Arbeidsmiljøloven. Den sterke profilen mot oppdragsforskning har likeledes ført til tette forbindelser til arbeidslivets parter. Dette har gjort at fagmiljøet i alle år har vært opptatt av et svært bredt spekter av problemstillinger i tilknytning til arbeid og arbeidsliv, men de dominerende forskningstema i alle år har vært knyttet til arbeidsmiljø, arbeidsorganisering, teknologi og medvirkning og demokrati. I de senere årene har man spesielt vært opptatt av å bringe fram kunnskap som øker forståelsen av de endringer som arbeidslivet står overfor.

Med utgangspunkt i den lange forskningstradisjonen innen arbeidsforskning som IFIM representerer, er det blitt utviklet et relativt stort fagmiljø innen arbeidslivsforskning ved Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse ved NTNU. I hovedsak er det vitenskapelig ansatte ved fire institutter som har tette samarbeidsrelasjoner til IFIM og Ny praksis ved SINTEF Teknologiledelse. Dette er instituttene for psykologi, sosiologi, sosialantropologi og økonomi og teknologiledelse. I stor grad er disse fagmiljøene innen arbeidslivsforskning blitt bygd opp ved å rekruttere forskere fra SINTEF-miljøet gjennom årene.

”Arbeid for livet” – et spennig bokprosjekt knyttet til årets ”KNUS”-konferanse

Hvert år arrangerer SINTEF Teknologiledelse en konferanse som handler om å ”knuse myter” knyttet til ulike temaer. Tema for årets konferanse var arbeidsliv. I den sammenheng ble det tatt initiativ til å skrive en antologi om det moderne arbeidslivet. Ønsket var å skrive en bok presentasjon av instituttets forskning for et bredere publikum. Det resulterte i boka *Arbeid for livet*. Boka tydeliggjør dilemmaer og paradokser knyttet til det moderne arbeidslivet gjennom beskrivelser bl.a. fra reklame, callsentre, banker, lufttransport og privatdrevne sykehjem. Boka er tematisk delt inn i tre hovedtemaer: Troen på markedet, Kundene kommer og Grenser i det grenseløse. Troen på markedet som løsningen på samfunnets problemer har ført til nye strategier i offentlig politikk og har endret vilkårene for både offentlig og privat virksomhet.

Et annet særtrekk ved dagens arbeidsliv er veksten i tjeneste-økonomien; hva skjer når kundene kommer og arbeidet blir kundestyrt på godt og vondt? Et tredje dilemma er at arbeidslivet blir ”grådig”, hvordan kan vi sette grenser i det grenseløse?

Verdiskaping 2010: Et variert næringsliv og et utviklende arbeidsliv - samarbeid om verdiskaping i Midt-Norge

SINTEF Teknologiledelse, Ny praksis er i gang med en større satsing i forbindelse med forsknings- og utviklingsprogrammet Verdiskaping 2010 (VS2010). Programmet finansieres av Norges Forskningsråd, i tett samarbeid med LO og NHO. I januar 2002 konstituerte instituttet et styre for satsingen, bestående av representanter for LO og NHO i Trøndelagsfylkene, foruten representanter for NTNU og SINTEF Teknologiledelse. I desember 2002 ble styret utvidet med fylkesarbeidssjefene og SND-direktørene i Nord- og Sør-Trøndelag.

Man står ovenfor store næringspolitiske utfordringer i årene som kommer. Innovasjon og nyskaping må komme både innenfor de etablerte bedriftene og gjennom nyetableringer. I Midt-Norge fokuseres VS2010 - arbeidet på *partnerskaps-etablering* så vel som forsknings- og utviklingsprosjekter som skal bidra til *innovasjon og utvikling i bedrifter*. En rekke bedrifter inngår i satsingens nettverk. I 2002 gjennomførte og avsluttet instituttet 5 forskningsprosjekter, og iscenesatte en rekke møteplasser og diskusjoner. Eksempelvis ble det i oktober gjennomført en konferanse som samlet et bredt utvalg deltakere fra politikere (Trøndelagsbenken på Stortinget), næringsliv, virkemiddelapparatet og forskningsmiljøer i en diskusjon om regionale utfordringer og muligheter og i november ble det arrangerte et seminar for tillitsvalgte i et utvalg industribedrifter der det ble fokusert på de utfordringer de står overfor som følge av oppsplitting og andre større omstillingsprosesser.

Aktivitetene som inngår i VS2010 - arbeidet i Midt-Norge skal bidra til at partnerskapet som inngår i satsingen utvikler kunnskap om utfordringer og utviklingsmuligheter for næringslivet i regionen. Kunnskapen skal gjøre instituttet i stand til å bidra aktivt og konkret i utviklingen av det regionale arbeids- og næringslivet. Man trenger nye modeller for kunnskaps- og utviklingssamspill mellom næringsliv, virkemiddelapparat og forsknings- og utdanningsinstitusjoner.

Tid til en kollektiv og attraktiv skole

I 2002 fikk SINTEF Teknologiledelse IFIM oppdraget med å evaluere et sentralt initiert forsøk med ulike modeller for organisering av arbeidstid for lærere. Forsøket var initiert av UFD og lærerorganisasjonene. Forsøk med alternativ arbeidstidsorganisering, som i praksis innebar at lærerne skulle tilbringe mer tid på skolen, hadde som overordnet mål å se om dette kunne bidra til en annen organisering av undervisningen og en bedre undervisningskvalitet. På denne måten ble arbeidsorganisering og undervisningsorganisering koblet sammen.

Evalueringen viste at de skolene som deltok i forsøkene gjorde det ut fra et ønske om utvikling, og hadde egne mål med utviklingsarbeidet. Mer felles tilstedeværelse skapte grunnlaget for ny organisering. Mer elevkontakt skjedde bl.a. gjennom omlegging av undervisningsformer og større innflytelse for elevene på undervisningen, og samarbeidet mellom lærerne innebar at de tok kollektivt ansvar for undervisningen gjennom team eller arbeidslag. Teamet ble i stor grad den bærende organisatoriske enheten i forsøksskolene. Gjennom et tettere samarbeid mellom lærerne oppnådde skolene til dels radikale endringer av

undervisnings- og arbeidsformene. Det store flertall av såvel rektorer, lærere, elever, foreldre og kommuner vurderte resultatet av forsøkene som positive.

For lærerne ga en mer fleksibel og desentralisert organisering en mer utfordrende arbeidsdag, og samarbeidet med andre lærere rundt undervisningen økte arbeidsmotivasjonen. Samarbeid og lokal planlegging var imidlertid mer krevende. Men dersom ansvaret var kollektivt og planleggingen ble gjort i fellesskap på skolen i arbeidstiden, ga det imidlertid større fritid og arbeidsfri i helgene. Totalt sett kan lærernes arbeidssituasjon under forsøkene beskrives som mer strevsom, men mye morsommere.

Statens institutt for forbruksforskning (SIFO)

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter			Ansatte	
	Mill kroner	Andel (prosent)		
Grunnbevilgning	18,5	61,3	Årsverk totalt	47
SIP			herav kvinner	31
Andre generelle midler	1,9	6,3	Årsverk forskere totalt	34
Prosjektbev. fra NFR	4,2	13,9	herav kvinner	21
Offentlig forvaltning	0,7	2,3	Antall ansatte med doktorgrad	9
Næringsliv	1,0	3,3	herav kvinner	5
Utlandet	2,9	9,6		
Annet	1,0	3,3		
Sum inntekter	30,2	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	30,9		Antall artikler med referee	8
Driftsresultat	-0,7		Antall bøker	1
			Antall kapitler i bøker	2

<http://www.sifo.no/>

SIFO er et uavhengig, faglig senter til nytte for forbrukerne. Prosjektene utvikles i skjæringspunktet mellom de fire hovedområdene; kunnskap om forbrukerne, produktene, markedene og forbrukerpolitikken. Den tematiske fokuseringen er i dag knyttet til husholdsøkonomi, forbrukskultur, miljø og marked og politikk. Forbrukernes og husholdningenes hverdagsliv står sentralt i SIFOs arbeid. I 2002 har den faglige aktiviteten vært høy og preget av internasjonal aktivitet. To doktorgradsarbeider er avsluttet. All faglig aktivitet er nå organisert i en fagavdeling. SIFO har i tillegg en egen testvirksomhet som tester på oppdrag. I 2002 overtok SIFO Forsvarets tekstiltesting (FLO/Land Kvalitetskontor Tekstil) og tester for Forsvaret og leverandører til Forsvaret. Aktiviteten på de enkelte hovedområdene i 2002 er:

Kunnskap om forbrukerne

Aktiviteten innenfor temaområdene forbrukerøkonomi og forbrukskultur hører inn under dette området. Innenfor forbruksøkonomi arbeider SIFO med forbrukernes ressursdisposisjoner i et husholdsperspektiv. Det arbeides med to doktorgrader innen dette området, *Gjelds- og betalingsproblemer* og *Levekår under gjeldsordning*. SIFOs standardbudsjett står sentralt i utviklingen av feltet. Arbeidet med å revidere og videreutvikle SIFOs standardbudsjett som er et verktøy for forbrukere, samt private og offentlige institusjoner regnes avsluttet våren 2003.

SIFO har levert viktige innspill til Sosial- og helsedepartementets arbeid med tiltak mot fattigdom og er i gang med å utarbeide et budsjettgrunnlag for fastsettelse av sosialhjelpssatser. I tillegg studeres forbrukernes kunnskaper om det finansielle markedet og deres adferd i markedet.

Forbrukskultur er et av SIFOs satsningsområder og forskningsaktiviteten omkring forbrukets samfunnsmessige og individuelle betydning i det moderne samfunnet er nå organisert i egen faggruppe. Så langt arbeides det med en doktoravhandling på dette området- *Symbolsk forbruk og identitetsarbeid i overgangen fra barn til ungdom.*

På temaområdet mat, arbeides det med måltidsmønstre, matvaner, endringer i matforbruk, og oppfatninger om mat og matsikkerhet i befolkningen generelt. Av prosjekter og publikasjoner i 2002 vil SIFO fremheve forskning på matkultur og lokale mattradisjoner og menn og helselivsstil. I 2002 ble det avsluttet et doktorgradsarbeid innen dette området; *Mat som totalt sosialt fenomen. Noen eksempler med utgangspunkt i Torsvik.* Et annet doktorarbeid under avslutning er *Kostvaner i etablerende hushold.*

Kunnskap om produktene

SIFO studerer sikkerhetsmessige, miljømessige, funksjonelle og meningsbærende egenskaper ved husholdsprodukter og tekstiler. Særlig vekt legges på de produktene som forbrukerne omgir seg med i hjemmet. Arbeidet innebærer identifisering av forbrukerproblemer og preferanser, samt utvikling av metoder for gjennomføring av tester og vurderinger. Forbrukets miljøbelastning er en sentral problemstilling. Innen dette området arbeides det med to doktorgradsarbeider. Den ene handler om tilpasning mellom tjenestetilbud og brukerbehov på barnehagesektoren, i den andre er det produkters levetid som står i sentrum.

SIFO har lyktes i å internasjonalisere den faglige virksomheten også på dette området. I 2002 hadde SIFO prosjektledelsen av et større prosjekt om vaskevaner i seks europeiske land. Prosjektet finansieres innen det forbrukerpolitiske rammeprogrammet. I et annet viktig prosjekt "Fra rent til nyvasket" finansiert av Norges Forskningsråd, utnyttes synergieffekten mellom forskning og tekniske undersøkelser.

Kunnskap om Markedene

Forskningsinnsatsen på dette hovedområdet er økende. Dette er et svært sammensatt område og dekker mange ulike sider ved markedene. SIFO ønsker å etablere kunnskaper om markedsforholdenes innvirkning på forbrukernes muligheter, holdninger, og handlinger. Instituttet undersøker alle ledd i verdikjeden, fra produksjon og foredling til distribusjon og omsetning. I tillegg til at forskningen får belyst verdier, holdninger og handlinger hos ulike aktører i markedet, muliggjør dette brede perspektivet sammenligninger mellom aktørene og tilhørende interesser.

Prisdannelse og marginundersøkelse i dagligvaremarkedet har i flere år vært SIFOs bidrag til diskusjonen om matvareprisene i Norge. Prosjektene har i hovedsak vært landbruksbasert, men i 2002 sluttførte man doktorarbeidet *Tillit og transaksjoner. En kvalitativ analyse av kontraktsrelasjoner i norsk hvitfiskeeksport.* I 2002 er det publisert arbeider om endringer i butikkstrukturen i Norge, prisendringer på mat som følge av reduksjon i merverdiavgift på mat. Andre viktige prosjekter i 2002 er et større grensehandelsprosjekt som gjennomføres i samarbeid med Bygdeforskningen. Dette prosjektet skal avsluttes i 2003.

For tiden utvikles et nytt temaområde knyttet til forbruk av digitale medier i et husholdsperspektiv med fokus på de sosiale aspekter, men så langt har satsningen vært konsentrert omkring handel over internett. De to bransjene en har studert er dagligvarer og reiseliv. I 2002 gjennomførtes prosjektene; suksesskriterier for internetthandel i nordisk forbrukerperspektiv (EK-Konsument), samtykkebasert markedsføring innenfor reiselivsbransjen (TYIN/NFR) og Høyforbruk (NFR) om forbrukerbehov som utgangspunkt for samarbeid mellom offentlige myndigheter og utvalgte næringer i et innovativt bredbåndsperspektiv.

Kunnskap om forbrukerpolitikken

Innen forskningsavdelingen har to spørsmål stått sentralt. For det første forbrukerpolitiske virkemidler i miljøpolitikken, for det andre matvarekontroll og forbrukertillit. Innenfor begge tema er arbeidet i 2002 i sterk grad knyttet opp til europeiske prosjekter. SIFO er engasjert i to miljø-prosjekter innen det femte rammeprogram, som begge handler om ulike virkemidler i miljø- og forbrukerpolitikken.

Matvarekontroll og forbrukertillit er et spørsmål som har fått stor oppmerksomhet de siste årene. SIFOs prosjekter har her vært finansiert av Forskningsrådet og har hatt en klar komparativ profil. SIFO koordinerer nå også et større EU-prosjekt –Trustinfood- om betingelser for matvaretilit innen det femte rammeprogram.

Toolsust

SIFO deltar i et større europeisk prosjekt ToolSust, *The involvement of stakeholders to develop and implement tools for sustainable households in the city of tomorrow.*

I 2002 ble det publisert flere norske arbeider fra dette prosjektet.

I metodeprosjektet "Household Metabolism in Fredrikstad", har en med utgangspunkt i tall fra husholdsförbruk fra Fredrikstad i 1997, beregnet hvor mye energi som blir brukt for hver krone en vare eller tjeneste koster. Ved hjelp av denne nye metoden er det mulig å kvantifisere energiforbruket for ulike forbruksområder og sammenligne disse. Gjennom kvantifisering av energibruken i husholdningen er det enklere å se hvor det er mest hensiktsmessig å gjennomføre endringer for å redusere miljøbelastningene. Undersøkelsen viser hvor viktig det er å ta hensyn til den indirekte energibruken, som er den energien som trengs for å produsere og transportere varer og tjenester. Til en viss grad kan den enkelte forbruker være dette bevist, men hovedansvaret må ligge hos myndighetene.

I prosjektet "Forbruk og miljø i fem Europeiske byer", forbruksaktiviteter som kildesortering, miljømerking, innkjøp av mat, transport knyttet til innkjøp og energisparing, i fem europeiske byer, Fredrikstad i Norge, Groningen i Nederland, Padova i Italia, Guildford i Storbritannia og Stockholm/Sødermalm i Sverige. Bakgrunnsmateriale bygger på politiske dokumenter, kvalitative og kvantitative data om byen, intervjuer av lokale aktører (kommunen, handelsstanden og miljø- og forbrukerorganisasjoner) og spørreundersøkelse blant forbrukerne. Hovedkonklusjonen er at graden av miljøbevissthet avgjøres av vårt personlige engasjement og av hvor enkelt det er å handle miljøvennlig. Videre at det ligger et stort ansvar på næringslivet og myndighetene i forhold til å handle miljøvennlig.

Lokal matkultur

Som en del av Norges forskningsråds reiselivsforskningsprosjekt, har SIFO tatt for seg matens betydning i reiselivsbransjen. Dataene i prosjektet er basert på intervjuer av kokker og turister på restauranter i hovedsakelig fire fylker, Buskerud, Vestfold, Østfold og Finnmark.

Undersøkelsen viser at kokker og restauranteiere gjerne vil øke tilbudet av lokal mat, men at de ikke får tak i råvarene. Alle kokkene som var med i undersøkelsen synes at det finnes gode råvarer i området nær restauranten, og de gjerne vil bruke fersk fisk eller nyplukket jordbær fra lokalmiljøet. Men ujevn levering fra enkeltleverandører og et komplisert distribusjonssystem nevnes som noen av årsakene til at de ikke satser på lokal mat.

Undersøkelsen avslører videre at bruk av lokale råvarer har et stort potensiale for å tekke turister. I dag reiser ikke turister til Norge for kulinariske opplevelser, til det er mattradisjonen for ukjent og ikke minst for dyr. Ved å bruke lokale råvarer kan kokker og restauranter servere mat som er hentet fra den allerede profilerte norske naturen. For at dette skal bli mulig er det nødvendig med en bevisstgjøring av *Det lokale* som en salgsvare. Utfordringen ligger i å få til et samarbeid mellom aktører innenfor produksjon, distribusjon og turistnæringen.

Mat som totalt sosialt fenomen. Noen eksempler med utgangspunkt i Torsvik

Doktorgradsavhandlingen hadde to siktemål. Det ene var av prinsipiell metodisk karakter – å problematisere den oppdagelseslogikk som ligger til grunn for de antagelser vi gjør oss om sosiale fenomener i deres variasjon og sammenheng. Det andre var å gi en serie konkrete beskrivelser av hvordan mat som sosialt fenomen produserer og reproducerer en serie kulturelle meningsforbindelser, og å analysere disse forbindelsene nærmere.

Avhandlingens sentrale funn er at mat inngår i moralske stabile systemer. Nye produkter lanseres hele tiden, men tilsynelatende ikke uten å forholde seg til det strenge mønsteret mat spises i. Rett tid, sted og person for handling i forhold til mat synes overordnet den liberale verdensanskuelsen som dominerer offentligheten.

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS)

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
Grunnbevilgning	24,7	86,9	Årsverk totalt	33
SIP			herav kvinner	21
Andre generelle midler	-0,3	-1,2	Årsverk forskere totalt	28
Prosjektbev. fra NFR	1,2	4,3	herav kvinner	17
Offentlig forvaltning	2,2	7,7	Antall ansatte med doktorgrad	5
Næringsliv			herav kvinner	1
Utlandet	0,1	0,2		
Annet	0,6	2,0		
Sum inntekter	28,4	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	27,5		Antall artikler med referee	14
Driftsresultat	0,8		Antall bøker	3
			Antall kapitler i bøker	14

<http://www.sirus.no/>

SIRUS ble opprettet fra 1. januar 2001 ved en sammenslåing av Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning (SIFA) og dokumentasjonsseksjonen og biblioteket i Rusmiddeldirektoratet. SIRUS har som formål å utføre og formidle forskning og dokumentasjon omkring rusmiddelspørsmål, med særlig vekt på samfunnsvitenskapelige

problemstillinger. Instituttet skal spesielt arbeide for å belyse de problemer bruken av rusmidler gir opphav til, problemenes årsaker og hvordan de skal kunne løses eller reduseres gjennom offentlig og privat innsats. Instituttet er Norges kontaktpunkt for Det europeiske narkotikaovervåkningscenter i Lisboa, EMCDDA. Instituttet har også et nasjonalt biblioteksansvar på rusmiddelfeltet. I forbindelse med reorganiseringen av den statlige helse- og sosialforvaltningen fra 1. januar 2002 ble instituttet tillagt ytterligere oppgaver ved at en gruppe tobakksforskere ble overført fra Folkehelse. Etter dette omfatter virksomheten så vel alkohol og narkotika, som tobakk.

Hovedmålene for virksomheten er:

- Drive forskning av faglig høy kvalitet på rusmiddelfeltet og tilstøtende områder
- Fremskaffe relevant dokumentasjon på området
- Formidle eksisterende kunnskap til viktige brukergrupper.

Instituttet er en selvstendig institusjon under Sosialdepartementet og ledes av en direktør ansatt på åremål. Det har et styre på sju medlemmer med personlige varamedlemmer. Styret oppnevnes av Sosial- og helsedepartementet. To av styremedlemmene oppnevnes etter forslag fra Norges forskningsråd og to etter forslag fra instituttets ansatte. Dessuten møter direktøren og forskningssjefen i styret uten stemmerett. Administrasjonssjefen er styrets sekretær.

SIRUSs forskningsfelt er delt i følgende fem hovedområder

- Rusmiddelmarkedet
- Rusmiddelbruk og rusmiddelkultur
- Forebyggende tiltak
- Konsekvenser av rusmiddelbruk
- Behandling og omsorg

Virkninger av endringer i alkoholoven

Undersøkelsen ble initiert av Sosial- og helsedepartementet og har tatt sikte på å evaluere de endringene i alkoholoven som ble innført i 1997. Endringene gjelder nye vandelskrav, åpningstidsbestemmelsene og adgangen til å sette vilkår for skjenkevirksomheten. Undersøkelsen er i hovedsak basert på data innhentet ved spørreskjemaer til landets kommuner. Dessuten er det foretatt intervjuer av sentrale personer når det gjelder bevillingsbehandlingen i kommunene.

Gjennomgående er de målbare endringene som følge av lovendringene i 1997 forholdsvis beskjedne. En vesentlig endring innebar at kommunene fikk adgang til å avslå bevillingssøknader og inndra bevillinger dersom bevillingshaveren ikke oppfyller visse krav om økonomisk vandel. I 2000 – da samtlige bevillinger utløp og nye ble gitt – var det f.eks. bare 6 av 421 kommuner som oppga at de hadde avslått søknader om salgsbevilling, og 27 kommuner skjenkebevillinger, av denne grunn. I alt 12 kommuner hadde inndratt bevillinger på grunn av økonomisk vandel. Til tross for dette gir informantene uttrykk for at kravet om økonomisk vandel har bidratt til mer akseptable forhold i bransjen, ved at det har ført til at det har avholdt de mest tvilsomme søkere fra å søke om bevilling. Lovendringen bestemte også at en bevilling skulle falle bort ved konkurs. Dette skjer noe mer hyppig, og gjaldt 76 kommuner. Også denne endringen ble oppfattet som positiv. På de andre områdene som lovendringen rettet seg mot, som salgs- og skjenketider, adgang til å sette vilkår for bevillingene m.v., hadde lovendringen bare ført til mindre endringer. Også etter lovendringen har antallet skjenkesteder vist en jevn og sterk økning, samtidig som stadig flere

skjenkesteder har fått bevilling til å selge også brennevin. Fra et alkoholpolitisk synspunkt har derfor lovendringen hatt liten betydning. Betydningen ligger i stedet i at kriminalpolitiske hensyn har fått gjennomslag innenfor alkoholloven.

Evaluering av forsøksordningen med selvbetjening i Vinmonopolets butikker

Det ble i 1999 satt i gang en forsøksordning med selvbetjening i noen av Vinmonopolets butikker. For å evaluere denne ordningen ble det valgt ut 5 par byer slik at hvert par i alle relevante henseender skulle være så like som mulig. Særlig gjaldt dette utviklingen i salget fra de lokale Vinmonopol-butikkene. Dessuten skulle butikkene ligge så langt fra hverandre, og fra andre byer, at salget i en by skulle kunne anses uavhengig av salget i de andre byene. Så ble det fra hvert par valgt ut en by som skulle være eksperimentby, dvs. at de lokale Vinmonopol-butikkene skulle bli selvbetjent, mens den andre butikken i paret skulle være kontrollby. Det ble innhentet månedlige oppgaver over salget i alle butikkene for perioden januar 1995 til desember 2001. Dessuten ble det innhentet spørreskjemadata fra både et utvalg kunder i de involverte butikkene (både eksperiment- og kontrollbutikker) og fra personalet i disse butikkene.

Ved hjelp av en regresjonsmodell ble effekten av selvbetjening på salget av øl, bordvin og brennevin beregnet. Selvbetjeningen førte til økt salg av alle disse varene, størst var effekten på salget av øl, minst på salget av brennevin. Regnet i ren alkohol ble økningen beregnet til i gjennomsnitt 12 prosent. Et flertall, både av de intervjuede kundene og i den voksne befolkning generelt, var for selvbetjening før dette ble innført i 1999, og holdningene ble enda mer positiv i løpet av prøveperioden. Også de ansatte var fornøyde med at selvbetjening ble innført.

Møtet mellom ansatte i tiltaksapparatet for rusmiddelmissbrukere og klienter med innvandrerbakgrunn.

Dette er en sosialantropologisk feltstudie av 23 klienter med innvandrerbakgrunn som er observert i deres møte og samhandling med 61 ansatte ved 16 forskjellige tiltak for rusmiddelmissbrukere. Klientutvalget ble i løpet av den 6 måneder lange feltstudien redusert fordi flere av klientene kun gjennomførte et kort avrusningsopphold eller avbrøt opplegget. Det er i denne studien særlig lagt vekt på 9 klienter, som er fulgt over hele perioden. Fire klienter ble også fulgt opp med intervjuer etter feltarbeidet.

Prosjektet tok sikte på å se nærmere på den høye andelen drop-out i den aktuelle klientgruppen ved å undersøke hva som skjer i møtet mellom klientene og de ansatte. Et sentralt funn i undersøkelsen er at de ikke klarer å etablere kontakt med hverandre, fordi de legger forskjellig selv-, problem- og løsningsforståelse til grunn for behandlingen. Klientene og behandlerne er dypt uenige om hva behandling innebærer. Med bakgrunn i samtalens sentrale plass i behandlingsprosessen kan de ansattes behandlingsform betegnes som "snakkekuren". Klientene, som gir uttrykk for en sterk tilknytning til et familiekollektiv, knytter i større grad behandling til familiære forpliktelser. Mens ansatte er opptatt av at klientene trenger å bearbeide problematiske forhold i dem selv gjennom samtaleterapi, fremstiller de mannlige klientene seg som arbeidsløse som trenger hjelp til å skaffe seg arbeid for å forsørge familien. De mener "snakkekuren" bare befester det problematiske. Vanskelighetene forsterkes når klientenes problem- og løsningsforståelse blir overhørt, og ansattes blir gjeldende i hjelperelasjonen.

STEP-gruppen

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet					
Driftsinntekter				Ansatte	
Grunnbevilgning				Årsverk totalt	20
SIP	2,0	17,2		herav kvinner	5
Andre generelle midler				Årsverk forskere totalt	18
Prosjektbev. fra NFR	3,0	25,1		herav kvinner	4
Offentlig forvaltning	4,0	34,2		Antall ansatte med doktorgrad	2
Næringsliv	0,2	1,7		herav kvinner	0
Utlandet	2,6	21,9			
Annet					
Sum inntekter	11,8	100 %		Faglig produksjon	
Kostnader				Antall artikler med referee	
Totale driftskostnader	12,8			Antall bøker	1
Driftsresultat	-1,0			Antall kapitler i bøker	8

<http://www.step.no/>

STEP-gruppen ble opprettet i 1991 for å støtte utformingen av nasjonal forskningspolitikk med forskning, analyse og rådgiving knyttet til innovasjon og teknologisk endring. Gruppens hovedfokus er rettet mot koplingene mellom innovasjon, økonomisk vekst og sosiale endringsprosesser. Målsettingen er å være et nasjonalt ressurscenter for kompetanse om sammenhengene mellom kunnskapsutvikling, teknologisk endring og økonomisk vekst og utvikling. STEP-gruppen skal gjennom sin forskning skape grunnlag for strategiske beslutningsprosesser i offentlige organer som har ansvar for utforming av politikk der kunnskaps- og teknologiutvikling vil være viktig for oppfyllelsen av de politiske målsettingene.

STEP-gruppens aktiviteter omfatter

- Strategisk analyse av kunnskaps- og teknologiutvikling og de muligheter slik utvikling gir organer for å oppfylle strategiske og politiske mål
- Grunnleggende forskning om vitenskap, teknologi og samfunn, med særlig vekt på sammenhengene mellom kunnskapsutvikling, teknologisk endring og økonomisk vekst og utvikling
- Dokumentasjon av prosesser knyttet til og resultater av kunnskaps- og teknologiutvikling og systematisering og analyse av slik dokumentasjon
- Evaluering av forsknings- og teknologipolitiske virkemidler og styringsinstrumenter
- Samarbeid og dialog med utenlandske fagmiljø og internasjonale forsknings- og teknologipolitiske organer
- Opplæring av og kompetanseoppbygging hos forskningsadministrativt personell
- Undervisning og forskerveiledning

De viktigste oppgavene i 2002 har vært:

- Fast oppdrag for Strategiområdet i Norges Forskningsråd: Dette har vært en løpende kontrakt som avsluttes i 2002, og som er innrettet mot at STEP-gruppen skal betjene sentrale policy-interesser innen forsknings- og innovasjonspolitikken. Aktiviteten omhandler indikatorutvikling, bibliotektenester, rådgivning, databaseadministrasjon

etc. Det viktigste resultatet har vært utgivelsen av "Indikatorrapporten" i samarbeid med NIFU.

- Studier av innovasjonsprosesser, bl.a. innovasjonsundersøkelsen i norsk næringsliv, studier av regionale innovasjonssystemer og næringspolitiske utfordringer.
- Oppstart og gjennomføring av flere prosjekter for Nordisk Industrifond som omfatter innovasjon i musikkbransjen, spin-off og kommersialisering, kartlegging av innovasjonspolitiske tiltak i Norden med mer.
- Internasjonalt samarbeid for bedring av kunnskapsgrunnlaget for innovasjonspolitikken, særlig arbeidet på OECDs prosjekt på nasjonale innovasjonssystemer (se under for detaljer).
- Studier av arbeidskraftmobilitet i Norden. Registerdata gir særskilte muligheter til å analysere mobilitet og den rollen den har i innovasjonssystemer. Dette er gjort for Nordisk Investeringsfond. STEP har også deltatt i det europeiske nettverket ENMOB, European Network on Mobility.
- Initiert av MONIT, et prosjekt under OECDs TIP gruppe som skal ta sikte på å studere og rådgive om forutsetninger for horisontal innovasjonspolitikk i OECD området.
- Det samme gjelder initiert av KISA, et OECD-relatert prosjekt som studerer integrasjon av tjenesteytende aktiviteter og deres sammenheng med innovasjon
- Gjennomføring av et prosjekt på instituttsektoren og dens rolle i innovasjonssystemet i samarbeid med NIFU.
- I 2002 fikk STEP også tilslag på to store EU prosjekter fra 3 utlysningen av 5RP (PILOT og PUBLIN).

STEP har for øvrig vært gjennom en betydelig omstillingsprosess i 2002. Som en oppfølging av evalueringen av STEP i 2001, er det gjennomført en konstruktiv prosess vis a vis Norges Forskningsråd som tok sikte på å innlemme STEP i normal basisfinansiering for forskningsinstitutter. En viktig side ved denne prosessen var Forskningsrådets (og samarbeidende departementers) ønske om å sikre STEP bedre vilkår for en robust virksomhet. Det ble derfor enighet om at STEP burde finne en partner og inngå i et større system. STEP ble derfor pr 1.1.2003 tilsluttet SINTEF ved SINTEF Teknologiledelse, men fortsetter med samme navn, mandat og lokalisering som før, med den endring at navnet nå er STEP – Senter for Innovasjonsforskning.

Stiftelsen ALLFORSK

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	
SIP			herav kvinner	15
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	21
Prosjektbev. fra NFR	4,7	19,0	herav kvinner	10
Offentlig forvaltning	7,7	31,3	Antall ansatte med doktorgrad	3
Næringsliv	3,0	12,3	herav kvinner	0
Utlandet	3,3	13,5		
Annet	5,9	23,8		
Sum inntekter	24,6	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	25,6		Antall artikler med referee	11
Driftsresultat	-1,0		Antall bøker	2
			Antall kapitler i bøker	15

<http://www.allforsk.ntnu.no/>

ALLFORSK er en privat forskningsstiftelse som ble opprettet i 1987 etter initiativ fra Universitetet i Trondheim, den allmennvitenskapelige høyskolen (AVH). Stiftelsens formål er i følge vedtektene å drive anvendt og grunnrettet forskning og undervisning innenfor allmennvitenskapelige og tilhørende fagområder, herunder bygge ut samarbeidet mellom Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet (NTNU) og næringslivet og offentlig forvaltning. Stiftelsen skal kunne inngå avtaler om prosjektsamarbeid og prosjektadministrasjon med andre enheter og forskere. Virksomheten er rettet inn mot oppdragsforskning i randsonen av NTNU og finansieringen kommer i all hovedsak fra Forskningsrådet, EU, offentlig og privat næringsliv. Virksomheten organiserer aktiviteten innenfor følgende prosjektområder med hver sin avdelings-leder/ansvarlige prosjektleder:

Allforsk biologi

har i dag hovedtyngden av sin virksomhet knyttet til Plantebiosenteret ved NTNU. Plantebiosenteret driver virksomhet rettet mot anvendte aspekter innen landbruksforskningen. I tillegg har man ved senteret kompetanse innen biologisk relatert romforskning med utprøving av utstyr som skal benyttes til forskning på Den Internasjonale Romstasjonen som nå er under bygging. Plantebiosenteret er valgt ut av ESA til å fungere som et brukersenter (USOC = User Support & Operation Center) for forskere som skal ha planteeksperimenter på Romstasjonen. I tillegg så har senteret fått godkjent et større eksperiment på stasjonen i juli 2004. Andre prosjekter innen biologi er blant annet forskning på nedfrysing av skjell og et større Forskningsrådet/Norsk Hydro prosjekt innen genforskning *Genveien til bedre matkvalitet*.

Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge (BUS)

har som formål å bidra til fag- og kunnskapsutvikling innenfor barnevernfeltet. Senteret er ett av fire nasjonale sentra, og har et særlig regionalt ansvar overfor barnevernet i Møre- og Romsdal og Nord- og Sør-Trøndelag. Senteret har et tett samarbeid med Regionsenter for barne- og ungdomspsykiatri spesielt knyttet til forskning om atferdsproblematikk.. BUS har

også et utstrakt samarbeid med internasjonale forskningsmiljøer innenfor barnevernet. Senteret har følgende hovedsatsingsområder:

- Tiltaks-, fag, og organisasjonsutvikling herunder forskningsbasert utviklingsarbeid, kvalitetssikring av faglig innsats, og kunnskaps- og metodeutvikling knyttet til barn og ungdom med store atferdsvansker.
- Barnets status i barnevernet spesielt knyttet til barn og ungdom i offentlige omsorgstiltak og deres muligheter til å utøve subjektstatus og ivareta sine rettigheter.

Norsk senter for barneforskning

ble etablert som et tverrfaglig forskningsmiljø rettet mot barn. Senteret ble fra 1999 organisert inn i NTNUs øvrige virksomhet, men det er inngått formell samarbeidsavtale med NTNU vedrørende den videre utviklingen av senteret med tanke på eksternfinansierte prosjekter. Aktiviteten knytter seg til et større 3-årig forskningsrådsprosjekt.

Organisasjon og ledelse - Studio Apertura

er et tverrfaglig program som ble etablert i 1998 etter initiativ fra Statoil. Studio Aperturas formål er å etablere en arena ved NTNU for samarbeid mellom universitet og næringsliv med tverrfaglighet som viktig ingrediens, og digitale medier som hjelpemidler. Det arbeides med sentrale problemstillinger knyttet til kunnskap og kunnskapsarbeid, med grunnlag i organisasjonsmessige, informasjons- og kommunikasjonsteknologiske, og teknisk-operative utfordringer. Kjerneaktiviteten består av doktorgrads- og hovedfagsprosjekter, anvendte prosjekter, samt kurs- og opplæringsvirksomhet. Aktiviteten i Studio Apertura er den sentrale delen av forskningsfellesskapet ved Dragvoll Gård.

IKT og læring

ALLFORSKs virksomhet innen IKT og læring har i all hovedsak knyttet seg til et forprosjekt knyttet til opprettelsen av konsortiet *The Triple E Initiative - Enhancing E-learning through Evaluation*. Initiativet har sitt utspring i fagmiljøet ved Laboratoriet for IKT og læring ved NTNU. Aktuelle samarbeidspartnere er andre universiteter/høgskoler og aktører i det private næringsliv med interesse knyttet til nytten av å bruke IKT i undervisning og læring. Målet med å etablere Triple E som et konsortium for evaluering av IKT og læring, er å skape et felles fagmiljø for brukere av og forskere på IKT og Læring. Gjennom dette arbeidet vil det utvikles et fagmiljø som kan utvikle modeller og verktøy for evaluering og gjennomføre helhetlige evalueringssoppdrag. I forbindelse med etableringen av EUs 6. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling ble det utarbeidet en Expression of Interest (EoI) med forslag om å opprette the Triple E Initiative som et Network of Excellence. Inklusive de norske interessentene var det 35 organisasjoner fra 16 europeiske land som støttet denne EoI.

Samfunnsøkonomi

ALLFORSK har i flere år administrert en rekke prosjekter innenfor feltene kommunal- og skatteøkonomi med finansiering i hovedsak fra Norges Forskningsråd, men også fra departementene og større kommuner. Prosjektene legger i hovedsak vekt på offentlig ressursbruk og beslutnings-prosesser og danner grunnlag for behandling i departement og styringsverk. I disse prosjektene har ALLFORSK hatt nær kontakt med ansatte på Institutt for sosialøkonomi ved NTNU.

"The 7th. EUSARF Congress - "Revitalising Residential and Foster Care: New Horizons in the 21st Century".

Den 11. – 14. september 2002 gjennomførte Barnevernets Uviklingscenter i Midt-Norge i samarbeid med European Scientific Association for Residential and Foster Care for Children and Adolescents (EUSARF) den 7. EUSARF kongressen i Trondheim. Cirka 200 deltakere fra ulike land i Asia, New Zealand, Nord-Amerika, Afrika, Midtøsten, elleve europeiske og samtlige skandinaviske land deltok.

Det var 81 innlegg fordelt på keynotes, workshops, parallelle presentasjoner samt posters knyttet til følgende temaer:

- New research findings on residential and foster care
- New developments in residential and foster care practice, and policies
- Key issues in residential and foster care for troubled and troublesome children and youth
- Anti-discriminatory and anti-oppressive practice: (Children with disabilities, Children from ethnic minorities, Gender and sexuality issues)
- Abusive children and youth in residential and foster care
- Preventing child abuse in residential and foster care

Deltagerne ga svært gode tilbakemeldinger både på det faglige innholdet og organiseringen av kongressen. En bok bygget på utvalgte presentasjoner fra kongressen er under utarbeidelse og vil bli utgitt i løpet av sommeren 2003.

Genveien til bedre matkvalitet

De fleste har en oppfatning av at mat kan være sunn eller usunn og at dette har helsemessig betydning. Du blir hva du spiser! Dette gjelder også for planter. Hoveddelen av maten vår kommer direkte fra planter og resten kommer i stor grad indirekte fra planter. Selv om mekanismene i mange tilfeller er dårlig klarlagt er det klart at kvaliteten på planteproduktene/avlingene er avhengig av vekstbetingelsene. Og siden kvaliteten på plantematen har stor helsemessig betydning for dyr og mennesker er det viktig å forstå hva som styrer kvalitative egenskaper i planten.

I det brukerstyrte prosjektet med Norsk Hydro brukes GenChips og bioinformatikk til å analysere prosessene involvert i opptak og omsetning av næringsstoffer i planter. Fra endringer i genaktivitet til de ca. 26000 genene i planten predikeres endringer i metabolske prosesser og derifra modelleres virkningen på planten. Med tusenvis av aktive gener og proteiner i hver enkelt celle i planten er dette en komplisert jobb basert på analyse av store datasett. Slik storskala analyse bidrar, i tillegg til å forstå de grunnleggende prosesser i planter, til å forstå hvordan dyrkingsbetingelsene kan optimaliseres for å oppnå bedre kvalitet og friskere planter. Slik kan en øke innholdet av gunstige næringsstoffer og redusere innholdet av uønskede komponenter i plantemat. Det vil igjen gi en direkte helsemessig verdi for dyr og mennesker som lever av de samme plantene.

Barns velferd: penger, tid og rom

Prosjektet ble startet 1. januar 2002 og løper til 31. desember 2005. Formålet er å fremskaffe kunnskap om barns materielle og immaterielle ressurser i et generasjonsperspektiv og søke sammenligninger med andre aldersgrupper, sekundært forskjellige grupper barn. Prosjektet er tilknyttet et internasjonalt nettverk (COST A19) med 17 europeiske land (ca. 40 forskere). Nettverkets møtevirksomhet ble fram til utgangen av 2002 dekket av European Commission,

og er i ferd med å bli overført til European Science Foundation. Det norske prosjektet Barns velferd har tilsatt to stipendiater som fokuserer på barns materielle velferd og analyserer barn i tid og rom. Prosjektet omfatter også et hovedfags-stipend som skriver om barn og fattigdom – et generasjonsperspektiv. Prosjektet finansieres i sin helhet av Forskningsrådet.

Transportøkonomisk institutt (TØI)

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet				
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)	Ansatte	
			Grunnbevilgning	6,5
SIP	3,7	5,8	herav kvinner	32
Andre generelle midler			Årsverk forskere totalt	59
Prosjektbev. fra NFR	4,9	7,7	herav kvinner	19
Offentlig forvaltning	32,2	50,4	Antall ansatte med doktorgrad	10
Næringsliv	3,6	5,6	herav kvinner	3
Utlandet	10,8	17,0		
Annet	2,1	3,3		
Sum inntekter	63,7	100 %		
Kostnader			Faglig produksjon	
Totale driftskostnader	63,5		Antall artikler med referee	19
Driftsresultat	0,2		Antall bøker	
			Antall kapitler i bøker	13

<http://www.toi.no/>

TØI skal produsere og formidle forskningsbasert og beslutningsrelatert kunnskap om transportsektorens virkeområde og samspill med samfunnet for øvrig. Denne målsettingen er nedfelt i instituttets strategi for årene 2000-2004 som er vedtatt av TØIs styre. Instituttet skal bidra til at beslutninger på transportområdet tas på grunnlag av forskningsbasert kunnskap. Instituttet utfører også oppgaver av mer utredningsmessig karakter, men legger vekt på å ha et sterkt og økende fokus på den forskningsmessige delen av virksomheten. Internasjonalisering er viktig som et ledd i kvalitetssikring og kompetanseutvikling.

For å sikre at kunnskapen som frambringes blir tatt i bruk gjennomføres en aktiv formidling overfor brukere og media. Tidsskriftet Samferdsel, som instituttet gir ut, er en viktig formidlingskanal. Instituttet satser også på en bred kontakt med universitets- og høyskolesektoren nasjonalt og internasjonalt.

Instituttet er organisert i fire fagavdelinger med fokus på:

- Persontransport i by
- Sikkerhet og miljø
- Transportanalyser og regionale studier
- Transportøkonomi og bærekraftig utvikling

Aktiviteten er videre inndelt i tematiske program som ledes av forskningsledere. For å ivareta forskningsmessige mål har instituttet en rekke strategiske instituttprogram. Disse er av avgjørende betydning for at instituttet kan sikre en forsvarlig kvalitet og oppfylle kravene til vitenskaplig arbeidsformer og publisering innenfor et bredt virkeområde.

Instituttet har i 2002 hatt høy aktivitet innenfor EUs 5. rammeprogram med deltagelse innenfor 12 konsortier. Dette gir gode muligheter for samarbeid med internasjonale akademiske fagmiljø innenfor transportområdet.

Nasjonal reisevaneundersøkelse 2001

Den nasjonale reisevaneundersøkelsen 2001 (RVU 2001) er den fjerde reisevaneundersøkelsen som gjennomføres i Norge. De tre foregående var i 1985, 1992 og 1998. RVU omfatter alle typer personreiser, både dagliglivets korte reiser og lengre reiser som gjennomføres sjeldnere, samt bruk av alle typer transportmidler, inkludert gange. Formålet med de nasjonale reisevaneundersøkelsene er å undersøke befolkningens reiseaktivitet og reisemønstre. Data fra reisevaneundersøkelsene brukes i forbindelse med planlegging innenfor veg- og kollektivsektoren, som grunnlag for utvikling av transportmodeller, prognosearbeid, eksponeringsberegninger i trafiksikkerhetsarbeidet og i en rekke utrednings- og forskningsoppgaver. Dataene er også viktige som bakgrunn for å vurdere resultater fra undersøkelser knyttet til spesielle transportmidler eller bestemte geografiske områder. Det nye i siste undersøkelse har vært geografisk stedfesting av alle enkeltreiser. Som har gitt mulighet for å utvikle nasjonale og regionale transportmodeller nettverksmodeller som gir et mye bedre beslutningsgrunnlag for Nasjonal transportplan og regionale transportplaner.

RVUen viser at befolkningen foretar 3,1 reiser per dag som er det samme som for 10 år tilbake. 64 prosent av reisene foretas med bil, 26 prosent er gang- eller sykkelreiser, mens ni prosent er kollektivreiser. Personer i alderen 13 år og eldre reiser i gjennomsnitt 37 kilometer per dag og bruker 62 minutter på å reise. Tilsvarende tall i 1992 var 32 kilometer og 59 minutter. Vi beveger oss derved stadig raskere og lengre ved hver reise, som reflekterer den økte mobiliteten i vårt samfunn.

Skadegradstetthet - nytt trafiksikkerhetsbegrep

Fra 2002 er nullvisjonen lagt til grunn som et ideal for transportsikkerheten i Norge. Nullvisjonen innebærer at det langsiktige målet er å utvikle et transportsystem der ingen blir drept eller livsvarig skadd som følge av ulykker. For å følge opp dette må en framover legge større vekt på å forebygge dødsfall og alvorlige personskader enn på å redusere antallet ulykker. Tidligere har en prioritert tiltak på vegstrekninger med mange ulykker. For å møte nullvisjonen har TØI på oppdrag for Statens vegvesen utviklet et nytt praktisk anvendbart mål for å identifisere farlige vegstrekninger.

Det nye målet kalles *skadegradstetthet* og baserer seg på hvor mye personskadene på ulike vegstrekninger koster samfunnet. I utregningene inngår både antall skadde personer og hvor alvorlige de er, omregnet til samfunnsøkonomiske kostnader. En veg som har et fåtall alvorlige skader per år vil dermed kunne få samme skadegradstetthet (per kilometer) som en veg som har mange mindre alvorlige skader. I stedet for å vurdere vegenes risiko ved antall ulykker per kjøretøykilometer, fokuserer skadegradstetthet på antall skadde vektet med alvorlighetsgraden per kilometer veg.

For å få fram skadegradstettheten for en bestemt vegtype, er det tatt utgangspunkt i faktiske ulykkesdata for veger med ulike karakteristika. Modellen beregner så det normale skadetallet for vegstrekninger med nærmere definerte veg- og trafikktekniske egenskaper (ÅDT, fartsgrense, antall kryss, antall felt). For å regne seg fram til forventet skadegradstetthet (FSGT) på en bestemt veg, brukes faktisk registrerte skadetall som vektet sammen med de beregnede normaltallene for en veg med denne typen egenskaper. Skadegradstettheten vil få fram hvilke trafiksikkerhetsmessige tiltak som vegmyndighetene bør sette i verk i forhold til

nullvisjonen. Dette betyr et økt fokus på veger med stor trafikk og høy fart hvor de alvorlige ulykkene skjer.

Håndbøker for optimale areal- og transportstrategier

PROSPECTS (Procedures for Recommending Optimal Sustainable Planning of European City Transport Systems) er finansiert av EU innenfor 5. Rammeprogram. Målet har vært å gi europeiske byer råd om hvordan de kan finne best mulige areal- og transportstrategier for å oppnå bærekraftighet, hensyn tatt til den spesielle situasjonen i hver enkelt by. Rådene er oppsummert i tre håndbøker; Beslutningstakerhåndboka, Virkemiddelhåndboka og Metodehåndboka. Den siste har TØI hatt et spesielt ansvar for. Håndbøkene spres til et stort antall byer. Virkemiddelhåndboka er publisert på www.transportconnect.net, og er tenkt som et interaktivt forum for konkrete erfaringer .

De viktigste erfaringene fra arbeidet med metodehåndboka er at det er mulig å ta hensyn til framtidige generasjoner, ulike typer av fordelingsvirkninger og naturens tåleevne på en systematisk og kvantifisert måte i strategisk arealbruks- og transportplanlegging. Dette innebærer ikke at beslutningsprosessen automatiseres, men krever tvert om omfattende kontakt mellom planleggere, beslutningstakere og interesserte grupper på alle trinn av prosessen. Gjennom resultatene fra disse prosessene bringes ny kunnskap fram, for eksempel om hvordan virkemidler samvirker når de brukes målrettet, og hva målsettinger på ett område koster på et annet. Slik kunnskap er nyttig i åpne og demokratiske prosesser rundt arealbruks- og transportplanleggingsspørsmål.

VOX (Voksenopplæringsinstituttet)

NIFU-tall 2002, tallene er avrundet		
Driftsinntekter	Mill kroner	Andel (prosent)
Grunnbevilgning	5,8	64,4
SIP		
Andre generelle midler		
Prosjektbev. fra NFR	0,9	10,0
Offentlig forvaltning	1,5	16,7
Næringsliv	0,1	1,1
Utlandet	0,4	4,4
Annet	0,4	4,4
Sum inntekter	9,0	100 %
Kostnader		
Totale driftskostnader	9,0	
Driftsresultat	0	
Ansatte		
Årsverk totalt		15
herav kvinner		12
Årsverk forskere totalt		12
herav kvinner		9
Antall ansatte med doktorgrad		5
herav kvinner		5
Faglig produksjon		
Antall artikler med referee		1
Antall bøker		
Antall kapitler i bøker		1

<http://www.vox.no/>

Vox Forskningsavdeling har i 2002 arbeidet med å implementere og videreutvikle den forskningsprofilen for Vox som ble vedtatt i 2001. Konsentrasjon av forskningsaktiviteten var nødvendig for å prioritere faglig utvikling på avgrenset felt og for å utnytte ressursene optimalt, og for at Vox skal kunne nå målene sine.

Forskningsprofilen i Vox er:

- Læring, kompetanseutvikling og vilkår i og for arbeidslivet
- Læringsbehov, læringsprosesser og tilrettelegging for voksnes læring, inkludert voksne som står i fare for å bli marginalisert
- Annen forskning som på sikt kan bidra til å støtte og utvikle den aktuelle forskningsprofilen

Avdelingen har prioritert arbeidet med ca. 15 vedvarende prosjekt i 2002. Utover dette har videreutvikling av forskningsideer i tråd med forskningsprofilen holdt frem. Åtte prosjektforslag på forskningstema innenfor området læring i arbeidsliv er utformet. Herunder innvandrere og arbeidsliv, hørselshemmede og arbeidsliv og ikt og voksne. I forhold til virksomhetsplanen for Vox og definerte satsingsområder for instituttet som helhet har forskningsavdelingen bidratt overfor alle satsingsområdene, både faglig og administrativt/organisatorisk.

Arbeidet for å videreutvikle forskningskvaliteten opp til et internasjonalt nivå, for å utvikle forskningsnettverk og faglige samarbeid og for å møte forskningsbehov har også stått i fokus i 2002. Flere forskere har deltatt på ulike konferanser i 2002 og bidratt til å synliggjøre av forskning og forskningsresultater i Vox, samt et tre måneders utvekslingsopphold ved Videncenter for Læreprosesser (VCL), Aalborg universitet.

I forbindelse med satsingsområde og forskningsprofil i Vox ble det utført en kompetansekartlegging, som igjen er fulgt opp med rekruttering til nye stillinger. To nye vitenskapelige rådgivere er tilsatt og en stipendiat som skal arbeide innenfor satsingsområdet "matematikkferdigheter hos voksne" er på plass. To forskere med bakgrunn fra forskning på arbeidsliv og organisasjon er også tilsatt, men begynner ikke før i 2003.

Et møte med norsk arbeidsliv

I tråd med en samarbeidsavtale mellom Norge og Polen rekrutteres blant annet polske sykepleiere til Norge. Rekrutteringen skjer gjennom aetat, i samarbeid med polske myndigheter. De polske sykepleierne har gjennomgått en intensiv norskopplæring før de kommer til Norge, og har slik det man kan kalle grunnleggende ferdigheter i norsk. Vox interesse er hva som ligger av kulturelle og læringsmessige utfordringer i møtet mellom den polske sykepleieren og det nye arbeidsfellesskapet. I en videre sammenheng handler dette om å gripe prosesser knyttet til integrering.

Prosjektet er en del av et samarbeid mellom Universitetet i Gdansk og Universitet i Poznan og Vox. I samarbeidet inngår følgende:

- En delstudie om møte mellom innvandrere og arbeidsfellesskap som tar utgangspunkt i det sosiokulturelle perspektiv på kunnskap og læring. I tråd med dette ses praksis som historisk, kulturelt og sosialt situert.
- Undersøkelse av kommunikative aspekter ved en multimedial og nettbasert språkundervisning for norskstudenter i utlandet. Kartlegge muligheter til å ta i bruk det norske språket gjennom IKT.
- Utvikling av en polsk-norsk ordbok som vil fungere som et viktig redskap i den økonomiske, kulturelle og politiske utveksling mellom landene.

Innvandrere og veien til førerkort

Etter oppdrag fra Vegdirektoratet utføres en studie av føreropplæringen for innvandrere. Det å kjøre bil i Norge er i stor grad et møte med den norske kulturen og studien av føreropplæringen kan bidra med kunnskap om kritiske faktorer for integrering av innvandrere i det norske samfunnet.

Prosjektet har vurdert hva ulik trafikkforståelse og språkproblemer betyr for opplæringen. I studiet av føreropplæringen ble det lagt vekt på den praktiske opplæringen i skolebilen, det vil si møtet mellom innvandrer og kjørelærer. Læringssituasjonen er et kulturmøte mellom personer med ulik bakgrunn, og det finnes utfordringer knyttet til slike kulturelle ulikheter.

Prosjektet har sett på sammenhenger mellom den praktiske og teoretiske siden av kjøreopplæringen. Et annet aspekt var å avdekke kritiske faktorer i prøvesituasjoner når innvandrere skal avlegge førerprøven. Et vesentlig forhold var hvordan ulikheter i trafikk-kultur og læringskultur påvirker kjøreopplæringen – og om manglende ferdigheter i norsk språk vanskeliggjør innvandreernes læring. Med dette som bakgrunn er studien av eksplorativ karakter.

Nøkkeltall

Klikk på figuren under for å se nøkkeltall (Excel-dokument)

Vedlegg 1

Oversikt over institutter som sorterer under Kultur og samfunn og Strategiområdet i 2002

	Statlig bevilg. ansvar	Rettslig status
Basisbevilgning fra Forskningsrådet:		
Agderforskning	NHD	Stiftelse
Møreforskning	NHD	Stiftelse
Nordlandsforskning	NHD	Stiftelse
Nord-Trøndelagsforskning	NHD	Stiftelse
NORUT Finnmark	NHD	Aksjeselskap
NORUT Samfunnsforskning	NHD	Aksjeselskap
Rogalandsforskning - Samfunn	NHD	Stiftelse
Telemarksforskning - Bø	NHD	Stiftelse
Telemarksforskning - Notodden	NHD	Stiftelse
Vestlandsforskning	NHD	Stiftelse
Østfoldforskning	NHD	Stiftelse
Østlandsforskning	NHD	Stiftelse
CICERO	UFD	Stiftelse
Forskningsstiftelsen FAFO	UFD	Stiftelse
Fridtjof Nansens institutt (FNI)	UFD	Stiftelse
Institutt for fredsforskning (PRIO)	UFD	Stiftelse
Institutt for samfunnsforskning (ISF)	UFD	Stiftelse
Norsk institutt for studier av forskning og utdanning (NIFU)	UFD	Stiftelse
Samfunns- og næringslivsforskning (SNF)	NHD	Aksjeselskap
SINTEF Teknologiledelse	AAD	Stiftelse
Transportøkonomisk institutt (TØI)	NHD/SD	Stiftelse
Basisbevilgning direkte fra departement:		
Arbeidsforskningsinstituttet (AFI)	AAD	Aksjeselskap
Institutt for forsvarsstudier (IFS)	FD	Statlig
Norsk institutt for forskning for oppvekst, velferd og aldring (NOVA)	UFD	Statlig, særsk.fullm.
Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI)	UFD	Statlig, særsk.fullm.
Statens institutt for forbruksforskning (SIFO)	BFD	Statlig
Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS)	SHD	Statlig
Voksenopplæringsinstituttet (VOX)	UFD	Statlig
Uten støtte til basisbevilgning:		
STEP-gruppen		Stiftelse
Stiftelsen allmennvitenskapelig forskning i Trondheim (Allforsk) (ekskl. NOSEB og SFB)		Stiftelse

Vedlegg 2

Mobilitet - avgang og tilvekst av forskere/faglig personale. Tilvekst i parentes.

		Regionale institutter	Øvrige institutter	Totalsum
1997	Næringsliv	29 (3)	6 (6)	35 (9)
	UoH	11 (10)	14 (19)	25 (29)
	Andre forskn.inst.	5 (6)	10 (10)	15 (16)
	Off.virksomhet	15 (6)	18 (11)	33 (17)
	Annet	5 (10)	17 (32)	22 (42)
	Sum	65 (35)	65 (78)	130 (113)
	Ant. Forsker-årsv.	309	580	888
1998	Næringsliv	12 (10)	15 (1)	27 (11)
	UoH	9 (13)	30 (25)	39 (38)
	Andre forskn.inst.	2 (5)	9 (13)	11 (18)
	Off.virksomhet	13 (12)	12 (16)	25 (28)
	Annet	4 (16)	12 (41)	16 (57)
	Sum	40 (56)	83 (97)	123 (153)
	Ant. Forsker-årsv.	299	612	910
1999	Næringsliv	17 (9)	7 (11)	24 (20)
	UoH	6 (18)	17 (26)	23 (44)
	Andre forskn.inst.	12 (4)	7 (11)	19 (15)
	Off.virksomhet	10 (4)	11 (7)	21 (11)
	Annet	7 (9)	28 (32)	35 (41)
	Sum	52 (44)	70 (87)	122 (131)
	Ant. Forsker-årsv.	299	621	920
2000	Næringsliv	8 (6)	15 (8)	23 (14)
	UoH	20 (13)	16 (20)	36 (33)
	Andre forskn.inst.	7 (3)	14 (15)	14 (15)
	Off.virksomhet	10 (8)	28 (12)	28 (12)
	Annet	7 (10)	20 (44)	27 (54)
	Sum	52 (40)	76 (88)	128 (128)
	Ant. Forsker-årsv.	276	623	899
2001	Næringsliv	9 (8)	12 (2)	21 (10)
	UoH	9 (12)	30 (20)	39 (32)
	Andre forskn.inst.	2 (7)	4 (6)	6 (13)
	Off.virksomhet	6 (4)	16 (11)	22 (15)
	Annet 1)	4 (12)	40 (33)	44 (45)
	Sum	30 (43)	102 (72)	132 (115)
	Ant. Forsker-årsv.	272	600	872
2002	Næringsliv	8 (10)	5 (5)	13 (15)
	UoH	8 (9)	15 (9)	23 (18)
	Andre forskn.inst.	2 (4)	5 (9)	7 (13)
	Off.virksomhet	5 (3)	13 (13)	18 (16)
	Annet 1)	2 (9)	8 (26)	10 (35)
	Sum	25 (35)	46 (62)	71 (97)
	Ant. Forsker-årsv.	275	618	893

1) Annet inneholder bl.a. avgang ved aldersgrensen og tilsetting av nyutdannede.

		Vedlegg 3			
Oversikt over SIPer i 2002 med angitt relevans i forhold til tematiske satsinger definert i Forskningsmeldingen					
		IKT	Miljø/ energi	Marin	Helse- fag
Institutt:	Prosjekttittel:				
Agderforskning	Lokalforvaltning i utviklingsland				
Møreforskning	Økt verdiskapning av marine ressurser gjennom utnyttelse av ny teknologi.			X	
Møreforskning	Kommunikativ planlegging og utvikling				
Nordlandsforskning	Sårbare grupper og endringer i velferdsstaten - konvergens, divergens og ambivalens				X
Nordlandsforskning	LIMING - Læring i Interaksjon Mellom Institusjon og NærinG				
Nord-Trøndelagsforskning	Areal, transport og samfunn				
Nord-Trøndelagsforskning	Utmark - landskapsendringer og forvaltningsutfordringer				
NORUT Finnmark	Samfunnsbygging, regionbygging og transformasjon. Institusjonelle endringsprosesser i Sameland og Nordvest-Russland				
NORUT Samfunnsforskning	Innovation - Coastal Futures			X	
RF-samfunnsforskning	Arbeidsfellesskapet - hemmende eller fremmende for nyskaping i næringslivet				
Telemarforskning -Bø	Trademark Telemark. SIP om kulturøkonomien og nye potensial for natur- og kulturbasert næringsutvikling i Telemark				
Telemarforskning -Bø	Kultur og idrett				
Telemarksforskn. - Notodden	Matematikkdidaktikk				
Vestlandsforskning	Lokal/global miljøproblematikk - kva inneber Lokal Agenda 21?		X		
Vestlandsforskning	Systemer for implementering av hydrogenenergi transportsektore		X		
Vestlandsforskning	E-handel og IKT-basert samarbeid. Distriktsbaserte SMB i det globale	X			
Østfoldforskning	Miljøstyring og miljøeffektivitet		X		
Østfoldforskning	Nettverksbaserte teknologiske innovasjonsprosesser i Østfold	X			
Østlandsforskning	Utmarksbasert næringsutvikling og naturbruk				
Østlandsforskning	Utmarksbasert næringsutvikling: Lokaløkonomiske effekter og muligheter av fritidshus				
Fafo	Globalisering, regionalisering og arbeidslivsorganisering				
Fafo	Norske arbeidslivsrelasjoner i endring: Mot en virksomhetsdrevet transformasjon av arbeidskraftstrategier, belønningssystemer og reguleringsystemer i norsk arbeidsliv				
ISF	Makt og arbeid - kjønn og ledelse				
ISF	Internasjonalisering, migrasjon og medborgerskap i flerkulturelle samfunn. Rettigheter, normer og interessekalkulering				
SNF	Nærings- og konkurransepolitikk				
TØI	Helhetlig styring og organisering av samferdselssektoren på regionalt nivå				
TØI	Bruk av meta-analyser til kunnskapsoppsummering i transportforskning				
TØI	Transport og næringsøkonomisk utvikling				
TØI	Føreradferdsmodell				
TØI	Trafikk, miljø og helse		X		
TØI	Strategiske analyser av helhetlig virkemiddelbruk				
TØI	Reisevaner - forståelsesrammer for framtidig reiseatfer				
TØI	Regulering av rutegående persontransport: Konkurranse, organisering og finansiering				
CICERO/FNI	Alternativer til Kyotoprotokollen: Muligheter og konsekvenser		X		

FNI/NUPI	Russisk nordpolitikk - føderale føringer og regionale konsekvenser				
CICERO	Tverrfaglig modellering av klimapolitikkens konsekvenser		X		
FNI	Effektivisering av FNs rolle i internasjonalt miljø samarbeid		X		
PRIO	Ethical dimensions of Conflict Management and Prevention				
PRIO	Globalisation, the State and Conflict				
PRIO	China, Taiwan, ASEAN and maritime conflicts in East Asia				
NUPI	European Foreign and Security Policies in the Age of International Terrorism				
PRIO	Looking Outward: The Quest for a European Security Identity				
ARENA	Political transformation and democratic governance in Europe				